

Analiza odnosa između ljudi i životinja kroz (ne)vlasništva: studija slučaja uvjeta i rada u skloništima za životinje

Šegota Ustić, Tihana

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:459721>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-09**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Sveučilište u Rijeci

Filozofski fakultet u Rijeci

Odsjek za kulturalne studije

Modul: Interdisciplinarne teorije kulture

Studentica: Tihana Šegota Ustić

**ANALIZA ODNOSA IZMEĐU LJUDI I ŽIVOTINJA KROZ
PERSPEKTIVU (NE)VLASNIŠTVA:**

Studija slučaja uvjeta i rada u skloništima za životinje

(DIPLOMSKI RAD)

U Rijeci, rujan 2020.

Sveučilište u Rijeci

Filozofski fakultet u Rijeci

Odsjek za kulturalne studije

Modul: Interdisciplinarne teorije kulture

Studentica: Tihana Šegota Ustić

Mentorica: doc. dr. sc. Sarah Czerny

**ANALIZA ODNOSA IZMEĐU LJUDI I ŽIVOTINJA KROZ
PERSPEKTIVU (NE)VLASNIŠTVA:**

Studija slučaja uvjeta i rada u skloništima za životinje

(DIPLOMSKI RAD)

U Rijeci, rujan 2020.

SADRŽAJ

0. SAŽETAK, ABSTRACT

1. UVOD	1
2. METODOLOGIJA, STRUKTURA I CILJEVI	3
2.1. Metodologija	3
2.2. Struktura.....	4
2.3. Ciljevi.....	5
3. HUMAN-ANIMAL STUDIES (HAS)	6
3.1. Čime se bave Human-Animal Studies?.....	6
3.2. Povijesni pregled razvoja HAS-a.....	8
3.3. Znanstvene discipline i teorije u okviru HAS-a.....	8
3.4. Critical Animal Studies (CAS).....	9
4. STUDIJI ODNOSA LJUDI I ŽIVOTINJA U HRVATSKIM AKADEMSKIM KRUGOVIMA	11
4.1. Djela autora Nikole Viskovića.....	11
4.2. Zajednička djela autorica Antonije Zaradija Kiš i Suzane Marjanić.....	12
5. DRUŠTVENI FENOMEN DOMESTIKACIJE ŽIVOTINJA	14
5.1. Povijesni pregled fenomena domestikacije životinja.....	14
5.2. Antropološki pogled na koncept domestikacije.....	16
5.3. Etiketa i status kućnog ljubimca.....	18
6. ŽIVOTINJE KAO ČOVJEKOVO „VLASNIŠTVO“	20
6.1. Koncept vlasništva i životinje kao imovina.....	20

6.2. Antropocentrizam i njegova varijacija - specizam.....	22
6.2.1. Specizam.....	23
6.3. Biocentrizam.....	24
7. ZAKONODAVNE REGULATIVE O ZAŠTITI ŽIVOTINJA U HRVATSKOJ.....	27
7.1. Društveni pokreti za zaštitu i prava životinja.....	27
7.2. Razvoj zakonodavnog okvira o zaštiti životinja u svijetu.....	29
7.3. Hrvatski zakonodavni sustav i pravni propisi o zaštiti i pravima životinja.....	30
7.3.1. Zakon od dobrobiti životinja iz 1999.....	30
7.3.2. Zakon o zaštiti životinja iz 2006.....	32
7.3.3. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti životinja iz 2013.....	36
7.3.4. Zakon o provedbi uredbi Europske unije o zaštiti životinja iz 2013.....	37
7.3.5. Zakon o izmjenama Zakona o provedbi uredbi Europske unije o zaštiti životinja iz 2014.....	38
7.3.6. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o provedbi Uredbi Europske unije o zaštiti životinja iz 2014.....	38
7.3.7. Zakon o zaštiti životinja iz 2017.....	38
7.3.8. Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o zaštiti životinja iz 2019.....	46
7.3.9. Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o provedbi uredbi Europske unije o zaštiti životinja iz 2019.....	47
7.3.10. Pravilnik o uvjetima kojima moraju udovoljavati skloništa za životinje iz 2019...47	
7.4. Sinteza prikupljenih podataka.....	50

8. ANALIZA SLUČAJA: SKLONIŠTA ZA ŽIVOTINJE NA PODRUČJU GRADA PULE.....	52
<i>8.1. Odluka o uvjetima držanja kućnih ljubimaca te načinu postupanja s napuštenim i izgubljenim životinjama Grada Pule.....</i>	53
<i>8.2. Analiza i interpretacija podataka prikupljenih putem intervjua.....</i>	54
<i>8.2.1. Sažetak odgovora Voditelja Skloništa broj 1.....</i>	55
<i>8.2.2. Sažetak odgovora Voditelja Skloništa broj 2.....</i>	57
<i>8.3. Tekstualna analiza i interpretacija načina oglašavanja životinja za udomljavanje.....</i>	59
<i>8.3.1. Facebook stranica Skloništa broj 1.....</i>	63
<i>8.3.2. Facebook stranica Skloništa broj 2.....</i>	65
<i>8.4. Zaključna usporedba dvaju skloništa i korelacija s ključnim konceptima istraživanja.....</i>	66
9. ZAKLJUČAK.....	70
10. LITERATURA.....	72
11. POPIS KORIŠTENIH IZVORA.....	76
12. POPIS PRILOGA.....	79

SAŽETAK

Istraživačka tema ovog diplomskog rada jest odnos između ljudi i životinja kroz prizmu vlasništva, odnosno ne-vlasništva. Rad je podijeljen u dvije cjeline koje se međusobno komplementiraju. Prva je cjelina teorijska te ima za cilj ukratko predstaviti razvoj i postulate znanstvenog miljea studija odnosa ljudi i životinja (Human-animal Studies) te inačice tih studija koje su prisutne unutar hrvatske akademske zajednice. Uz to, teorijski dio daje i kratki povijesno-antropološki pregled fenomena domestikacije životinja, s naglaskom na životinjama koje se kategoriziraju kao kućni ljubimci. Teorijski dio završava uvođenjem koncepta vlasništva nad životinjama te prezentiranjem postulata i temeljnih dihotomija između dvaju oprečnih ideologija, antropocentrizma – njegove varijacije specizma - i biocentrizma. Druga cjelina diplomskog rada jest praktična i istraživačka. Detaljno se analizira i predstavlja razvoj zakonodavnog sustava u Hrvatskoj po pitanju zaštite životinja. Potom se kroz studiju slučaja, u čijem su fokusu dva skloništa za životinje, analiziraju i interpretiraju uvjeti i način rada u tim skloništima te usklađenost istih sa zakonodavnim okvirom. Cilj je doznati utječe li, i u kojoj mjeri, sam koncept vlasništva na način na koji se u skloništima zbrinjavaju napuštene ili izgubljene životinje, one koje su ničije ili one koje su nečije. Naposljetku, rad nastoji s kritičke distance promisliti koliko te dvije binarne kategorizacije životinja, čija suprotnost počiva upravo i isključivo na konceptu vlasništva, ukazuju na šire društvene implikacije inkorporiranja koncepta vlasništva u odnos između ljudi i životinja.

Ključne riječi: antropocentrizam, biocentrizam, Human-Animal Studies, vlasništvo, zaštita i prava životinja

ABSTRACT

The research topic of this thesis is the relationship between humans and animals through the prism of ownership, i.e. non-ownership. The paper is divided into two parts that complement each other. The first part is theoretical and it aims to briefly present the development and postulates of the scientific milieu of Human Animal Studies, as well as versions of these studies that are present within the Croatian academic community. In addition, the theoretical part provides a brief historical and anthropological overview of the animal domestication phenomenon, with an emphasis on animals that are categorized as pets. The theoretical part

ends with the introduction of the key concept of ownership and with the presentation of postulates and fundamental dichotomies between two opposing ideologies, anthropocentrism – its variety speciesism - and biocentrism. The second part of the thesis is practical and exploratory. The development of the legislative system in Croatia regarding the protection of animals is analyzed in detail and presented. Then, through a case study focusing on two animal shelters, the conditions and way of working in these shelters and their compatibility with the legislative framework are analyzed and interpreted. The aim is to find out if, and to what extent, the very concept of ownership affects the way abandoned or lost animals, those that belong to no one or those that belong to someone, are taken care of in the shelters. Finally, the paper considers with critical distance how much these two binary categorizations of animals, whose dichotomy lies precisely and exclusively on the concept of ownership, indicate to the broader social implications of incorporating the concept of ownership in the human-animal relationship.

Keywords: animal protection and laws, anthropocentrism, biocentrism, Human-Animal Studies

1. UVOD

Ovaj diplomski rad koristi kombinaciju dvaju metodoloških pristupa – teorijskog i empirijskog. Prvi pristup, oslanjanjem na stručnu literaturu, primijenjen je kako bi se predstavilo teorije i postulate studija ljudi i životinja (tzv. Human-Animal Studies) te koncept vlasništva nad životinjama koji je temeljna problematika ovog diplomskog rada, a uz to i ideologije antropocentrizma i biocentrizma koje dodatno problematiziraju taj koncept. Drugi pristup se pak u radu primjenjuje u vidu sprovođenja studije slučaja (tzv. case study), koja je osnovni istraživački alat za analizu i interpretaciju zadane tematike rada. U fokusu studije slučaja su dva skloništa za životinje koja se dovode u komparaciju, a čija je temeljna poveznica njihovo nekadašnje ili sadašnje djelovanje na istom lokalitetu, odnosno za istu upravnu jedinicu – Grad Pulu. Koje su sličnosti i/ili razlike u uvjetima i radu tih dvaju skloništa za životinje? Kako to ona točno funkcioniraju? I zašto djeluju tako kako djeluju? To su istraživačka pitanja kojima se pokušava razumjeti i objasniti manifestne oblike, uzrok, karakter i dinamiku specifične situacije koja se istražuje. No, temeljno istraživačko pitanje jest kako se u stvarnoj situaciji i specifičnom kontekstu – skloništima za životinje - koncept *vlasništva* nad živim bićima manifestira? Dakle, riječ je o propitivanju načina na koje se posredovanjem koncepta vlasništva, oko kojeg su izgrađene zakonodavne regulative o zaštiti životinja, stvara dihotomija između *izgubljenih* i *napuštenih životinja*, štoviše propituje se utemeljenosti te dihotomije u praksi. Pojednostavljeno rečeno, propituje se korelacija između napisanog i prakse.

U svakodnevnom govoru postoje dvije sintagme koje vrlo sažeto i jednostavno reflektiraju gore spomenutu problematiku kojom se ovaj diplomski rad u konačnici bavi. Prva sintagma je „crno na bijelo“, ona podrazumijeva da pisana riječ vrijedi više od usmene, drugim riječima da posjedovanje nečega napismeno pruža sigurnost da je to nešto nepovredivo. Druga sintagma je „mrtvo slovo na papiru“, i zapravo je oprečna prethodno spomenutoj s obzirom na to da podrazumijeva da je pisana riječ samo formalnost, da sama po sebi ne garantira sprovođenje riječi u djelo. Te dvije sintagme supostoje u svakodnevnom govoru, što znači da supostoje i u društvenoj stvarnosti u kojoj živimo. Dakle, središnja tema ovog diplomskog rada jest odnos između ljudi i životinja kroz perspektivu vlasništva. Konkretno, fokus istraživačkog dijela rada je na zakonodavnim regulativama koje životinje definiraju kao nečije (ne)vlasništvo te kroz tu definiciju zapravo govore o njihovoj zaštiti i pravima životinja. To

bi laički rečeno bilo ono „crno na bijelo“, Zakon o zaštiti životinja je taj koji jamči da društvo vodi računa o životinjama i da provođenjem zakonskih propisa osigurava njihovu dobrobit, zaštitu i prava. Nekakvom logikom podrazumijevalo bi se da što je više specifičnih propisa o zaštiti životinja unutar zakonodavnog okvira to je i društvo osvještenije o toj problematici. No, što je s onim laičkim „mrtvo slovo na papiru“? Tu je zapravo riječ o dijelu ovog rada u kojem je sprovedena analiza slučaja dvaju skloništa za životinje, čiji je cilj proučiti u kojoj se mjeri postojeći zakoni zaista primjenjuju te kako njihova primjena funkcionira u praksi, uz posebno pridavanje pažnje utjecaju koji *koncept vlasništva*, kao onaj koji je jedina osnova za stvaranje dihotomije *izgubljenih životinja* i *napuštenih životinja*, ima na odnos spram životinja u skloništima ovisno o tome kojoj od dviju kategorija pripadaju. Dakle, riječ je ne samo o proučavanju uvjeta i rada u skloništima za životinje, već i o svojevrsnom preispitivanju efikasnosti postojećeg zakona u specifičnom društvenom kontekstu. U konačnici, argumentacija ovog rada jest da se koncept vlasništva zapravo konstruira pregovorima između zakona i prakse.

2. METODOLOGIJA, STRUKTURA I CILJEVI

U ovom poglavlju bit će formalno predstavljena cjelovita struktura ovog diplomskog rada, uz pojašnjenje korištene metodologije istraživanja te postavljenih istraživačkih ciljeva.

2.1. Metodologija

Metodološki, kao što je već spomenuto u uvodu, ovaj diplomski rad je kombinacija teorijskog i empirijskog pristupa. Teorijskim pristupom kontekstualizirana je istraživačka problematika za kritički pristup odabranoj temi. Ipak, temeljni metodološki pristup ovog rada jest kvalitativni metodološki pristup u sklopu kojeg se primjenjuje istraživačka strategija studije slučaja. Kao što to i priliči studiji slučaja uzorak istraživanja je malen i namjeran kako bi specifičan slučaj bio istražen u realnom povijesnom, društvenom i kulturalnom kontekstu. Konkretno, u istraživačkom fokusu su jedina dva službeno registrirana skloništa za životinje na području Pule i bliže okolice¹. Dakle, istraživački uzorak, iako malen, kvalitativno je reprezentativan za zaključke koji proizlaze iz studije slučaja, izbjegavajući pritom problem generalizacije ograničavanjem teorije na specifičan lokalitet. S obzirom na to da je intervju, uz promatranje, nezamjenjivi oblik rada u sklopu studije slučaja provedeni su dubinski polustrukturirani intervjui s voditeljima dvaju skloništa. Uz intervjue, prilikom konceptualizacije istraživanja i završne interpretacije podataka korištene su i metoda prikupljanja podataka i tekstualne analize. Prikupljeni su javno dostupni službeni podaci iz zakona, pravilnika, odluka i sličnih dokumenata relevantnih za studiju slučaja, dok su tekstualno analizirane službene internetske stranice dvaju skloništa koje se koriste kao komunikacijski medij s građanima.

¹ Četiri su službeno registrirana skloništa za životinje na području čitave Istarske županije – u Puli i Medulinu, koja su u fokusu provedenog istraživanja, te jedno u Rovinju i jedno u Poreču (napomena: u tablici je greškom navedeno pod gradom Rijekom i Primorsko-goranskom županijom). Popis skloništa za životinje uvedenih u službeni registar skloništa dostupan je na internetskim stranicama Ministarstva poljoprivrede RH, Uprave za veterinarstvo i sigurnost hrane na stranici Jedinstvenog informacijskog centra za napuštene i izgubljene životinje. <https://jic.mps.hr/sklonista/#!sklonista> (stranica posjećena: 30.08.2020.).

2.2. Struktura

Struktura diplomskog rada podijeljena je u dvije veće cjeline. Prva cjelina oslanja se na korištenje ranije spomenutog teorijskog metodološkog pristupa budući da je riječ o izlaganju i predstavljanju različitih znanstvenih teorija i postulata, koji su vezani uz odnos između ljudi i životinja. Prvi, teorijski dio rada, sastavljen je od četiri manja poglavlja. Rednim brojem treće poglavlje zamišljeno je kao predstavljanje Human-Animal Studies-a (HAS-a), odnosno u hrvatskom prijevodu Studija odnosa ljudi i životinja, kroz uvid u njihov nastanak, razvoj i temeljne postulate. Jedna od ključnih autorica u tom kontekstu jest Margo DeMello i njena knjiga *Society: An Introduction to Human-Animal Studies* (2012.). Četvrto poglavlje fokusirano je na hrvatsku akademsku zajednicu u kojoj Studiji odnosa ljudi i životinja još uvijek predstavljaju relativno novu znanstvenu granu. Među pionirima kulturne zoologije je autor Nikola Visković, čije su knjige *Životinja i čovjek: prilog kulturnoj zoologiji* (1996.) i *Kulturna zoologija: što je životinja čovjeku i što je čovjek životinji* (2009.) među prvim objavljenim djelima koja odnos između ljudi i životinja proučavaju iz perspektive društveno-humanističkih znanosti. Nadalje, svojim znanstvenim doprinosima uvođenju jedne inačice HAS-a na hrvatske prostore ističu se i autorice Suzana Marjanić i Antonija Zaradija Kiš sa zagrebačkog Instituta za etnologiju i folkloristiku i njihova zajednička djela *Kulturni bestijarij* (2007.) i *Književna životinja. Kulturni bestijarij 2* (2012.). Peto poglavlje zamišljeno je kao kratki povijesno-antropološki pregled fenomena domestikacije životinja, s posebnim naglaskom na suvremenom dobu i kategorizaciji pojedinih životinja, prvenstveno pasa i mačaka, kao kućnih ljubimaca. Autorice Rebecca Cassidy i Molly Mullin te njihova knjiga *Where the wild things are now* (2007.) nezaobilazne su prilikom spominjanja fenomena domestikacije. Naposljetku, šesto poglavlje uvodi spoznaje društvenih znanosti vezane uz *koncept vlasništva* nad životinjama, a imajući u vidu stav koji spram koncepta vlasništva, kao onog koji je u odnosu između ljudi i životinja inkorporiran na naturaliziran način, zauzimaju ideologije antropocentrizma – njegove varijacije specizma - i biocentrizma kompariraju se dihotomije njihovih pretpostavki. U tom će kontekstu biti spomenuta nekolicina važnih djela i autora, poput primjerice Petera Singera i Joan Dunayer.

Druga cjelina diplomskog rada, koja se temelji na empirijskom metodološkom pristupu, usmjerena je ka analizi i kontekstualizaciji specifičnog slučaja koji je u fokusu provedene studije slučaja. Ovaj praktični dio rada čine dva velika poglavlja. Tako se sedmo poglavlje po redu, nakon kratke kontekstualizacije odnosa između pojave legislativa vezanih u zaštitu i prava životinja te društvenih pokreta za zaštitu i prava životinja, posvećuje prezentiranju

razvoja i izmjena hrvatskog zakonodavnog sustava po pitanju životinja, njihovih prava i zaštite, s ciljem izdvajanja dijelova koji se tiču zakonskih odredbi vezanih uz koncept vlasništva, držanje i zaštitu kućnih ljubimaca te uz rad skloništa za životinje. Nakon toga slijedi osmo poglavlje koje prezentira i interpretira podatke prikupljene provedenom istraživačkom strategijom analize slučaja, koja je usmjerena na proučavanje uvjeta i rada u dvama odabranim skloništima za životinje. Podaci dobiveni intervjuiranjem voditelja dvaju skloništa te tekstualnom analizom načina na koji pojedino sklonište životinje pod svojom skrbi oglašava na službenim internetskim stranicama međusobno se uspoređuju, uz vođenje računa o njihovoj (ne)podudarnosti s vrijedećim zakonskim regulativama. Nakon komparacije dvaju skloništa promišljaju se i šire implikacije specifičnog slučaja i opisane situacije u odnosu sam na koncept vlasništva. Naposljetku, deveto poglavlje donosi zaključne misli o spoznajama ovog diplomskog rada.

2.3. Ciljevi

Cilj istraživanja ovog diplomskog rada nastoji biti realan, stoga je i odabrana strategija studije slučaja kako bi se maksimalno moguće kontekstualiziralo istraživani fenomen – u ovom slučaju uvjete i rad skloništa za životinje. Praktični cilj je preispitivanje provedbe postojećeg *Zakona o zaštiti životinja* u stvarnoj situaciji, odnosno u skloništima za životinje, uz početnu pretpostavku kako ona u stvarnoj situaciji nije u potpunosti funkcionalna, a ta će pretpostavka na kraju analize biti opovrgnuta ili potvrđena. Teorijski, cilj je preispitati utjecaj koncepta vlasništva na stvaranje dihotomije između *napuštenih životinja* i *izgubljenih životinja*, koja u stvarnoj situaciji rezultira različitim pristupom zbrinjavanju životinja u skloništima, te šire društvene implikacije istoga na odnos između ljudi i životinja. U konačnici, najopćenitije rečeno, cilj ovog rada je davanje skromnog doprinosa akademskoj zajednici tematikom vezanom uz zaštitu životinja kroz pokušaj empirijskog istraživanja odabrane specifične situacije u stvarnom društvenom kontekstu unutar kojeg se odvija.

3. HUMAN-ANIMAL STUDIES (HAS)

Ovo poglavlje nastojat će pružiti kratki uvid u razvoj i postulate relativno nove znanstvene discipline zvane Human-Animal Studies budući da su u fokusu njenog istraživanja razni oblici odnosa između ljudi i životinja, a upravo je jedan specifičan oblik ljudsko-životinjske interakcije – one koja se odvija u skloništima za životinje - istraživačka tema ovog diplomskog rada. Dakle, prezentiranje HAS-a poslužit će kao postavljanje temelja za kasniju studiju slučaja.

3.1. Čime se bave Human-Animal Studies?

Arnold Arluke (1993: 5) smatra kako je vrlo važno da društvene znanosti proučavaju životinje kako bi prikupljanjem novih informacija i stjecanjem novih saznanja doprinijele „racionalizaciji“ postojeće debate koja se vodi oko načina na koji se ljudi odnose spram životinja, a koja je karakterizirana velikim krajnostima i emocijama. Uz to, kroz proučavanje odnosa i interakcija ljudi spram životinja moguće je doznati mnogo o društvenom uređenju i načinu ponašanja ljudi spram ljudi samih – Arlukeovim riječima - životinje su „prozori za bolje razumijevanje samih sebe“. Upravo na tragu njegovog viđenja uloge društvenih znanosti djeluju i Human-Animal Studies.

Studiji odnosa između ljudi i životinja, antrozoologija, studiji životinja – sve su to različiti nazivi za isto znanstveno polje koje se bavi proučavanjem različitih vrsta interakcija između ljudi i životinja te načina na koji su životinje uklopljene u specifični društveni i kulturalni kontekst, imajući pritom na umu da je zapravo velik dio ljudskog društva formiran upravo na odnosima eksploatacije životinja. (DeMello, 2012: 4-5). Važnost HAS-a je u tomu što je fokus njihovog proučavanja upravo na važnosti i ulogama koje životinje imaju za različite kulture i društva, kao i za pojedince. Drugim riječima, životinje su važne „osobno, institucionalno, povijesno i društveno“. (Taylor, 2013: 12-13)

Peter Beatson (2011: 21-22) razlikuje sedam zona - „kulturu, blagostanje, zajednicu, politiku, ekonomiju, demografiju i prirodu“ – u koje je moguće smjestiti sve oblike ljudsko-životinjskih odnosa, a te su zone ključne za istraživanje u okviru HAS-a jer proučavanje bilo

kojeg specifičnog oblika odnosa između ljudi i životinja mora prilikom teoretiziranja uzeti u obzir i međusobnu povezanost i međuzavisnost svih sedam područja.

Human-Animal Studies nisu disciplina zbog jedinstvenog disciplinarnog pristupa, već zbog tematike koju istražuju – odnose između ljudi i životinja – kroz primjenu metodologija tipičnih za razne discipline imajući pritom na umu da postoje i druge vrste spoznaje osim ljudskih koje treba pokušati razumjeti (DeMello, 2012:18). Štoviše, ono što je za HAS značajno jest njihova kritika antropocentrizma kao tendencije da se važnost i interesi životinja mjere prema tomu u kolikoj su mjeri podudarni s ljudskim interesima i vrijednostima, ali i kao činjenice da su sama ljudska saznanja o životinjama i svijetu općenito nužno posredovana ljudskom perspektivom (Taylor, 2013: 13-14). Dakle, HAS su svjesni da je svaka znanost barem „pasivno antropocentrična“ budući da se radi o ljudskoj aktivnosti te posljedično i perspektivi, ali ono što naglašavaju jest potreba za izbjegavanjem „aktivnog antropocentrizma“ koji ljudski pogled smatra jedinim vrijednim pogledom na svijet (Balcombe, 2011: 282).

Human-Animal Studies nastoje primijeniti „holistički“ znanstveni pristup utoliko što nastoje uzeti u obzir najširu moguću sliku „društvene konstrukcije životinja“ prilikom proučavanja specifičnih odnosa između ljudi i životinja (DeMello, 2012: 10-11). Drugim riječima, cilj HAS-a jest razotkriti cjelokupni spektar ljudsko-životinjskih veza, bile one dobre ili loše, te, iako su se razvijali uz bok s pokretima za zaštitu životinja, ne definiraju kao svoj cilj biti zagovarateljima životinjskih prava – to je pitanje osobnog izbora pojedinog znanstvenika (DeMello, 2012: 17). No, bez obzira na to što HAS ne pozivaju izravno na aktivizam, nisu puka znanstvena disciplina budući da dobivena znanstvena otkrića posjeduju potencijal stvarnog utjecaja na izmjene politike i zakona koji se tiču ljudskih interakcija sa životinjama (DeMello, 2012: 26). Dakle, HAS je ujedno i znanstveno polje i pogled na svijet, koji nastoji proučavati životinje te njihove odnose i interakcije spram ljudi gdje god one supostojale s čovjekom (DeMello, 2012: 9). Drugim riječima, HAS posjeduju potencijal da praktično primijene svoje teorije prenoseći društvu i pojedincima ideju o potrebi nadilaženja razlikovanja između životinja i ljudi, koje ljude poima nadmoćnijima – riječ je o potencijalu da HAS ljude „senzibiliziraju o važnosti etike životinja“ (Balcombe, 2011: 286-287).

3.2. Povijesni pregled razvoja HAS-a

Povijesno gledano, pokreti za zaštitu i prava životinja i Human-Animal Studies usporedno su se razvijali, iako direktniju poveznicu s tim pokretima imaju kritički studiji životinja, tzv. Critical Animal Studies (CAS), o kojima će nešto više biti rečeno na kraju poglavlja (DeMello, 2012: 7). Naravno, treba imati na umu da kada se govori o razvoju HAS-a, misli se zapravo na postepenu institucionalizaciju discipline unutar akademske zajednice jer su i prije početka službenog razvoja HAS-a postojali autori koji su unutar svojih disciplina pisali o sličnim tematikama.

Prema Margo DeMello (2012: 7-8) dva se djela - *Animal Liberation* (1975.) Petera Singera i *The Case for Animal Rights* (1983.) Toma Regana - mogu smatrati ključnima za poticanje interesa po pitanju izučavanja ljudsko-životinjskih odnosa unutar akademskih krugova, ali i za poticanje interesa za problematiku životinja, njihovih prava i zaštite u javnoj sferi. Naime, nakon objave tih dvaju djela, period 1980-ih godina bio je obilježen objavljivanjem velikog broja djela od strane povjesničara, koji su pisali o povijesti različitih ljudskih praksi i interakcija spram životinja. Nadalje, to je desetljeće u kojem su objavljena još dva djela temeljna za HAS – *Dominance and Affection: The Making of Pets* (1984.) Yi-Fu Tuana te *Primate Visions: Gender, Race, and Nature in the World of Modern Science* (1989.) Donne Haraway. Dodatno, upravo je u 80-ima počeo izlaziti prvi časopis vezan uz HAS nazvan *Anthrozoös* (1987.).

Naredno desetljeće, odnosno 1990-e godine, bile su značajni period za širenje znanstvenog polja HAS-a budući da je riječ o desetljeću u kojem su objavljena mnogobrojna nova djela među kojima je i „klasik“ HAS-a - sociološka studija *Regarding Animals* (1996.) Arnolda Arlukea i Clintona Sandersa (DeMello, 2012: 8).

Naposljetku, početak 21. stoljeća okarakteriziran je pak još većom proliferacijom raznih djela iz raznih disciplina u okviru HAS-a, a dodatno, pojavljuju se neka od ključnih djela za kritičke studije životinja koje će nešto kasnije biti spomenute (DeMello, 2012: 9).

3.3. Znanstvene discipline i teorije u okviru HAS-a

Human-Animal Studies nisu disciplinarno polje u klasičnom smislu te riječi jer, kao što je ranije prezentirano, ne djeluju unutar jedne discipline niti jednog znanstvenog pristupa. Prema

Tomu Tyleru (2009: 2) snaga i produktivnost HAS-a leže upravo u primjeni multidisciplinarnih pristupa te u nedefiniranosti samog znanstvenog polja koje ne posjeduje stroge i uokvirene postulate. Drugim riječima, „studiji životinja su mjesto susreta i okupljanja različitih vrsta istraživača“.

Bez obzira na mnogobrojnosti disciplina koje se primjenjuju u okviru HAS-a postoji nekoliko disciplina, prvenstveno društvenih i humanističkih, koje ipak imaju veći utjecaj i značaj za istraživanja ljudsko-životinjskih interakcija. Sociologija i njena tri teorijska postulata „simboličkog interakcionizma, funkcionalizma i teorije konflikta“ ključni su za istraživanja HAS-a (DeMello, 2012: 20). Iduća značajna za HAS jest antropologija, točnije suvremena kulturalna antropologija, te primjena njenog holističkog pristupa, izbjegavanja redukcionizma i strategije „promatranja uz sudjelovanje“ kako bi se bolje razumjelo „drugoga“ – u ovom slučaju životinje - kroz društveno-povijesni kontekst i vremenski kontinuitet (DeMello, 2012: 21-22). Nadalje, suvremena geografija doprinosi HAS-ima kroz izučavanje ljudskih prostora na kojima životinje obitavaju, ali i djeluju kao aktivni akteri, uzimajući u obzir i odnose moći te načine na koje ti prostori utječu na formiranje odnosa između ljudi i životinja (DeMello, 2012: 22-23). Psihologija je također važna znanstvena disciplina za HAS budući da proučava konkretne implikacije za pojedinca koje su rezultat postojećih veza između ljudi i životinja (DeMello, 2012: 23). Nadalje, ne smije se zanemariti niti značaj kulturalnih studija u okviru HAS-a kroz proučavanje različitih reprezentacija životinja u kulturi kao zavisnih o povijesno-kulturalnom kontekstu i kontinuitetu s ciljem razumijevanja odnosa između ljudi i životinja te utjecaja koji na njega imaju društvene sile, strukture i institucije (DeMello, 2012: 24). Rodni studiji i HAS su vrlo slični u tomu što interdisciplinarnim pristupima nastoje proučiti način na koji se razlike konstruiraju i reprezentiraju, odnosno u fokusu istraživanja je „proces stvaranja drugosti“ kojim se pravda dominacija jedne skupine nad drugom (DeMello, 2012: 25). Naposljetku, filozofija je široko rasprostranjena unutar HAS-a prvenstveno u okviru rasprava o moralnom statusu životinja i etičnosti postupanja s njima (DeMello, 2012: 26).

3.4. Critical Animal Studies (CAS)

Ranije u ovom poglavlju u nekoliko su navrata spomenuti kritički studiji životinja, odnosno tzv. Critical Animal Studies (CAS) pa će sada ukratko biti objašnjeno što ih razlikuje od HAS-a.

Critical Animal Studies su znanstveno polje povezano s HAS-ima, ali su korjenito različiti po tomu što teže „ukidanju eksploatacije životinja, opresije i dominacije“, odnosno teže konkretnoj „političkoj agendi ukidanja opresije nad ne-ljudskim životinjama“ (DeMello, 2012: 17). Štoviše, bez obzira na to što CAS priznaje HAS-ima doprinos uvođenja problematike patnje životinja u akademske krugove, zamjeraju im činjenicu da gube revolucionarni potencijal svojih teorija samim time što se institucionaliziraju i nastoje steći kredibilitet unutar akademske zajednice, a temeljna ideja CAS-a je upravo ta da teorija i praksa moraju supostojati, tj. da se mora „propitivati načine na koje promišljamo o stvarima te načine na koje se zaista ponašamo“ (Taylor, 2013: 161).

Ukratko, CAS su radikalniji u svojem pristupu ka proučavanju odnosa i interakcija između ljudi i životinja prvenstveno jer teoretiziraju o hijerarhijskim odnosima moći iz kojih proizlaze različiti oblici represije, uključujući one ljudi nad životinjama, s ciljem poduzimanja konkretnih političkih akcija za oslobođenje svih potlačenih skupina – i životinja i ljudi (Taylor, 2013: 153). Zapravo je riječ o konceptu „intersekcionalnosti“ pod kojim se podrazumijeva kako je izrabljivanje životinja isprepletano s ostalim oblicima izrabljivačkih odnosa koji (su)postoje u suvremenom kapitalističkom društvu (Taylor, 2013: 151).

4. STUDIJI ODNOSA LJUDI I ŽIVOTINJA U HRVATSKIM AKADEMSKIM KRUGOVIMA

Nastavno na prethodno poglavlje, u ovom će poglavlju biti spomenuto nekoliko autora i autorica koji/e su značajno doprinijeli uvođenju jedne inačice studija odnosa između ljudi i životinja u hrvatsku akademsku zajednicu time što su u disciplinarna polja unutar kojih djeluju uveli/e proučavanje ljudsko-životinjskih odnosa i interakcija. Naime, u Hrvatskoj još uvijek ne postoji institucionalizirani oblik Human-Animal Studies-a, već su i dalje prirodne znanosti te koje nominalno izučavaju životinje. No, to nikako ne sprječava pojedine znanstvenike i znanstvenice iz područja društvenih i humanističkih znanosti, poput onih o kojima će sada biti govora, da vlastite discipline obogaćuju novim pristupima i saznanjima o životinjama i ljudsko-životinjskim vezama.

4.1. Djela autora Nikole Viskovića

Pioninom uvođenja hrvatske inačice Human-Animal Studies-a može se smatrati Nikola Visković, sada već umirovljeni profesor prava na Pravnom fakultetu u Splitu. Autor je mnogobrojnih djela o pravu i politici, ali značajno za ovaj kontekst autor je djela *Životinja i čovjek. Prilog kulturnoj zoologiji* iz 1997. koje se smatra prvim djelom animalistike i pravne zaštite životinja objavljenim u Hrvatskoj. Nadalje, urednik je zbornika sa znanstvenog skupa "Kulturna animalistika" iz 1998. te autor knjige *Kulturna zoologija. Što je životinja čovjeku i što je čovjek životinji* objavljene 2009. godine.²

Prvo djelo kulturne animalistike u Hrvatskoj *Životinja i čovjek. Prilog kulturnoj zoologiji* temelji se na idejama biocentrične etike koje podrazumijevaju jednakost svih bića sposobnih iskusiti bol, patnju i/ili zadovoljstvo. To je djelo koje govori o ulozi koju su životinje imale u kulturi povijesno gledano, ali ujedno daje i pregled različitih oblika njihovog stradavanja te mogućnosti njihove zaštite. Ono što djelo također čini važnim za kulturnu animalistiku jest činjenica da autor odjeljuje pojmove čovjeka i „subjekta prava“ time ukazujući na činjenicu da pravo nije inherentno isključivo čovjeku, već se može i mora primijeniti i na ne-ljudska bića tj. na životinje. (Marjanić, 1997: 233)

² Prezentirani biografski podaci preuzeti su sa internetske stranice Pravnog fakulteta u Splitu, na poveznici <http://intranet.pravst.hr/ljudi.php?p=14&s=1008> (stranica posjećena: 14.09.2020.).

Druga Viskovićeva knjiga, *Kulturna zoologija. Što je životinja čovjeku i što je čovjek životinji* još je jedna potvrda autorovog velikog doprinosa razvoju animalističkih studija i aktivizma unutar hrvatskih akademskih krugova. U knjizi se problematizira sama disciplina kulturne zoologije koju zanima proučavanje i kontekstualizacija međuzavisnosti ljudske kulture i životinja, a obrađuje se širok spektar različitih oblika odnosa između ljudi i životinja – od različitih reprezentacija životinja u kulturi i raznih oblika opresije nad životinjama sve do načina njihove zaštite – a sve to na način koji ovo znanstveno djelo čini čitljivim i za širu populaciju pozivajući pritom jasno na aktivizam. (Jurić, 2009: 81-82)

4.2. Zajednička djela autorica Antonije Zaradija Kiš i Suzane Marjanić

Antonija Zaradija Kiš znanstvenica je na zagrebačkom Institutu za etnologiju i folkloristiku, a polja njenog interesa tiču se hrvatskog glagolizma, kulturne baštine sv. Martina te kulturne animalistike s naglaskom na izučavanju starih literarnih tekstova i problematike odnosa između čovjeka i životinje u njima.³

Suzana Marjanić znanstvenica je koja djeluje u sklopu Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, a bavi se proučavanjem mitova i rituala, izvedbenih studija, feminizma te kulturne animalistike.⁴

Dvije spomenute autorice su suautorice dvaju važnih djela za znanstveno područje kulturne animalistike - zbornika *Kulturni bestijarij* (2007.) i zbornika *Književna životinja. Kulturni bestijarij 2* (2012.).

Kulturni bestijarij, prvo zajedničko djelo dvaju autorica, velik je doprinos kulturnoj animalistici s obzirom na to da se u djelu otvoreno kritizira poimanje kulturne antropologije kao proučavanja isključivo ljudske kulture, drugim riječima, cilj djela je „iniciranje antropologije životinja“. Zbornik okuplja niz multidisciplinarnih radova koji se bave raznovrsnim temama vezanim uz različite oblike pojavnosti životinja u ljudskom životu te njihovog djelovanja na ljudsku kulturu poput, primjerice, simbolike životinja u literarnim djelima, položaja životinja unutar jezika, prikaza životinja ili pak stvarnih životinja u

³ Prezentirani biografski podaci preuzeti su sa internetske stranice Instituta za etnologiju i folkloristiku, na poveznici <https://www.ief.hr/znanstvenici/antonija-zaradija-kis/> (stranica posjećena: 14.09.2020.).

⁴ Prezentirani biografski podaci preuzeti su sa internetske stranice Instituta za etnologiju i folkloristiku, na poveznici <https://www.ief.hr/znanstvenici/suzana-marjanic/> (stranica posjećena: 14.09.2020.).

različitim kulturama, ekoloških i rodnih pitanja te etičkih i zakonodavnih pitanja vezanih uz životinje. (Biti, 2007: 272)

Književna životinja. Kulturni bestijarij 2, drugi suautorski zbornik dvaju autorica, dotiče se pak prikaza životinja u književnosti različitih vrsta i vremenskih perioda te se tako kroz tekstove različitih autora interpretiraju djela mitske književnosti, književnosti srednjeg vijeka i humanizma, renesanse i baroka, suvremene književnosti, znanstvene fantastike, dječje književnosti te filozofska djela. Osim stjecanja novih saznanja o životinjama, kulturi i kulturnoj animalistici, u konačnici je cilj zbornika nadilaženje dihotomije životinjske i ljudske kulture. Drugim riječima, zbornikom je uvedena „književnoanimalistička literatura“ kao još jedan validni oblik primjene i izučavanja kulturne animalistike. (Bogović, 2012: 114-117)

Dakle, kroz ovu kratku prezentaciju rada i djela troje ključnih autora vidljivo je kako kulturna animalistika polako, ali sigurno, zauzima svoje mjesto i unutar hrvatskih akademskih krugova budući da sve veći broj znanstvenika iz različitih disciplina pokazuje interes za proučavanjem tematike životinja i ljudsko-životinjskih interakcija. Ta činjenica svakako ima i imati će potencijal za konkretne društvene implikacije po pitanju ljudsko-životinjskih odnosa, pogotovo onih reguliranih zakonima i političkim agendama.

5. DRUŠTVENI FENOMEN DOMESTIKACIJE ŽIVOTINJA

Nakon dvaju poglavlja koja su bila posvećena davanju kratkog pregleda društveno-humanističkih studija, čije su znanstveno polje istraživanja odnosi i interakcije između ljudi i životinja, ovo poglavlje ponudit će uvid u fenomen domestikacije životinja budući da je taj pojam neraskidivo vezan uz ključni koncept za ovaj diplomski rad – *vlasništvo* - o kojem će biti konkretnijeg govora u narednom poglavlju.

5.1. Povijesni pregled fenomena domestikacije životinja

Binarna opozicija između divljih i domaćih životinja u tolikoj je mjeri naturalizirana u svakodnevici i govoru da se doima kako je oduvijek postojala. Naravno, tomu nije tako, iako fenomen domestikacije životinja svoje korijene vuče iz davnih vremena. Prema arheološkim saznanjima, prvi oblik domestikacije životinja datira još iz vremena srednjeg kamenog doba, prije otprilike 15 do 20 tisuća godina, a upravo je predak psa bio prva životinjska vrsta koju je čovjek pripitomio prvenstveno kao ispomoć prilikom lova, budući da je čovjek tada živio u lovačko-sakupljačkim zajednicama (DeMello, 2012: 194-195). Kroz vrijeme je došlo do raznih transformacija tog ljudsko-psećeg odnosa koje su pratile razvoj i napredak ljudskog društva te je čovjekov pseći pratitelj kroz vrijeme zadobivao nove uloge i položaje u ljudskoj životnoj zajednici.

Drevne civilizacije su u skladu s novonastalim potrebama domesticirale niz danas poznatih domaćih životinja prvenstveno u svojstvu radne snage za obradu zemlje i transport, budući da je došlo do transformacije ljudskih zajednica u sjedilačke i poljoprivredno orijentirane (DeMello, 2012: 195). Dijelom je bila riječ i o podmirivanju ljudskih potreba za hranom te predmetima izrađenim od životinjske kože i krzna, pri čemu treba napomenuti kako je uloga otprije udomaćenog psa nadograđena te je pas postao čuvar stoke i teritorija u vlasništvu njegovog gospodara (DeMello, 2012: 196). Dakle, nakon udomaćivanja pretka psa postupno je krenula i domestikacija različitih vrsta stoke i peradi, a potom i mačka i konja (Visković, 2009: 187).

Devetnaesto stoljeće, stoljeće pojačanog i naglog tehnološkog razvoja, donosi zaokret u čovjekovom odnosu prema domaćim životinjama, budući da njihovu funkciju „radnih

životinja“ uvelike nadomještaju strojevi koji su mnogo brži i funkcionalniji od životinja (DeMello: 197). Pas u tom periodu, uz već prethodno spomenute uloge, radi istančanosti svojih osjetila i mogućnosti dresiranja postaje uključen u aktivnosti nevezane uz uzdržavanje same porodice te počinje dobivati svoju ulogu u poslovima šireg društvenog značaja poput policijske službe, a kasnije, tijekom 20. i 21. stoljeća, i u drugim službama poput vatrogasne i vojne (DeMello: 198-199). S obzirom na emotivnu sponu koja je tijekom stoljeća stvorena između čovjeka i psa, otkriven je i potencijal da pas bude pomagač, tzv. *assistance animal*, osobama koje pripadaju specifičnoj skupini ljudi s određenim fizičkim poteškoćama ili pak za one osobe kojima je potrebna terapijska pomoć radi osjetljivog mentalnog zdravlja (DeMello, 2012: 201-203).

Dakle, iz ovog iznimno kratkog povijesnog pregleda nekih istaknutih trenutaka tijekom pojave i razvoja fenomena domestikacije, vidljivo je kako je čovjek utjecao na ponašanje i način života domaćih životinja uključivši ih u svoju životnu zajednicu, ali ne smije se nikako zanemariti činjenicu kako je taj utjecaj bio i jest, obostran⁵, o čemu će nešto više riječi biti kasnije. Nikola Visković (2009: 184) kategoriju domaće životinje pojednostavljeno opisuju kao onu koja obitava u neposrednoj blizini životnog prostora čovjeka koji je njihov vlasnik i koji kao takav odlučuje o njihovoj sudbini dodjeljujući im određene funkcije i uloge podređene vlastitim potrebama, a pritom imajući mogućnost manipulirati njima i na biološkoj razini radi razvoja znanosti genetike. Erica Fudge (2002: 27), pak, dodatno pojednostavljuje termin domaće životinje razlikujući tri kategorije koje opisuju uključenost životinja u prostor i život suvremenog čovjeka, a to su kategorije „kućnog ljubimca, životinja koje su hrana i životinja koje su odjeća“. Juliet Clutton-Brock (1994: 28) govori o tzv. „kulturalnom aspektu“ u ponašanju domaćih životinja pod time misleći na adaptaciju prirodnih nagona i ponašanja pripitomljenih životinja na ljudsku kulturu u kojima su podizane. Drugim riječima, domaća životinja je „kulturalni artefakt“ utoliko što je svoje ponašanje, u nedostatku prirodnog predatora, prilagodila kulturi svojih vlasnika i u tolikoj se mjeri u nju uklopila da se naizgled gubi urođeno ponašanje i instinkte njenih predaka koji su živjeli u divljini, ali samo zbog specifičnosti situacije u kojoj se nalazi jer nema prilike ni potrebe aktivirati ih u zaštićenom okruženju (Clutton-Brock, 1994: 29-30). Upravo su domaće životinje kada je riječ o

⁵ O tome govori interdisciplinarno znanstveno polje studija ljudi i životinja začeto krajem 20. stoljeća koje zanimaju „interakcije i odnosi između ljudskih i neljudskih životinja“ (DeMello, 2012: 5).

odnosima dominacije oduvijek podređene čovjeku te su kao takve često tretirane prvenstveno kao vlasništvo, a ne kao bića s osjećajima i vlastitim interesima (Clutton-Brock, 1994: 31).

5.2. Antropološki pogled na koncept domestikacije

U kontekstu povijesnog pregleda fenomena domestikacije predstavljenog u prethodnom potpoglavlju, spomenuto je kako treba imati na umu da domestikacija nije jednostran niti jednostavan proces. Ovo potpoglavlje dodatno će razraditi problematiku pojednostavljenog shvaćanja koncepta domestikacije kroz prizmu antropoloških saznanja.

Dakle, jedan primjer pojednostavljenog shvaćanja jest percipiranje domestikacije kao fenomena kojim su ljudi „svjesnim djelovanjem stvorili“ domesticirane životinje kako bi zadovoljili vlastite potrebe (Leach, 2007: 71). Ono što je u takvom pogledu izuzetno problematično jest shvaćanje procesa domestikacije kao završenog i jednostranog. Takav je pogled vrlo je pogodan kao potvrda čovjekovog „prava na vlasništvo“ nad životinjama budući da podrazumijeva „čovjekovo aktivno djelovanje“ i pasivnost životinja koje su shvaćene kao roba, istovremeno negirajući „neplaniranu domestikaciju“ samih ljudi (Leach, 2007: 92). Mnoge su antropologinje i antropolozi ponudili alternativna viđenja i modele fenomena domestikacije ukazujući na njegovu kompleksnost.

Helen Leach (2007: 92-93) primjerice razlikuje četiri faze domestikacije. Prva faza domestikacije je najbližnja prirodnoj selekciji po pitanju promjena koje su nastupile kod nekih vrsta. Druga faza domestikacije je faza u kojoj su ljudi bili svjesniji svoje moći da kroz selekciju utječu na promjene kod domaćih životinja, a ljudi plemenitog podrijetla su princip selekcije djelomice primijenili i na sebi vodeći računa o svome podrijetlu i budućim brakovima s adekvatnim partnerima. Treća faza, obilježena je kontrolom ljudi nad životinjama koja je podrazumijevala križanje vrsta s ciljem poboljšanja njihovih osobina, iako su postojale mnoge nepredviđene posljedice tih postupaka. I posljednja, četvrta faza domestikacije obilježena je primjenom genetičkog inženjeringa nad životinjama (i biljkama), a ista saznanja primjenjuju se u liječenju i prevenciji poremećaja kod ljudi, iako postoji određeni strah spram mogućnosti izmjene ljudskog genotipa. Dakle, kada je riječ o domestikaciji to je proces koji nije završen te nema kontrolirane ni jednostrane posljedice.

Eugenia Shanklin (1985: 398) govori o dvije temeljne struje unutar antropologije po pitanju proučavanja odnosa između ljudi i životinja, a koje se razlikuju prema tome proučavaju li

„funkcije“ ili pak „značenja“ fenomena domestikacije. Alternativu vidi u tomu da antropologija primijeni složeniji pristup istraživanju procesa domestikacije kroz tri koraka – priznanje činjenice da je domestikacija proces koji još uvijek traje i čije se implikacije moraju proučiti; priznanje činjenice da postoje mnogobrojne funkcije koje je čovjek pridao životinjama koje iz određenih razloga drži uza se prilikom svoje prilagodbe na okolinu; te priznanje činjenice da se značenje životinja treba proučavati u stvarnom kontekstu kako bi se razumjelo različita i suprotstavljena razmišljanja čovjeka o životinjama (Shanklin, 1985: 378).

Samantha Hurn (2012: 63-64) također smatra kako u antropologiji postoje dva temeljna viđenja procesa domestikacije. Prvi je antropocentrični „model kontrole“ prema kojem ljudi kontroliraju prirodno ponašanje životinja pod svojom skrbi kroz kontrolu njihovog razmnožavanja, kretanja, interakcija s drugim životinjama, ishrane te kroz fizičko odvajanje domaćih od divljih životinja. Drugi je pogled onaj koji domestikaciju vidi kao fenomen koji je posljedica složenih odnosa između ljudi i životinja unutar specifičnog prostornog i vremenskog konteksta, a životinje vidi i kao aktere, a ne puke žrtve ljudskog djelovanja.

Tim Ingold (1994: 18) kritizira poimanje domestikacije kao pripitomljavanja divljih životinja te nudi alternativnu definiciju procesa domestikacije kao tranzicije s odnosa „povjerenja“, odnosno djelovanja u skladu sa stavovima spram drugih donesenih na temelju prijašnjih aktivnih interakcija, na odnose „dominacije“. Pritom naglašavajući kako obje vrste odnosa (su)postoje i u odnosima između ljudi i životinja i u odnosima između ljudi samih.

Rebecca Cassidy (2007: 2) također smatra kako fenomen domestikacija treba biti shvaćen kao više od puke „kategoričke suprotnosti divljini“. Bez obzira na dugu povijest domestikacije ona nije „prirodan“ oblik odnosa ljudi spram okoliša i bića u njemu, nije proces koji je završen u prošlosti, niti je riječ o odnosu moći koji je potpuno namjeran i nejednak, već je riječ o odnosu koji ima mnogobrojne nenamjeravne posljedice i u kojem ulogu igraju i ne-ljudski sudionici tih odnosa (Cassidy, 2007: 4). Spram koncepta domestikacije moguće je zauzeti dva međusobno suprotstavljena stava – shvatiti ga kao jednosmjernan izrabljivački odnos čovjeka spram okoliša radi ekonomskog profita ili kao neprekidnu obostranu interakciju između ljudi i drugih vrsta u kojoj se izmjenjuju odnosi „eksploatacije, prilagodbe i uzajamnosti“ ovisno o specifičnom društvenom kontekstu i specifičnom prostoru te pregovorima među svim sudionicima tih odnosa (Cassidy, 2007: 5-6).

5.3. Etiketa i status kućnog ljubimca

Ranije je ponuđeno nekoliko definicija pojma domaće životinje. No, važno je napomenuti kako čovjek ne pridaje jednak status svim domaćim životinjama, kao niti životinjama općenito. Naime, životinjama koje su svrstane u kategoriju kućnih ljubimaca pridane su dodatne vrijednosti koje prvenstveno nose emotivne konotacije tog ljudsko-životinjskog odnosa za njihove vlasnike. Pojednostavljeno, riječ o razlikovanju između tzv. „utilitarnih“ i „kućnih“ životinja prema kojima čovjek pokazuje različit stupanj „fizičke i emocionalne bliskosti“ (Visković, 2009: 196). Naravno, ovo razlikovanje nema jasne granice i te dvije kategorije nikako nisu međusobno isključive. No, općenito se može reći kako životinje kojima je dodijeljena etiketa kućnog ljubimca uživaju u određenim „povlasticama“ naspram ostalih životinja. Erica Fudge (2002: 32) tu činjenicu vrlo jasno sažima rečenicom: „*A pet is a pet first, an animal second.*“, time ukazujući na činjenicu kako spomenuti stupanj bliskosti između vlasnika i kućnog ljubimca naizgled ukida granicu između ljudskog i životinjskog svijeta. Naizgled, jer tomu nije tako. Iako se kućnim ljubimcima pridaju ljudske osobine te ih čovjek na određenoj razini smatra sebi ravnima - o čemu svjedoči često korištena sintagma „kućni ljubimac kao član obitelji - i dalje je riječ o obliku „antropomorfizma“ koji nužno podrazumijeva određenu dozu ljudske dominacije nad životinjskim svijetom (DeMello, 2012: 11). Naime, opće je poznato kako antropomorfizam znači pridavanje ljudskih osobina ne-ljudskome. Korijene ideologije *antropocentrizma* koja čovjeka doživljava kao nadređenog prirodi i životinjama od kojih ga razlikuje vlastiti intelekt, moguće je identificirati još u kršćankom učenju i dogmama (Fudge, 2002: 14). Vratimo li se statusu kućnih ljubimaca, riječ je o tome da oni uživaju u statusu „čovjeku ravnopravnih“ upravo radi toga što su im pridane određene ljudske osobine, osobine tog „nadređenog“ bića. Te karakteristike i vrijednosti puka su društvena konstrukcija koja nema veze s vrijednostima životinje same po sebi (DeMello, 2012: 10-11). Dakle, i dalje je riječ o tome da se kućne ljubimce tretira kao objekte (Fudge, 2002: 151).

Samantha Hurn (2012: 110) nudi definiciju kućnih ljubimaca kao životinja koje mogu biti „životinje za društvo, radne životinje i prijatelji, maskote, dodaci, posrednici i žrtve ljudske kontrole“. Sličnu definiciju životinja općenito nudi Molly Mullin (1999: 215) naglašavajući kako se na njih može gledati kao na „robu, članove obitelji, hranu i utjelovljenje prirode“. Obje definicije upućuju na supostojanje uloga koje se naizgled čine međusobno nespojive. Drugim riječima, upućuju na to da je životinja - kućni ljubimac - istovremeno shvaćena i kao subjekt i kao objekt. Naime, biti shvaćena „robom“ ne podrazumijeva za životinju isključivo

to da čovjeku donosi ekonomski profit, već može biti riječ i suptilnijem obliku profita – onom „društvenom“ koji donosi radi statusnog simbola koji joj je pridano (Hurn, 2012: 105). U suvremenom dobu, ljudima najbližije životinje su upravo kućni ljubimci s kojima ljudi često razvijaju emocionalnu povezanost kao s članovima obitelji budući da o njima brinu i taj im odnos pridonosi zadovoljstvu, ali istovremeno kućni ljubimci mogu poslužiti i kao „roba koja je sredstvo konstruiranja identiteta“ (Mullin, 1999: 215-216). Drugim riječima, smatrati kućne ljubimce članovima obitelji nadilazi poimanje suvremenog potrošačkog društva da su životinje objekti i/ili roba koja se može kupiti ili prodati, ali samo za njihove vlasnike, jer u očima društva i postojećih kulturalnih vrijednosti „kućni ljubimci su viđeni kao vlasništvo svojih ljudskih vlasnika“ - vlasnik kao pojedinac ima određene obveze spram njih, ali i moć da odluči o njihovoj sudbini (Hurn, 2012: 98).

Iako su danas mnoge vrste životinja, uključujući i mnoge egzotične životinje, uvrštene u kategoriju kućnih ljubimaca, pas i mačka⁶ su starosjedioci te kategorije kao oni s kojima je čovjek prvotno stupio u odnos iz utilitarnih razloga, a ti su se razlozi s vremenom transformirali u odnos koji ima primarno emocionalnu vrijednost (Visković, 2009: 270). Upravo na temelju karakteristika odnosa koji je čovjek ostvario spram njih, druge životinjske vrste koje postaju kućni ljubimci, bez obzira na to što ne dijele istu dugotrajnu povijest zajedničkog života s čovjekom, uživaju u statusu članova kućanstva i čovjekovog „prijatelja“. Ipak, kao što je već spomenuto, dok s jedne strane kućni ljubimci upućuju na pozitivnu percepciju nekih životinja, s druge strane treba biti svjestan da industrijski kapitalizam u suvremenom društvu životinje percipira i tretira kao „objekte, strojeve ili prirodne izvore“ (Mullin, 1999: 216).

⁶ Visković (2009: 270-274) napominje kako pas i mačka predstavljaju kućne ljubimce različitog ponašanja i nagona. Domestikacija psa može se smatrati potpunom radi vjernosti i privrženosti koju pokazuju prema čovjeku kao vođi čopora, dok su mačke usprkos domestikaciji puno neovisnije i ne-dresirane. Riječ je o, njegovim riječima, „očovječenoj, kultiviranoj, otprirodnoj“ prirodi psa suprotstavljenoj „poludivljoj i nesavladanoj“ prirodi mačke.

6. ŽIVOTINJE KAO ČOVJEKOVO „VLASNIŠTVO“

U ovom poglavlju bit će uveden koncept vlasništva nad živim bićima čije je problematiziranje, kao što je ranije već napomenuto, u fokusu ovog diplomskog rada. Kao dodatna kontekstualizacija posjedovanju životinja, bit će kratko prezentirane i temeljene misli vodilje dvaju ideologija – *antropocentrizma*, koji ide ruku pod ruku s objektivizacijom životinja, kao i svojevrsne moguće alternative – *biocentrizma*.

6.1. Koncept vlasništva i životinje kao imovina

Koncept vlasništva podrazumijeva da se životinje smatra nekom vrstom čovjekove imovine - objektivizira ih se. U ovom potpoglavlju nastojat će se u kratkim crtama prikazati negativne, ali i moguće pozitivne konotacije njihova bivanja čovjekovim vlasništvom.

Suvremeno zapadno društvo životinje smatra „živim stvarima“ pritom gledajući na život kao na svojstvo koje im se pridaje i koje kod njih uzrokuje određenu vrstu ponašanja, dok bi alternativa tom shvaćanju bilo poimanje individualnosti životinja u smislu da svaka životinja posjeduju svoj specifični način življenja te da je život zapravo „polje“ tih različitih odnosa (Ingold, 2011: 170). Drugim riječima, bića svih vrsta postoje i žive kroz „kontinuitet i reciprocitet“ svojih odnosa (Ingold, 2011: 68).

Dakle, životinje su vlasništvo, „ekonomski komoditeti“ kojima ljudi pridaju vrijednost te je zakonskim propisima uređeno da je vlasnik onaj koji posjeduje životinju te ima pravo odlučivati o tome kako je upotrebljava pritom imajući dužnost da time ne nanosi štetu drugim ljudima i njihovom vlasništvu. Riječ je zapravo o suprotstavljanju ljudskih interesa zaštićenih temeljnim pravima i pravima na vlasništvo interesima tog vlasništva, a interesi vlasnika uvijek su u prednosti spram interesa životinje. (Bekoff, 2009: 354-355)

Poimanje životinja vlasništvom znači da se postupci spram njih uvijek promatraju kroz prizmu „konflikta interesa“ te posljedično ljudski interes nadvlada onaj životinje (Francione, 2006: 93). Životinje također posjeduju interes da žele izbjeći patnju te je potrebno „jednako razmatranje“ njihovih interesa, što znači da se ljudska patnja radi neiskorištavanja životinje na određeni način uspoređi s životinjinim interesima da tu patnju izbjegne te se ovisno o opravdanosti odluči koja treba prevladati. No, činjenica da su životinje statusom vlasništvo

zapravo sprječava stvarno razmatranje njihovih interesa jer se, kao prvo, ljudskom patnjom smatra bilo koji oblik štete počinjene vlasniku, a drugo, kada su interesi životinja i ljudi slične važnosti uvijek će prevladati ljudski jer je to što su imovina opravdan razlog za nejednaki tretman životinja ako on nije i u interesu vlasnika (Francione, 2006: 84-85)

Način na koji se životinje percipiraju i definiraju unutar zakonodavnog sustava problematičan je jer su priznate samo kao vid ljudskog vlasništva, što znači da u sustavu postoje isključivo zato što imaju odnos spram ljudi te posljedično, ako nisu vlasništvo, zakon ih štiti malo ili uopće ne jer im se u okviru zakona ne priznaje nikakva individualnost. U slučaju vlasničkih životinja, konkretnije zlostavljanja kućnih ljubimaca, s obzirom na to da životinje nisu priznate kao osjećajna bića vlasnik dobiva naknadu za počinjenu „štetu“ nad svojom životinjom ili pak osoba koja namjerno maltretira životinje odgovara tek novčanom kaznom za počinjena nedjela. (Taylor, 2013: 14)

Štoviše, zakoni o dobrobiti životinja zapravo ne štite interese životinja jer su u njima životinje definirane kao vlasništvo pa kada je riječ o zaštiti njihovih interesa zapravo je većinom riječ o zaštiti nekih ekonomskih interesa za ljude, a o neučinkovitosti tih zakona najbolje svjedoči činjenica da se danas kada je takvih zakona najviše životinje eksploatira na više načina i u većem broju nego prije, samo je riječ o tzv. „humanijoj eksploataciji“ – onoj zakonski uređenoj (Bekoff, 2009: 39). Dakle, ti zakoni ciljaju na smanjivanje patnje životinja, ali istovremeno to čine kroz kategorizaciju životinja kao imovine oslanjajući se na povijesno i filozofski utemeljeno razlikovanje između ljudskog i ne-ljudskog, odnosno životinjskog (Tomb, 2006: 60). „Humano postupanje“ o kojem govore zakoni o dobrobiti životinja zapravo je „balansiranje između interesa vlasnika imovine, koji je zaštićen pravima i pravom na vlasništvo, i interesa njihovog životinjskog vlasništva“ (Francione, 2006: 80).

Određene argumentacije idu u prilog konceptu vlasništva nad životinjama. Primjerice Epstein (2004: 148-149) navodi da kao što ne postoji potpuna podudarnost ljudskih i životinjskih interesa, tako nije niti nužno da postoji sukob između interesa vlasnika i njegovih životinja te, dapače, vlasništvo može raditi u korist životinje, a ne nužno na njenu štetu. Štoviše, obaveze spram pripadnika vlastite vrste uvijek će biti različite spram onih koje imamo prema bilo kojoj drugoj vrsti (Epstein, 2004: 156). Jadeja (2006: 23) pak smatra kako bi životinje trebale ostati definirane kao vlasništvo jer su moralne posljedice dodjeljivanja prava životinjama potencijalno kobne za ljude te zapravo nema filozofske osnove za njihova prava jer nisu autonomna moralna bića, što znači da ljudi kao moralna bića prema njima

nemaju obveze na osnovu životinjskih prava. To ne znači da ljudi iz moralnih poriva ne mogu prihvatiti obvezu smanjivanja zlostavljanja i patnje životinja priznajući ih kao osjećajna bića s vlastitim interesima, ali taj „osjećaj dužnosti“ nije zasnovan na „pravima“ životinja. (Jadeja, 2006: 19). Dakle, životinje se ne može smatrati moralno jednakim ljudima jer ne posjeduju iste kognitivne sposobnosti radi ograničenja svoje vrste, tako da ljudska prava ne mogu biti jednaka dobrobiti životinja (Lowder, 2006: 29). No, koncept vlasništva životinjama može ići u prilog jer se kroz zakonska ograničenja može potaknuti bolje ponašanje spram životinja kao „živuće imovine“, budući da vlasništvo podrazumijeva odnos između vlasnika i imovine koji je vezan uz osjećaj odgovornosti spram potonje (Lowder, 2006: 30). Štoviše, prema Landemore (2006: 72-73) potrebno je razlikovati „aktivna prava“, koja pripadaju ljudima koji kao nositelji tih prava ta prava primjenjuju na druge ljude kroz zakon i politiku, od „pasivnih prava“ kao onih koja se mogu pridati životinjama jer one ne moraju same primjenjivati zakone, već to rade ljudi kroz posebno zakonodavstvo jer kao aktivni nositelji prava imaju tu obvezu. Dakle, ona smatra kako se može podići razinu zaštite životinja bez da se životinje ukloni iz kategorije vlasništva.

Alternative postojećih zakona podrazumijevaju redefiniranje statusa životinje u pravnom smislu. Favre (2004: 237) primjerice potencijalnom izmjenom zakona smatra uvođenje pojma „samo-vlasništva“ životinje koji podrazumijeva da u slučaju da životinja nema zakonskog vlasnika ipak posjeduje pravni status. Zakonski gledano to bi značilo da zakonski vlasnik ima obvezu i spram države u smislu poštivanja zakona o dobrobiti životinja, ali i spram interesa same životinje koja ima ravnopravno pravo vlasništva nad samom sobom. Dakle, nije riječ o potpunom ukidanju koncepta vlasništva nad imovinom, ali bi životinje zadobile status pravnih osoba bez obzira na to što su istovremeno nečija imovina. (Favre, 2004: 244-245) No, čak i kada bi bila riječ o potpunom ukidanju statusa imovine za životinje, to bi zapravo značilo da su dobile „pravo na pravnu tužbu, razmatranje pred sudom te kompenzacijsku odštetu“, što nikako ne ugrožava prava ljudi (Hambrick, 2006: 56).

6.2. Antropocentrizam i njegova varijacija – specizam

Koncept vlasništva zapravo je nemoguće razmatrati van okvira ideologije antropocentrizma i onoga što ona podrazumijeva. Svaki ljudski pogled na svijet je u određenoj mjeri antropocentričan jer polazimo od sebe, svojih stavova i svoje percepcije svijeta oko nas. No, antropocentrizam koji se kritizira i koji je odgovoran za objektivizaciju životinja je onaj

namjerni, aktivni antropocentrizam u kojem ljudi svjesno svoj pogled na svijet smatraju najvažnijim, dapače, jedinim validnim pogledom. Sebe izdižu kao misaona i moralna bića koja posjeduju određene vrijednosti, dok druga živa bića to nisu i nemaju.

Dakle, greška antropocentrizma ne leži u tomu što ljude smatra „jedinственima“ jer „jedinственost je svojstvo svih vrsta“ pa tako i ljudi. Ono što jest problem je smatrati druge vrste nesposobnima i manje vrijednima jer ne mogu i ne rade iste stvari kao i ljudi te potom to koristiti kao argumentaciju njihove inferiornost u odnosu na čovjeka. (Ingold, 1988: 10)

Pojednostavljeno rečeno, riječima Tima Ingolda (1988: 57) „sve ideje o ljudskoj prirodi i odnosima čovječanstva spram životinja su funkcija ekonomskih imperativa, s jedne strane, i društvenog i političkog okruženja, s druge strane“. To je srž problematičnog antropocentrizma.

Rob Boddice (2011: 7) unutar antropocentrizma razlikuje dvije njegove manifestne forme - „anthropocentrist“ je politička orijentacija, odnosno stav prema kojem ljudi sebe intencionalno smatraju nadmoćnijima od drugih bića, dok je „anthropocentric“ ontološko stanje koje se ne može izbjeći budući da svako čovjekovo promišljanje, pa tako i ono o pravima ljudi i/ili životinja, predstavlja ljudsku konstrukciju i pogled na svijet – to je potencijalno pozitivan oblik antropocentrizma.

6.2.1. *Specizam*

Antropocentrizam, dakle, može imati različite oblike - negativne i pozitivne - a jedan od njih je *specizam* koji možda i najbolje opisuje problematiku konstruiranja životinje kao vlasništva. O specizmu je pisalo mnogo autora, a ovdje će biti spomenuta i dva djela koja su popularizirala specizam i u javnoj sferi.

Peter Singer i njegovo djelo *Animal Liberation* (1975.) jedno je od najvažniji djela koje je problematiku specizma populariziralo i van akademskih krugova te imalo velik utjecaj na animalističke pokrete. Filozofija koju Singer zagovara jest „utilitaristička“ u smislu da smatra kako je cilj svakog živog bića izbjeći bol/patnju, a povećati zadovoljstvo te da su ta dva cilja dokaz da živo biće posjeduje interese koji trebaju biti moralno uvaženi. Specizam, koji se treba nadići, u tom kontekstu je zapravo neuvažavanje vrijednosti interesa jedne vrste kao jednake vrijednosti interesa vlastite vrste, odnosno životinjski interesi podređeni su ljudskim interesima. (Kardov, 2000: 69)

Joan Dunayer autorica je djela *Speciesism* (2004.) koje se može smatrati drugim djelom koje je postiglo odjek jednak prethodno spomenutom Singerovom djelu iz 1975. U djelu autorica identificira tri kategorije vezane uz specizam: „stari specizam“ koji moralna prava pripisuje samo ljudima, „novi specizam“ koji smatra da prava ista ljudskima trebaju imati i neke životinje koje ljudima nalikuju te, konačno, „nespecizam“ koji negira da životinje mogu biti ljudsko vlasništvo budući da su kao živa bića ujedno i pravna i moralna bića. Riječ je o pozivu na dokidanje specizma koji „ne-ljudima“ negira jednaku važnost i prava te o proširivanju zakonom zaštićenih temeljnih ljudskih prava i na ne-ljude, odnosno na sva bića koja posjeduju osjećaje i vlastito iskustvo. (Marjanić, 2005: 185-186)

Specizam, kao kriterij pripadnost vrsti, može biti shvaćen prvo kao kriterij za „uključivanje u moralnu zajednicu“, a drugo kao „kriterij posebnog moralnog statusa“. U praksi to znači da ljudi moralno gledajući imaju ista prava i zakonsku zaštitu tih prava, dok životinje pravno gledajući imaju zaštitu samo protiv iznimnih oblika okrutnosti. (Cavaleri, 2001: 78)

No, postavljanje svih ljudi kao moralno nadređenih bića naspram ne-ljudskih bića podrazumijeva postojanje nekog „moralno relevantnog vlasništva“ koje je intrinzično samo ljudima, ali ljudi su različiti i sigurno postoji netko tko tu vrijednost ne posjeduje, a time cijela argumentacija specizma prestaje biti racionalno objašnjena (Milligan, 2011: 226-227). Nadalje, koncept tzv. „dijeljene čovječnosti“ može biti ključni argument za odbijanje i specizma i antropocentrizma jer se pozivanjem na zajedničku ljudsku prošlost tijekom koje se loše postupalo spram ne-ljudskih bića, ukazuje na to da su ljudi izgubili moralni autoritet da ignoriraju interese životinja radi višeg dobra. Drugim riječima, „što više važnosti pridamo povezanosti sa štetom počinjenom kroz naše dijeljenu čovječnost, to su snažniji razlozi za odbijanje činjenja daljnje štete“. (Milligan, 2011: 242-243)

6.3. Biocentrizam

Za kraj ovog poglavlja slijedi kratka prezentacije ideologije koja se može smatrati alternativom antropocentričnom viđenju svijeta i živih bića u njemu. Riječ je o *biocentrizmu*, ponekad zvanom i ekocentrizam, koji upućuje na ideologiju koja vodi računa o tomu da čovjekov pogled na svijet treba uzeti u obzir supostojanje i važnost drugih živih bića te njihovih interesa i dobrobiti.

U srži biocentrične etike leži shvaćanje svakog oblika života i postojanja kao vrijednoga samog po sebi, što podrazumijeva da ih se treba nastojati zaštititi, a materijalno iskorištavanje drugih živih bića od strane čovjeka treba ograničiti samo na ono neophodno kako bi ljudi mogli opstati, ali ujedno i životinje. Dakle, na prvom mjestu treba biti „ravnopravnost svih oblika života u opstanku i dobrobiti“, a na drugom mjestu je „međuvjetovanost dobrobiti čovjeka i ostalih oblika života“. (Visković, 1993: 448)

Dakle, središnjim konceptom biocentrične etike može se smatrati „odgovornost“ jer ideologija biocentrizma smatra kako ljudi nisu odgovorni voditi računa o posljedicama svojeg djelovanja isključivo spram drugih ljudi, već i spram drugih živih bića. No, otvoreno ostaje pitanje objašnjava li se taj reciprocitet odgovornosti kroz simetriju, koja sva živa bića izjednačava u moralu i pravima te iz tog razloga smatra čovjeka odgovornim za njih, ili pak kroz asimetriju, koja upravo kroz postojeće moralne razlike među živim bićima moralnog čovjeka drži odgovornim za druga bića s kojima živi u „asimetričnom zajedništvu“. (Tićac i Marinović, 2012: 56-57)

Dva su pogleda kroz koja se biocentrizam postavlja spram živih bića kao spram onih koja posjeduju „intrinzične vrijednosti“. „Biocentrički individualizam“, koji smatra da se moralno promišlja svako pojedinačno živo biće, te s druge strane „biocentrički holizam“, koji smatra da se moralno moraju promišljati vrste živih bića kao skupine sa zajedničkim osobinama i interesima. (Rice, 2016: 4)

Ono što je potencijalni problem za biocentrizam jest to što kritizirajući antropocentrizam radi njegovog naglašavanja ljudske nadmoći nad drugim životinjama, koja je osnova za opravdanu eksploataciju životinja, u etičkim raspravama vrlo često sam zapada u *antropomorfizam* jer pokušavajući životinje izjednačiti s ljudima zapravo ignorira postojeće razlike među ljudima samima te važnost društvenog i kulturalnog konteksta – konstruira zapravo koncept „jedinственe ljudskosti“ koji je problematičan barem u jednakoj mjeri kao i antropocentrizam. (Ingold, 1988: 59)

Još jedan nedostatak biocentrizma jest to što zapravo rijetko razmatra pojedinačne životinje budući da je fokus na njima uglavnom kao na dijelu prirode, čime im se oduzima individualnost jer se svode pod kategoriju ne-ljudskog. Koncentriranjem na kritiku štete koju za okoliš ima antropocentrično djelovanje ljudi budući da se smatraju privilegiranim da koriste prirodne resurse koji su im na raspolaganju, individualnost onih kojima čovjek šteti stavljena je postrance. (Taylor, 2013: 15)

Ostvarivanje biocentrične etike u suvremenom društvu još uvijek je ravno znanstveno-fantastičnom scenariju. Najbliže tomu trenutno jest ono što Nikola Visković (1993: 454) naziva „održivim razvojem u prilog čovječanstvu“, koji se svojim saznanjima o štetnim posljedicama određenih ljudskih praksi donekle poklapa s „održivim razvojem u prilog životinjama“ budući da je riječ o naglašavanju potrebe da se napuste neke od mučiteljskih praksi spram životinja. Ipak, biocentrična etika i njena primjena u društvenoj stvarnosti podrazumijevala bi da su ljudi spremni odreći se dijela svojih utilitarnih interesa radi dobrobiti biljnog i životinjskog svijeta koji posjeduju vrijednosti sami po sebi i kao takvi zaslužuju „bezuvjetno poštovanje svakog života“.

7. ZAKONODAVNE REGULATIVE O ZAŠTITI ŽIVOTINJA U HRVATSKOJ

Nakon teorijskog dijela koji je uveo problematiku koncepta vlasništva nad životinjama, ovim poglavljem započinje istraživački dio diplomskog rada budući da će detaljno biti prezentiran postepeni razvoj i sve izmjene posebnih pravnih propisa koji se tiču životinja, njihovih prava i njihove zaštite u hrvatskom zakonodavnom sustavu. Cilj je iz svakog pojedinog zakona ili pak izmjena postojećeg zakona izdvojiti konkretne pravne odredbe koje su vezane uz koncept vlasništva nad životinjama, pravilnu skrb o kućnim ljubimcima te obveze i način rada skloništa za životinje. S obzirom na to da će u narednom poglavlju upravo skloništa za životinje biti u fokusu studije slučaja ključno je imati u vidu zakonodavni okvir unutar kojeg ona trebaju djelovati kako bi se moglo identificirati i eventualna odstupanja od istoga, a na teorijskoj razini propitati utjecaj koncepta vlasništva na samo formiranje zakona.

No, prije nego li se prijeđe na zakonodavne regulative u Hrvatskoj treba ih ukratko i kontekstualizirati s pojavom i razvojem pravnih propisa koji se tiču zaštite životinja drugdje u Europi i svijetu jer je razvoj hrvatskog zakonodavstva u smjeru zaštite životinja direktno i posljedično vezan uz promjene koje su mu prethodile u ostalim zemljama. Razvoj pravnih propisa je pak nemoguće prezentirati bez kratkog spominjanja građanskih pokreta za zaštitu i prava životinja, čije su aktivnosti i zahtjevi u javnoj sferi bili temeljni pokretači za donošenje tih specifičnih zakona.

7.1. Društveni pokreti za zaštitu i prava životinja

Utilitaristička priroda odnosa čovjeka spram životinja opće je poznata činjenica. Naravno utilitarizam sam po sebi ne mora nužno podrazumijevati negativne konotacije ukoliko je riječ o obostranoj koristi koja proizlazi iz takvog međuodnosa. Simbioza u životinjskom i biljnom svijetu je izvrstan primjer kako bi pozitivan utilitaristički odnos trebao izgledati. Međutim, činjenica, kojoj u prilog govore mnogobrojni primjeri iz naše svakodnevice, jest da su ljudsko-životinjski odnosi, vrlo često, odnosi izrabljivačke prirode koje karakteriziraju čak i okrutne prakse, koje ne vode računa od dobrobiti životinja i njihovim potrebama. Te su prakse prisutne kako u odnosu čovjeka spram divljih životinja, tako i njegovom odnosu spram domaćih životinja, uključujući i kućne ljubimce koji spadaju u posebnu, ljudima najbližiju kategoriju životinja, a koji su velikim dijelom antropomorfizirani zbog emocionalne

komponente utkane u taj ljudsko-životinjski odnos. Upravo je prepoznavanje problematike obima izrabljivanja životinja od strane čovjeka dovelo do pojave, razvoja i velikog uzleta društvenih pokreta za zaštitu i prava životinja. Ti su pokreti izrazito aktivistički orijentirani, a cilj im je spriječiti „eksploatacije, opresije i dominacije“ nad životinjama, što su ujedno i pitanja kojima se bave i tzv. „kritičke studije životinja“ (DeMello, 2012: 14).

Pokreti za zaštitu i prava životinja svoj su pravi uzlet postigli tijekom 19. stoljeća kada se počelo ozbiljnije promišljati o moralnim implikacijama odnosa koji čovjek ima spram prirode i životinja (DeMello, 2012: 397). Autorica Margo DeMello tako identificira tri ključne faze tih pokreta. Prva faza, odvijala se u okviru općenitih društvenih promjena koje su nastupile u 19. stoljeću, a kao osnovni cilj imala je „prevenciju okrutnosti“ i „protivljenje pokusima“ nad životinjama (DeMello, 2012: 402). Upravo je za vrijeme prve faze, točnije 1824. godine u Engleskoj, osnovana i najstarija poznata organizacija za zaštitu životinja imena *Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals* (DeMello, 2012: 404-405). Druga faza pokreta za zaštitu i prava životinja kulminaciju je dosegla 70-ih godina 20. stoljeća te je za razliku od prve faze bila je orijentirana i na prava i zaštitu kućnih ljubimaca, životinja koje je čovjek držao u svojoj neposrednoj blizini (DeMello, 2012: 406). Nakon druge, uslijedila je treća i posljednja faza, koja je aktualna još i danas, a usmjerena je na promišljanje i djelovanje pokreta u svezi pravnog statusa životinja i zakonodavnog okvira koji se odnosi na njih (DeMello, 2012: 407). Dakle, uloga civilnog društva kao onog unutar kojeg se građani organiziraju i djeluju u javnoj sferi bila je temeljna za vršenje pritiska na vlast kako bi se donijele dotad nepostojeće zakonske odredbe.

U Hrvatskoj je prvo društvo za zaštitu životinja nastalo u Zagrebu 1885. godine, a zagovaralo je i zahtijevalo moralno postupanje sa životinjama koje će biti zagarantirano zakonom (Visković, 2008: 354). Neprofitne udruge za zaštitu životinja, kao još jedan organizirani vid pokreta za zaštitu i prava životinja, u Hrvatskoj masovno nastaju od 1990-ih godina nadalje, prvenstveno s ciljem uspješnijeg vršenja pritiska na vlast po pitanju donošenja novih zakona i njihovog djelotvornijeg izvršavanja (Visković, 2009: 356).⁷

U registru udruga Republike Hrvatske trenutno je prijavljeno tisuću trideset i tri (1033) aktivnih udruga koje kao svoju djelatnost imaju navedenu zaštitu životinja. Međutim, u njih spadaju i lovačka društva, sportska ribolovna društva, konjički klubovi i slično, tako da je

⁷ Jedna od danas najpoznatijih udruga koja se bavi pitanjem prava životinja u Hrvatskoj je *Udruga Prijatelji životinja* osnovana 2001. o kojoj je više moguće saznati na njenoj službenoj internetskoj stranici www.prijatelji-zivotinja.hr (stranica posjećena: 29.07.2020.).

brojka udruga koje za cilj imaju izričito promicanje zaštite i prava životinja manja od toga. Trenutno su aktivne sedamdeset i dvije (72) udruge koje u svojem nazivu nose sintagmu „za zaštitu životinja“. Na području Istarske županije po tom je istom kriteriju pretraživanja registrirano šest (6) udruga za zaštitu životinja od kojih su tri s područja Pule, a po jedna iz Umaga, Poreča i Labina.⁸

7.2. Razvoj zakonodavnog okvira o zaštiti životinja u svijetu

Zakonske odredbe o zaštiti životinja kakve poznajemo danas formirale su se u 19. stoljeću kao posljedica pritiska, kojeg su društveni pokreti o kojima je bilo govora u prethodnom potpoglavlju, vršili na vlast svojim javnim istupima i aktivnostima. Njihovo djelovanje je u konačnici rezultiralo izglasavanjem prvog modernog zakona o zaštiti životinja u Engleskoj (a potom posljedično i u ostalim zapadnim zemljama) pod utjecajem već spomenutog *Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals*. Ovakvoj organiziranoj i institucionaliziranoj zaštiti životinja u modernom društvu prethodili su jedino određeni oblici zaštite životinja kojima je bio pridat status zaštićene „svete“ životinje u okviru dogmatskih uvjerenja određenih religijskih skupina⁹. (Visković, 2009: 351-352)

U 20. stoljeću, točnije 1978. godine u Parizu, donesena je *Univerzalna deklaracija o pravima životinja* kojom su im zagwarantirana neka njihova opća prava na međunarodnoj razini (Visković, 2009: 383). Ukratko u njoj je riječ o „zaštiti od istrjebljenja i pravu na razmnožavanje vrste, zaštiti od neopravdanog ubijanja i bilo kakvog oblika zlostavljanja koje im nanosi psihofizičku bol, pravu na slobodu kretanja u za njih adekvatnom staništu, pravu na primanja ljudske pomoći te zakonodavnoj institucionalizaciji njihovih prava (Visković: 2009: 385-386). Iako poprilično uopćene, te su odredbe velikim dijelom ono za što se i danas zalažu društveni pokreti za zaštitu i prava životinja, ali problem tada, kao i danas, leži u činjenici da se nehumano tretiranje životinja može svrstati pod kategoriju „opravdanog“ ukoliko se navede razlog iz kojeg bi taj čin doprinio poboljšanju za ljudski rod. Drugim riječima, ključni problem je u tome što su, unutar zakonskih okvira, pitanja ljudskog „prava na vlasništvo“ nad

⁸ Podaci su preuzeti sa službene stranice Ministarstva Uprave Republike Hrvatske uvidom u službeni registar udruga RH <https://registri.uprava.hr/#!udruge> (stranica posjećena: 30.07.2020.). S obzirom da ne nose sve udruge za zaštitu i prava životinja u svojem službenom nazivu i sintagme *zaštita životinja* i/ili *prava životinja* treba naglasiti da stvarna brojka aktivnih udruga zasigurno nadilazi gore navedene.

⁹ Zanimljivo je spomenuti istočnjačke religije koje njeguju ponešto različit odnos spram životinja u odnosu na zapadnjačko društvo. Primjerice, vladar Indije je još u 3. stoljeću prije Krista osnovao prve zakone kojima su se životinje u određenoj mjeri štatile od zlostavljanja, pa čak i od toga da budu žrtvovane u religijske svrhe. (DeMello, 2012: 396).

životinjama nadređena pitanjima „dobrobiti i zaštite životinja“ (Blosch, 2012: 111). Time se životinjama zapravo negira njihovo pravo da budu zaštićene zbog same činjenice da supostoje s čovjekom i da su kao živa bića, neovisno o tomu jesu li „nečije“ ili nisu, uključene i u moralnu dimenziju suživota.

7.3. Hrvatski zakonodavni sustav i pravni propisi o zaštiti i pravima životinja

U hrvatskom zakonodavnom sustavu, prvi zakon koji se tiče prava i zaštite životinja donesen je 1999. godine pod nazivom *Zakon o dobrobiti životinja*¹⁰, a prvi *Zakon o zaštiti životinja*¹¹ donesen je čak sedam godina kasnije 2006. godine. Potom je jedanaest godina kasnije izglasan najnoviji *Zakon o zaštiti životinja*¹² 2017. godine. Dakle, problematika zaštite životinja relativno je nova u hrvatskom zakonodavstvu. U nastavku će detaljno biti izložene odredbe iz svakog pojedinog zakona ili njegovih izmjena i dopuna, a koje se tiču statusa životinja, vlasništva nad njima, postupanja sa životinjama – konkretno kućnim ljubimcima - te funkcioniranja skloništa za životinje, ukoliko iste u njima postoje. Na kraju svakog potpoglavlja bit će ponuđen komentar pojedinog prezentiranog zakona budući da se detaljno izdvajanje svih zakonskih propisa može doimati suhoparnim i nezanimljivim tako da je ostavljeno na izbor čitatelju hoće li ih iščitavati ili ne, ovisno o razini svojeg interesa za prezentiranu problematiku. Ipak, treba napomenuti kako je vrlo važno izdvojiti naizgled iste odredbe jer izostanak njihovih izmjena u različitim zakonima ukazuje na sporst i propuste sustava da status životinje i njihova prava redefiniraju, a s druge strane, sitne izmjene su one putem kojih se životinje legalno domesticiraju te se potvrđuje status životinje kao vlasništva u okviru zakona.

7.3.1. *Zakon od dobrobiti životinja iz 1999.*¹³

U članku 2. definirano je kako je vlasnik tj. *posjednik* životinje osoba, pravna ili fizička, koja je „odgovorna za zdravlje i dobrobit životinje“ (t.4.), *kućni ljubimci* su „životinje za

¹⁰ Narodne novine (1999.) *Zakon o dobrobiti životinja*, NN19/1999 (br. 400), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_02_19_400.html (stranica posjećena: 30.07.2020.).

¹¹ Narodne novine (2006.) *Zakon o zaštiti životinja*, NN135/2006 (br. 3045), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_12_135_3045.html (stranica posjećena: 30.07.2020.).

¹² Narodne novine (2017.) *Zakon o zaštiti životinja*, NN102/2017 (br. 2342), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_10_102_2342.html (stranica posjećena: 30.07.2020.).

¹³ Tekst čitavog potpoglavlja temelji se na podacima prikupljenim iščitavanjem *Zakona o dobrobiti životinja*, NN19/1999 (br. 400), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_02_19_400.html (stranica posjećena: 30.07.2020.).

društvo“ (t.9.), *napuštene životinje* su one koje je „posjednik svjesno napustio“ (t.13.), dok su *izgubljene životinje* one koje su „napustile posjednika bez njegove volje i on ih traži“ (t.14.). *Skloništa za životinje* su mjesta u kojima se vodi briga o napuštenim ili izgubljenim životinjama, a koja su uz to zadužena i za njihovo udomljavanje (t.10.), dok su higijenski servisi zaduženi su za hvatanje izgubljenih i napuštenih životinja (t.11.).

Obveze *vlasnika* definirane su člankom 4. koji određuje da vlasnik treba „hraniti, napajati, njegovati, smjestiti i osigurati zdravstvenu zaštitu“ životinji sukladno njenim potrebama. Napuštanje kućnih ljubimaca zabranjeno je prema točki 2. članka 5., isto kao i nanošenje boli i ozljeda životinjama prilikom dresure (t.4.) ili ograničavanje njihovog kretanja (t.10.), a zabranjeno je i poticanje životinja na agresivnost prema drugim životinjama i ljudima (t.6.) te vršenje neuobičajenih kirurških zahvata kojima se mijenja njihov fizički izgled (t.7.).

Prema članku 9. (st.1., 2. i 3.) o eutanaziji životinje, *odlučuje vlasnik* kada je riječ o bolesti, patnji i upitnom izlječenju životinje, kao i u slučaju njene duboke starosti, dok veterinari, koji su ujedno i ovlašteni za njihovo usmrćivanje, odlučuju u slučaju neizlječive/zarazne bolesti, agresivnosti opasne po čovjeka ili ukoliko životinja nije udomljena nakon trideset dana boravaka u skloništu.

Prema 20. članku ovog Zakona (st.1., 2. i 3.) *kućni ljubimci* trebaju živjeti u uvjetima u kojima je moguće zadovoljiti njihove osnovne potrebe, vlasnik mora biti osoba stara šesnaest ili više godina te je kao ljubimce zabranjeno imati zaštićene, divlje i/ili za ljudski život opasne životinje.

Članak 26. (st.1., 2., 3., 4., 5. i 6.) govori pak o zaštiti *napuštenih i izgubljenih životinja* te je definirano kako je za njihovo hvatanje „uz najmanje nanošenje boli i patnje“ zadužen higijenski servis, koji ih potom smješta u skloništa za životinje i/ili higijenske servise (ukoliko nije riječ o divljim ili zaštićenim životinjama) u kojem životinje borave, a ukoliko se ne udome u roku od trideset dana smije ih se usmrtiti ako sklonište više o njima ne može skrbiti. Uvjeti za rad i osnivanje skloništa i higijenskih servisa nisu definirani ovim Zakonom, već ih posebnim propisima određuje ministar. Također, članak 42. ističe kako je *dužnost lokalnih jedinica samouprave*, bilo gradova, općina ili županija, da vode računa o smještaju *izgubljenih i napuštenih životinja* uz poticanje na osnivanje skloništa za životinje i higijenskih servisa.

Što se tiče kaznenih odredbi vezanih uz gore izdvojene propise, a koji vrijede za pravnu ili fizičku osobu, člankom 38. propisana je novčana kazna od pet do deset tisuća kuna za

eutanaziranje životinja mimo opravdanih razloga navedenih u Zakonu (st.1., t.2.), kao i za poticanje životinje na agresivnost i napadanje drugih životinja i/ili ljudi (st.1., t.1.). Novčana kazna od dvije i pol do pet tisuća kuna određena je člankom 39. za nanošenje ozljeda i boli prilikom dresure (st.1., t.1.) ili ograničavanje kretanja životinje (st.1., t.1.) te za nepotrebne kozmetičke korekcije izgleda životinje (st.1., t.1.). Konačno, člankom 40. određeno je kako je napuštanje životinja (st.1., t.1.) kažnjivo novčanom kaznom od dvjesto pedeset do dvije i pol tisuće kuna, jednako kao i prodaja kućnog ljubimca osobi mlađoj od šesnaest godina (st.1., t.3.).

Dakle, prezentirani zakon relativno je kratak i zapravo je riječ uglavnom o propisivanju dužnosti vlasnika da skrbi o osnovnim fiziološkim potrebama životinje te da joj ne nanosi nepotrebnu bol i patnju. Njegova dužnost je također ta da njegova imovina – životinja – ne počinu štetu spram ljudi ili njihove imovine – drugih životinja. Zanimljivo je prokomentirati poimanje izgubljene životinje kao one koja je sama napustila vlasnika jer ta definicija navodi na ideju da životinja svjesno napušta vlasnika – da je svjesni agent. Paradoksalno, istovremeno je životinja cijelo vrijeme definirana kao ljudska imovina te štoviše, ako u roku od trideset dana napuštena životinja ne pronađe novog vlasnika, ona za činjenicu što je i dalje ničija - što nije vlasništvo - legalno može biti „kažnjena“ usmrćivanjem.

7.3.2. Zakon o zaštiti životinja iz 2006. ¹⁴

Sedam godina nakon *Zakona o dobrobiti životinja* donesen je prvi *Zakon o zaštiti životinja* uz određene izmjene i nadopune koje se tiču ključnih pojmova, koji su kako je na početku ovog poglavlja spomenuto, u fokusu ovog rada. Dakle, definicije *izgubljenih* i *napuštenih životinje* ostale su jednake (čl.3., t.7. i 12.), kao i definicija *vlasnika* uz dodatak sintagme „privremene ili stalne odgovornosti“ za životinju (t.16.). Definicija *kućnih ljubimaca* proširena je na „životinje koje čovjek drži zbog društva, zaštite i pomoći ili zbog zanimanja za te životinje“ (t.9.).

Što se tiče zabranjenih postupaka prema članku 4. bilo kakav oblik poticanja životinje na agresivnost spram drugih životinja i/ili ljudi zabranjeno je (st.2., t.3., 4. i 5.), jednako kao što je zabranjen i bilo kakav oblik nanošenja boli prilikom dresure (st.2., t.7.), dodatno, zabranjeno je poklanjanje životinja u sklopu igara na sreću (st.2., t.6.), kao i bilo kakav vid

¹⁴ Tekst čitavog potpoglavlja temelji se na podacima prikupljenim iščitavanjem *Zakona o zaštiti životinja*, NN135/2006 (br. 3045), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_12_135_3045.html (stranica posjećena: 30.07.2020.).

psihofizičkog zanemarivanja životinje i njenih osnovnih fizioloških potreba (st.2., t.12., 13., 14., 15., 16. i 21.). Prema članku 5. *vlasniku* nije dozvoljeno napustiti životinju koju posjeduje, uključujući i kućnog ljubimca (t.1.). Nadalje, članak 6. propisuje obvezu pružanja pomoći osobi koja je životinju ozlijedila. Članak 8. koji se tiče izvođenja kirurških zahvata nad životinjama zabranjuje rezanje uški i repa pasa, kandži kod mačaka, kao i bilo kakve druge zahvate koji mijenjaju fizički izgled životinje (st.1., t.2.), uz izuzetak zahvata zdravstvenog tipa i postupka kastracije radi kontrole razmnožavanja (st.2., t.1. i 3.).

Članak 9. eutanaziju životinje dozvoljava u slučaju dugotrajnog i bolnog liječenja neizvjesnog ishoda (st.3., t. 1.) i duboke starosti (st.3., t.2.), o čemu *odlučuje vlasnik*, ili pak u slučaju neizlječive bolesti (st.3., t. 3.), kontrole zarazne bolesti (st.3., t.4.), opasnosti za okolinu (st.3., t.5.) ili nakon šezdeset dana boravka u skloništu za životinje (st.3., t.6.), o čemu odlučuje isključivo veterinar koji je za usmrćivanje i ovlašten. Članak 10. ističe *obvezu vlasnika* da životinju koja se pati i koju je nemoguće spasiti mora dati usmrtni u čim kraćem roku.

Dio Zakona koji govori o zaštiti *kućnih ljubimaca* proširen je u usporedbi s prethodnim Zakonom o dobrobiti životinja. Članak 48. propisuje da uvjeti smještaja kućnog ljubimca moraju odgovarati potrebama životinje (st.1.), a pogotovo kada je riječ o životinjskoj vrsti koja je strana i/ili zaštićena (st.2.). Nadalje, maloljetne osobne ne mogu biti vlasnici ljubimaca (st.3.), vlasnik mora voditi računa da kretanje i ponašanje životinje ne ugrožava druge životinje i ljude, s naglaskom na djecu (st.4.) te je vlasnik odgovoran za kontrolu nad razmnožavanjem svojih kućnih ljubimaca (st.5.), odnosno odgovoran je za potomke svojih kućnih ljubimaca koje mora ili sam zbrinuti (st.6.) ili platiti troškove njihovog zbrinjavanja (st.6.). Posebni uvjeti za držanje (potencijalno) opasnih pasmina pasa propisuju se od strane ministra (st.7.). Člankom 49. (st.1., 2. i 3.) propisano je kako vlasnici triju ili više ženki za uzgoj i prodaju kućnih ljubimaca moraju prvo udovoljiti posebnim uvjetima koje propisuje ministar i upisati se u registar uzgoja. Posebni propisi, uvjeti i upis u registar moraju biti zadovoljeni i prije osnivanja objekata za privremeni smještaj kućnih ljubimaca, neovisno osniva li ih pravna ili fizička osoba (čl.50., st.1., 2., 3. i 4.). Također, prema članku 58. (st.4.) lokalne jedinice samouprave, tj. općine ili gradovi, su zaduženi za donošenje posebnih propisa koji se tiču držanja kućnih ljubimaca, kontrole njihovog razmnožavanja, uvjeta u kojima je dozvoljeno vezanje pasa te načina na koji se zbrinjavaju *napuštene* i *izgubljene životinje*. Članak 59. (st.3.) brani držanje i prodaju pasa i mačaka u trgovinama kućnim ljubimcima.

Osim dijela ovog Zakona koji se tiče skrbi o kućnim ljubimcima proširen je i dio koji govori o zbrinjavanju i zaštiti *izgubljenih i napuštenih životinja* te je tako prema članku 55. *vlasnik* u slučaju gubitka životinje obvezan nestanak prijaviti skloništu za životinje u roku od tri dana, a ukoliko je riječ o psu i nadležnoj instituciji koja vodi tzv. upisnik pasa (st.1.). Jednako tako je i nalaznik dužan prijaviti skloništu pronalazak napuštene ili izgubljene životinje (st.2.). *Sklonište za životinje* je ono koje je zaduženo za skupljanje i zbrinjavanje napuštenih i izgubljenih životinja, pronalazak njihovog vlasnika i smještaj životinja dok se isti ne pronađe (st.3.), a uvjete za osnivanje i rad skloništa te kvalifikacije zaposlenika propisuje ministar (st.7.)

Novost ovog Zakona tiče se i konkretnijih odredbi vezanih uz sama *skloništa za životinje*, a koje prethodnim Zakonom o dobrobiti životinja nisu bile obuhvaćene. Sklonište za životinje smiju osnovati pravne ili fizičke osobe koje udovolje posebnim uvjetima i upišu se u registar skloništa za životinje (čl.56., st.1., 2. i 3.), a ukoliko takvo sklonište ne postoji na lokalnoj razini osnovati ga trebaju *lokalne jedinice samouprave* (st.4.), koje su zadužene i za *financiranje zbrinjavanja napuštenih i izgubljenih životinja* (st.5.). Prema članku 57. posao skloništa za životinje obuhvaća zaprimanje prijave građana o napuštenim i izgubljenim životinjama (st.1., t.1.), samostalno ili posredno osiguravanje prijevoza životinja do skloništa (st.1., t.2.), osiguravanje smještaja za *napuštene, izgubljene ili oduzete životinje* (st.1., t.3. i 4.), pružanje potrebne veterinarske skrbi životinjama u skloništu (st.1., t.5.), pronalaženje vlasnika napuštenih i izgubljenih životinja i/ili njihovo udomljavanje (st.1, t.6.) te vođenje ažurne evidencije o udomljavanju i usmrćivanju pronađenih životinja (st.1., t.7.). Nadalje, skloništa izravno odgovaraju veterinarskoj inspekciji i trebaju surađivati s lokalnim jedinicama samouprave (st.2.). Životinje koje nisu vraćene vlasniku na njegov zahtjev u roku od petnaest dana smiju se preudomiti (st.3.), a ukoliko životinja nije vraćena vlasniku ili udomljena nakon šezdeset dana boravka u skloništu dozvoljena je njena eutanazija ako je sklonište ne može više držati (st.4.). Uz to, članak 58. propisuje dužnost vlasnika skloništa da osnuju javni i transparentni centar s informacijama o napuštenim i izgubljenim životinjama (st.1.), a veterinarska inspekcija je ona koja treba kontrolirati prostor skloništa i stanje životinja koje u njemu borave, kao i uvjete u kojima se drže (st.3.). Još jedna od nadležnosti veterinarske inspekcije je pravo na *privremeno oduzimanje životinje vlasniku* ukoliko su uvjeti u kojim ona boravi vezani uz psihofizičko nanošenje boli (čl.64, t.3. i t.6.), a *oduzeta životinja* vraća se vlasniku ukoliko se promijene nepovoljni uvjeti u kojima je bila ili se smješta u sklonište, a ukoliko potonje nije moguće vlasnik snosi trošak njene eutanazije (čl.65., st.1. i

2.). Dodatno, higijenskim servisima, koji su prethodnim Zakonom smjeli obavljati djelatnosti skloništa, člankom 70. je propisan rok od dvije godine da osnuju sklonište za životinje ili nakon isteka tog roka gube prava obavljanja dosadašnjih djelatnosti.

I konačno, slijedi uvid u kaznene odredbe za prethodno izdvojene propise. Tako je člankom 66. propisana kazna od pedeset do sto tisuća kuna za pravnu i/ili deset do petnaest tisuća kuna za fizičku osobu, u slučaju poticanja agresivnosti kod životinja i organiziranja borbi životinja (st.1., t.4., 5. i 6.), tjeranja životinja na ponašanje ili konzumaciju stvari koje uzrokuju psihofizičko mučenje (st.1., t.10. i 11.), izvođenja nedopuštenih kirurških zahvata na životinjama (st.1., t.16.) ili nelegalnog usmrćivanja životinje (st.1., t.17.). Dodatno, za ubijanje, nanošenje boli i ozljeda te zastrašivanje kućnog ljubimca, ukoliko je riječ o drugom zabilježenom prekršaju te vrste, uz novčanu kaznu moguće je odrediti i oduzimanje kućnog ljubimca i zabranu posjedovanja nove životinje (st. 4.). Kazna od trideset do pedeset tisuća kuna za pravnu i/ili pet do petnaest tisuća kuna za fizičku osobu, propisana je člankom 67. za poklanjanje životinja u igrama na sreću (st.1., t.1.), nanošenje boli prilikom dresure (st.1., t.2.), držanje životinje u po nju nepovoljnim i neprirodnim uvjetima u kojima se ona muči (st.1., t.4., 5., 6. i 10.), napuštanje životinje od strane vlasnika (st.1., t.11.), nepružanje pomoći ozlijeđenoj životinji (st.1., t.13), te za nepoštivanje propisanih uvjeta za držanje kućnih ljubimaca (st.1., t.44.), kućnih ljubimaca za uzgoj i razmnožavanje (st.1., t.45.) ili uvjeta za osnivanje objekata za privremeni smještaj kućnih ljubimaca (st.1., t.46. i 47.). Ista kazna vrijedi i za neprijavljivanje nestanka ili pronalaska napuštene ili izgubljene životinje nadležnom skloništu za životinje (st.1., t.55.), za neispunjenje svih propisanih uvjeta za osnivanje, rad i kontrolu nad radom skloništa za životinje (st.1., t.57., 58., 59. i 60.) te za prodaju pasa i mačaka u trgovinama kućnim ljubimcima (st.1., t.61.). Naposljetku, najmanja kazna od pet do trideset tisuća kuna za pravnu i/ili petsto do pet tisuća kuna za fizičku osobu, određena je za kršenje obveza zaposlenika skloništa da uhvate i smjeste napuštenu ili izgubljenu životinju te pronađu vlasnika ili je udome (st.2.), kao i za obavljanje djelatnosti skloništa bez prethodno izdanog rješenja za istu (st.3.).

Zanimljivo je prokomentirati sitnu izmjenu u definiciji vlasnika kao one osobe koja ima privremenu ili stalnu odgovornost nad životinjom jer je tim dodatkom legalno otvoren put za odricanje od vlasničke odgovornosti spram životinje, bez obzira na to što je istim zakonom napuštanje životinja nominalno zabranjeno. Dakle, odricanje od vlasništva nad životinjom nije isto što i napuštanje životinje u zakonskom smislu. U praksi, riječ je o istome jer životinja ostaje bez vlasnika i kao ne-vlasništvo ima, sada produženi rok od šezdeset dana, da postane

nečijim vlasništvom ili može biti usmrćena jer zakonski nije ničija imovina. Dapače, uopće nije važno je li riječ napuštenoj, vlasniku oduzetoj ili životinji koje se vlasnik odrekao – sve one nemaju vlasnika iz različitih razloga, ali ti razlozi nisu važni kada se odlučuje o njihovoj eutanaziji. Ovim zakonom status životinje kao imovine dodatno je osnažen i inkorporacijom propisa o uvjetima uzgoja i prodaje kućnih ljubimaca – egzemplarni primjer komodifikacije životinja. S druge strane, treba istaknuti pozitivnu stranu donošenja odredbe prema kojoj da na lokalnoj razini treba postojati sklonište za životinje.

6.3.3. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti životinja iz 2013. ¹⁵

Ponovno sedam godina kasnije, ovaj puta od izglasavanja prvog zvaničnog *Zakona o zaštiti životinja*, donesene su njegove izmjene i dopune, što je najvećim dijelom rezultat stupanja Hrvatske u Europsku uniju te je kao nova članica zajednice bila dužna uskladiti svoje regulative s onima na razini Europske unije.

U članku 3. izmijenjene su definicije *izgubljene životinje*, koja sada glasi „ona životinja koja je odlutala od posjednika“, i *napuštene životinje*, koja je sada definirana kao „ona životinja koju je posjednik svjesno napustio kao i ona koju je napustio zbog više sile kao što su bolest, smrt ili gubitak slobode“.

Članak 4. koji se tiče zabranjenih postupaka prema životinjama nadopunjen je među ostalim i zabranom bilo kakvog oblika trgovanja krznom pasa i mačaka ili proizvodima koji ih sadrže (t.24.).

Člankom 5. se postojećim situacijama u kojima je usmrćivanje životinje dozvoljeno (čl.9. Zakona o zaštiti životinja) pridodaju slučajevi u kojima životinja trpi jaku i neotklonjivu bol (t.13.), o čemu odlučuje *posjednik*, i kada je takav postupak za dobrobit životinje (t.14.), o čemu odlučuje veterinar.

Članak 22. u principu ne mijenja obvezu općina i gradova da propišu posebne propise vezane uz uvjete i način držanja kućnih ljubimaca, kontrolu njihovog razmnožavanja, dozvoljene uvjete za držanje vezanih pasa te postupanje s napuštenim i izgubljenim životinjama, već se samo mijenja terminologija pa ti propisi sada moraju biti definirani općim aktima od strane predstavničkih tijela lokalnih jedinica samouprave.

¹⁵ Tekst čitavog potpoglavlja temelji se na podacima prikupljenim iščitavanjem *Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti životinja*, NN37/2013 (br. 669), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_03_37_669.html (stranica posjećena: 30.07.2020.).

Člankom 25. dopunjene su kaznene odredbe (čl.66., st.1. Zakona o zaštiti životinja) u koju je kao točka 32. uvršteno i kršenje zabrane trgovanja krznom pasa i mačaka, dok je člankom 26. točkom 26. propisana i kazna za nepoštivanje posebnih mjera vezanih uz tu zabranu, a koje propisuje nadležni ministar (čl.4., st.5. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti životinja).

Vrijedi dodatno naglasiti kako su u ovom zakonu najzanimljivije izmjene pojmova izgubljene i napuštene životinje. Naime, izgubljenoj se životinji oduzima „svijest“ na koju je ukazivao prethodni zakon te je ona sada „odlutala od“, a ne „napustila“ vlasnika. S druge strane, napuštena životinja u svojoj definiciji sada sadrži i opravdane razloge za njeno napuštanje od strane vlasnika radi viših sila. Obje definicije još jednom osnažuju koncept vlasništva nad životinjama jer su formirane isključivo na temelju specifičnog odnosa i interakcija s čovjekom koji je vlasnik tih životinja. Što se tiče dodatka o zabrani trgovanja krznom pasa i mačaka i sličnih proizvoda, potvrđuje se činjenica da među životinjama postoji hijerarhija kreirana isključivo kroz prizmu odnosa koji životinje imaju spram čovjeka, a u kojoj se ove dvije vrste nalaze na prvom mjestu kao čovjeku najbližiji kućni ljubimci.

*7.3.4. Zakon o provedbi uredbi Europske unije o zaštiti životinja iz 2013.*¹⁶

Ovaj Zakon je zapravo potvrda prethodno prezentiranih novouvedenih izmjena i dopuna u postojeći *Zakon o zaštiti životinja* u skladu s regulativama Europske unije. Najveći dio izmjena vezan je uz prijevoz životinja te uz izvođenje znanstvenih pokusa nad životinjama, što je važan iskorak, ali nije izravno vezano uz s temu ovog diplomskog rada. Odredba koja jest relevantna, je ranije spomenuta odredba, ovdje obuhvaćena člankom 11., kojom je zabranjeno „stavljanje na tržište, unošenje na područje RH ili izvoz iz RH krzna mačaka i pasa te proizvoda koji sadrže to krzno“. Člankom 27. određena je kazna od pedeset do sto tisuća kuna za pravnu osobu koja prodaje, uvozi ili izvozi krzno pasa i/ili mačaka (st.1.), a za fizičku osobu ta je kazna pet do petnaest tisuća kuna (st.3.).

¹⁶ Tekst čitavog potpoglavlja temelji se na podacima prikupljenim iščitavanjem *Zakona o provedbi uredbi Europske unije o zaštiti životinja*, NN 125/2013 (br. 2676), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_10_125_2676.html (stranica posjećena: 30.07.2020.).

7.3.5. *Zakon o izmjenama Zakona o provedbi uredbi Europske unije o zaštiti životinja iz 2014.*¹⁷

Ovaj Zakon nije donio nikakve nove mjere koje se tiču koncepata u fokusu ovog rada, riječ je isključivo o logističkim izmjenama vezanim uz nadležnost određenih tijela nad nadzorom poštivanja i provođenja donesenih regulativa, uključujući onu zabrane trgovanjem krznom mačaka i pasa.

7.3.6. *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o provedbi Uredbi Europske unije o zaštiti životinja iz 2014.*¹⁸

Ovaj Zakon donio je, osim nekoliko logističkih promjena u svezi nadzora nad provođenjem uredbi, uglavnom promjene vezane prvenstveno uz klaonice i osposobljenost osoblja koje usmrćuje životinje te kao takav nije toliko relevantan za usko područje interesa ovog rada.

7.3.7. *Zakon o zaštiti životinja iz 2017.*¹⁹

U 2017. godini, jedanaest godina nakon posljednjeg Zakona o zaštiti životinja (četiri godine nakon izmjena istoga pod utjecajem uredbi Europske unije), donesen je novi cjeloviti *Zakon o zaštiti životinja*, koji je na snazi i danas, te će sada biti izdvojeni oni dijelovi koji se tiču ključnih pojmova za daljnje istraživanje.

Definicije ključnih pojmova tek su ovlaš, ako uopće, izmijenjene člankom 4. *Kućni ljubimci* su tako i dalje „životinje koje čovjek drži zbog društva, zaštite i pomoći ili zbog interesa za te životinje“, *vlasnik* je i dalje „osoba koja je kao vlasnik, korisnik ili skrbnik stalno ili privremeno odgovorna za zdravlje i dobrobit životinje“, *izgubljena životinja* je „životinja koja je odlutala od vlasnika i on je traži“, dok je *napuštena životinja* „životinja koju je vlasnik svjesno napustio, kao i životinja koju je napustio zbog više sile kao što su bolest, smrt ili gubitak slobode te životinja koje se vlasnik svjesno odrekao“, dok je *sklonište za životinje* „objekt u kojem se smještaju i zbrinjavaju napuštene i izgubljene životinje gdje im se osigurava potrebna skrb i pomoć“. Novi pojam je onaj *nezdruživih životinja* koje „pri

¹⁷ Tekst čitavog potpoglavlja temelji se na podacima prikupljenim iščitavanjem *Zakona o izmjenama Zakona o provedbi uredbi Europske unije o zaštiti životinja*, NN 14/2014 (br. 271), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_02_14_271.html (stranica posjećena: 30.07.2020.).

¹⁸ Tekst čitavog potpoglavlja temelji se na podacima prikupljenim iščitavanjem *Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o provedbi Uredbi Europske unije o zaštiti životinja*, NN 92/2014 (br. 1846), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_07_92_1846.html (stranica posjećena: 30.07.2020.).

¹⁹ Tekst čitavog potpoglavlja temelji se na podacima prikupljenim iščitavanjem *Zakona o zaštiti životinja*, NN102/2017 (br. 2342), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_10_102_2342.html (stranica posjećena: 30.07.2020.).

zajedničkom držanju mogu jedna drugoj prouzročiti neželjenu bređost, ozlijede ili smrt“, kao i sintagma *opasnih životinja* koje „zbog neodgovarajućih uvjeta držanja i postupanja s njima mogu ugroziti zdravlje i sigurnost ljudi i životinja te koje pokazuju napadačko ponašanje prema čovjeku“.

Članak 5. koji govori od zabranjenim postupcima prema životinjama zadržao je mnoge odredbe iz prethodnog zakona, ali i pridodao podosta novih i specifičnih zabrana, što ukazuje na to da je prepoznat širok spektar raznih vrsta nasilja spram životinja, čiju zabranu je potrebno posebno artikulirati jer je očito riječ o učestalim oblicima nasilja. Dakle, otprije poznate zabrane tiču se zabrane poticanja bilo kakvog oblika agresivnosti i borbenosti kod životinje spram ljudi i/ili drugih životinja (st.2., t.3., 4. i 5.), zabrane korištenja životinja kao nagrada u igrama na sreću (st.2., t.6.), zabrane korištenja naprava koje uzrokuju bol životinji prilikom njene dresure (st.2., t.7.), zabrane organiziranja utrka pasa (st.2., t.8.), zabrane prisiljavanja životinje na ponašanje koje će izazvati fizičku bol, ozljedu, patnju i/ili strah (st.2., t.12.), zabrane zanemarivanja potreba životinje za adekvatnim smještajem, ishranom, zdravstvenom skrbi i njegom (st.2., t.13., 14., 15. i 16.), zabrane amputacije dijelova tijela osjetljivih na bol (st.2., t.17.) i zabrane ograničavanja kretanja na za njih neugodan način (st.2., t.19.). Novouvedene zabrane, koje treba spomenuti s obzirom na to da je riječ o učestalim načinima zlostavljanja upravo *kućnih ljubimaca*, propisuju da je nelegalno vršiti „ubadanje, stiskanje, natezanje ili savijanje dijelova tijela ili vješanje životinja [...] te udaranje, potapanje, ili gušenje životinja na drugi način, bacanje ili namjerno gaženje životinja prijevoznim sredstvima“ (st.2, t.24.), a zabranjeno je i „korištenje životinja za spolni odnos, kao i s tim izjednačeni postupci ili bilo kakvi drugi postupci sa životinjama radi zadovoljavanja spolnih potreba čovjeka“ (st.2., t.25.), jednako kao i „izlaganje životinja vatri, vrućim predmetima, nagrizajućim ili otrovnim tvarima te drugim fizikalnim ili kemijskim djelovanjima“ (st.2., t.26.). U zabranjene postupke spadaju i „pucanje u životinje bez obzira na vrstu oružja ili sprave za pucanje“ kada nije riječ o zaštiti sigurnosti ljudi i životinja niti o službenom postupku omamljivanja i/ili usmrćivanja životinje (st.2., t.28.) te „bacanje petardi na životinje i drugih pirotehničkih sredstava“ osim u slučaju intervencije rastjerivanja životinja (st.2, t.29.). Nadalje, nelegalno je „korištenje za rasplod životinja koje nisu spolno zrele i koje nisu završile svoj rast, životinja nakon odbijanja mladunčadi koje se još nisu oporavile te korištenje bolešću iscrpljenih, ozlijeđenih i životinja koje nisu spremne za parenje“ (st.2., t.30.), „trčanje životinja privezanih za motorno prijevozno sredstvo koje je u pokretu“ (st.2., t.32.), „držanje životinja u svrhu ukrašavanja prostora u ugostiteljskim i

trgovačkim objektima“ (st.2., t.33.), „izlaganje pasa s kupiranim ušima i repovima“ (st.2., t.35.), „parenje domaćih pasa i domaćih mačaka s divljim životinjama“ (st.2., t.36.) te „zajedničko držanje nezdruživih životinja“ (st.2., t.37.). Sve gore navedene zabrane doduše ne vrijede (st.3.) u slučaju da postoje opravdani razlozi za te postupke radi zaštite životinja, suzbijanja bolesti ljudi i životinja ili štetnika te u slučaju zaštite ljudi i životinja od opasnih životinja.

Vlasniku je člankom 6. zabranjeno napuštanje životinje koje su pod njegovim nadzorom, uključujući i kućne ljubimce (st.1., t.1.), kao i ozljeđivanje i mučenje životinje prilikom dresure (st.1., t.3.), a uz to je njegova dužnost osigurati veterinarsku skrb za životinje u njegovom vlasništvu kad god je ona potreba (st.2.). Nadalje, ozlijeđenoj životinji pomoć treba pružiti onaj koji ju je ozlijedio (čl.7, st.1.), a ukoliko počinitelj nije poznat *jedini* lokalne *samouprave* dužna je preuzeti odgovornost za pružanje pomoći životinji (st.2.), dok se ne utvrdi tko je vlasnik (st.3.).

Što se tiče kirurških zahvata nad životinjama, članak 9. ponavlja ranije spomenutu zabranu vršenja nepotrebnih amputacijskih zahvata nad životinjama, uključujući rezanje ušiju i repa kod pasa te osjetljivih dijelova kandži kod mačaka (st.1., t.2.), a opravdanim zahvatima smatra se one koji su veterinarsko-zdravstveno utemeljeni ili se provode radi kontrole razmnožavanja i smanjenja agresivnosti kod životinja (st.2., t.1. i 2.).

Što se pak tiče eutanazije, ona je zabranjena ukoliko razlozi ne udovoljavaju kriterijima propisanim ovim Zakonom (čl.10, st.1.), a posebno je naglašeno kako je usmrćivanje pasa i mačaka radi proizvodnje hrane i drugih proizvoda nezakonito (čl.10., st.2.). Prema članku 11. veterinarski inspektor je onaj koji odlučuje je li usmrćivanje životinje potrebno za zaštitu zdravlja ljudi i životinja ili pak zaštitu imovine (st.1., t.6.) i je li životinja opasna za okolinu (st.1., t.17.), kao i je li taj postupak u interesu dobrobiti životinje (st.1., t.14.), o čemu može odlučiti i veterinar. *Vlasnik* životinju smije odlučiti eutanazirati, uz suglasnost i preporuku veterinara, ukoliko je riječ o dugotrajnom i upitnom liječenju životinje (st.1., t.1.), dubokoj starosti (st.1., t.2.), neizlječivoj bolesti (st. 1., t.3.) te ako životinja ima neotklonjive bolove (st.1., t.13.) ili je riječ o suzbijanju štetnika (st.1., t.8.). Štoviše, vlasnik je dužan dati usmrtni životinju u čim kraćem roku ukoliko je riječ o neotklonjivoj boli i patnji (st.5.).

Poseban dio ovog Zakona tiče se zaštite *kućnih ljubimaca* te je u odnosu na prijašnje zakonske regulative dodatno proširen. Vezano uz prodaju i/ili poklanjanje kućnih ljubimaca članak 50. propisuje kako je nužno da *vlasnik* kućnog ljubimca bude punoljetna osoba te su

oni koji životinju prodaju ili poklanjaju dužni i ovlašteni prvo utvrditi dob budućeg vlasnika životinje. O uvjetima držanja kućnih ljubimaca govori članak 51. te je njime definirano kako uvjeti u kojima kućni ljubimac živi moraju odgovarati prirodnim potrebama njegove vrste (st.1.), a zabranjeno je postupati s kućnim ljubimcima na način koji predstavlja opasnost za ljude, s naglaskom na djeci, ili druge životinje (st.2.), kao i držati pse cijelo vrijeme vezane ili u boksu bez mogućnosti izlaska iz njega (st.3.). Dodatne posebne propise vezane uz pravilno držanje ljubimaca propisuju *lokalne jedinice samouprave* donošenjem općih akata (st.4.). Vezano uz kontrolu nad razmnožavanjem kućnih ljubimaca, člankom 52. određeno je da je *vlasnikova dužnost* kontrolirati razmnožavanje svojeg kućnog ljubimca (st.1.) i preuzeti odgovornost za zbrinjavanje mladunaca (st.2.) ili pak snositi troškove njihovog zbrinjavanja, kao i troškove sterilizacije svojeg kućnog ljubimca, ukoliko je riječ o psu (st.3.). Veterinarski inspektor nadležan je ukoliko utvrdi napuštanje mladunčadi kućnog ljubimca, odrediti mjeru sterilizacije kućnog ljubimca o trošku vlasnika (st.4.). Nadalje, ukoliko pojedina lokalna jedinica samouprave zabilježi prevelik porast u broju napuštenih pasa, mjere za kontrolu razmnožavanja napuštenih pasa propisuje ministar (st.5.). Odgoj kućnih ljubimaca mora prema članku 53. udovoljiti tomu da životinja nije opasna za okolinu (st.1.), a za *opasne pse* postoje posebni uvjeti držanja propisani od strane ministra (st.2.). Što se tiče uzgoja *kućnih ljubimaca za prodaju*, u skladu s člankom 54. uzgajivači trebaju registrirati svoju djelatnost, što je moguće isključivo ako objekt za uzgoj udovoljava posebnim propisima, a uvjeti držanja životinja i skrb o njima zadovoljava sve potrebe životinja te ako je osoblje koje brine o njima osposobljeno za pravilnu brigu i njegu o životinjama. Posebna odredba tiče se *vlasništva nad psima i mačkama za udomljavanje* te je tako člankom 55. definirano kako je za posjedovanje devet i više pasa ili mačaka starijih od šest mjeseci potrebno udovoljiti uvjetima držanja i skrbi o životinjama koji su propisani za skloništa za životinje (st.1.) te imati sklopljen *ugovor sa skloništem za životinje* koje je vlasniku provjerilo te životinje na čuvanje do njihovog udomljavanja, a koje je zapravo odgovorno za čipiranje, sterilizaciju, vođenje evidencije i oglašavanje tih životinja za udomljavanje ili vraćanje slobodnoživućih mačaka u njihovo prvobitno stanište nakon oporavka (st.2.). Vlasnik više od dvadeset životinja namijenjenih udomljavanju dužan je pak imati registrirano sklonište za životinje (st.3.). Objekti za privremeni smještaj kućnih ljubimaca u kojima vlasnik može ostaviti svojeg ljubimca na čuvanje, prema članku 56. moraju biti registrirani i odobreni, što znači da objekt i način na koji se životinje drže te osposobljenost osoblja odgovaraju posebnim propisima za iste.

Zaštita *napuštenih i izgubljenih životinja* također ima poseban dio u ovom Zakonu. Prema članku 61. sklonište za životinje mogu osnovati fizička ili pravna osoba, ili pak jedinica lokalne samouprave, a ukoliko ga one nisu osnovale onda je to dužna napraviti regionalna jedinica samouprave. Neovisno o tome tko je osnovao sklonište, ono mora biti registrirano i odobreno kao ono koje udovoljava posebnim propisima iz *Pravilnika o uvjetima kojima moraju udovoljavati skloništa za životinje* koji je donio ministar. Dakle, prema članku 62. gradovi i općine organiziraju i financiraju zbrinjavanje napuštenih i izgubljenih životinja (st.1.), bilo osnivanjem vlastitog/ih skloništa ili potpisivanjem ugovora s privatnim skloništem za životinje (st.4.), a na području jedne županije mora postojati najmanje jedno sklonište za životinje s kapacitetom primanja minimalno pedeset životinja (st.2.) u čijem financiranju sudjeluju svi gradovi i općine (st.3.). Dodatno, gradovi i općine propisuju opće akte vezane uz zbrinjavanje napuštenih i izgubljenih životinja (st.5.), a imaju ovlast po potrebi odrediti i obveznu sterilizaciju radi kontrole razmnožavanja životinja (st.6.). Članak 63. još jedanput utvrđuje obvezu lokalnih jedinica samouprave da financiraju sve troškove zbrinjavanja napuštenih i izgubljenih životinja, osim u slučajevima kada se uspije utvrditi tko je vlasnik životinje.

Nadalje, člankom 64. definirane su *djelatnosti skloništa za životinje* te tako skloništa koja financira lokalna jedinica samouprave moraju zaprimati prijave o napuštenim i izgubljenim životinjama (st.1., t.1.), osigurati prijevoz tih životinja do skloništa (st.1., t.2.) i njihov smještaj (st.1., t.3.), kao i osigurati smještaj privremeno oduzetih životinja (st.1., t.4.). Sva skloništa za životinje, neovisno u čijoj su nadležnosti i vlasništvu, obvezna su pak pružati životinjama veterinarsko-zdravstvenu skrb (st.2., t.1.), označiti nečipirane pse u roku od deset dana od smještanja u sklonište (st.2., t.2.), označiti i registrirati mačke (st.2., t.3.), sterilizirati psa ili mačku, osim ako je moguće utvrditi vlasnika životinje i vratiti je njemu (st.2., t.4.), pronaći vlasnika napuštenih i izgubljenih životinja ili životinje pokušati udomiti raznim vrstama oglašavanja (st.2., t.5.), evidentirati pronađene ili usmrćene životinje (st.2., t.6.) te voditi evidenciju vlasnika kućnih ljubimaca namijenjenih udomljavanju (st.2., t.6.). Dodatno, sva skloništa trebaju poštivati dodatne mjere koje određuje veterinarska inspekcija (st.3.). Članak 65. popisuje kako je dužnost *udomitelja* psa iz skloništa u roku od tri dana od udomljenja kontaktirati nadležnu instituciju kako bi se pas upisao u upisnik kućnih ljubimaca – tzv. Lysacan (st.1.), a sklonište postaje službeni vlasnik životinje do njenog udomljavanja, ukoliko u roku od četrnaest dana od kad je životinja objavljena vlasnik ne preda zahtjev za njenim vraćanjem (st.2.). Životinja u skloništu ostaje do udomljenja (st.3.), a eutanazija je

dozvoljena isključivo u slučajevima propisanim ovim Zakonom o kojima je ranije bilo govora (st.4.) te sklonište podnosi godišnje izvješće o udomljenim i usmrćenim životinjama nadležnoj jedinici lokalne samouprave (st.5.). Uvid u upisnik kućnih ljubimaca omogućen je skloništu za životinje člankom 66. (st.1.), kao što je njime propisana i dužnost vlasnika da prijavi mjesto odredišta i podatke o novom udomitelju ukoliko se psa udomljava van granica RH (st.2.). Što se tiče napuštenih i izgubljenih životinja, člankom 67. propisan je rok od tri dana za prijavu nestanka kućnog ljubimca od strane vlasnika (st.1.), kao i za prijavu pronalaska izgubljene i napuštene životinje ukoliko u međuvremenu nije vraćena vlasniku (st.2.), a pronađenu životinju kojoj se odmah može utvrditi vlasnik ne smješta se u sklonište, već se odmah vraća vlasniku (st.3.), osim u slučaju kada se vlasnik odrekao životinje ili je jasno da ju je svjesno napustio (st.4.). Dužnost svih skloništa je upisivanje podataka o svim zaprimljenim životinjama u upisnik kućnih ljubimaca putem jedinstvenog informacijskog centra za napuštene i izgubljene životinje (st.1.), a potrebni podaci, koji su javno dostupni, su datum prijave nestanka životinje, datum nalaska životinje, lokacija nalaska, vrsta životinje i pasmina, spol, fotografije u boji, oznaka životinje ukoliko je ima, svi podaci o skloništu u koje je životinja smještena i datum njenog udomljavanja (st.3. i 4.), što je definirano člankom 68. ovog Zakona. Upravne institucije države, županija, općina i gradova moraju u javnosti promicati svijest o važnosti zaštite životinja, s naglaskom na populaciji mladih (članak 69.), dok na regionalnoj razini prema članku 70. mora biti osnovana tzv. „koordinacijska radna skupina“ čiji je zadatak, osim informiranja javnosti i vlasnika o temama zaštite životinja, pravilne brige o kućnim ljubimcima i udomljavanja, i taj da vode računa o poštivanju propisa, posebno onih koji se tiču načina držanja kućnih ljubimaca i funkcioniranja skloništa za životinje te da iznađu mjere kojima bi se smanjio broj napuštenih životinja (st.1., 3. i 4.). Članak 71. posvećen je problemu napuštenih pasa te je svaka županija dužna donijeti petogodišnji *Program kontrole populacije napuštenih pasa* uz oslanjanje na preporuke spomenute koordinacijske radne skupine, kao i preporuka Svjetske organizacije za zdravlje životinja (st.1., 2. i 3.).

Poseban dio Zakona posvećen je i zaštiti *kućnih ljubimaca* u trgovinama za prodaju kućnih ljubimaca, koje prema članku 72. moraju dobiti rješenje da uvjeti u kojima drže životinje i način na koji skrbe o njima zadovoljavaju njihove potrebe, a koje su definirane posebnim pravilnikom (st.1., 2. i 5.). Životinje koje se prodaju smiju potjecati isključivo iz registriranih uzgajivačnica ili drugih registriranih trgovina kućnim ljubimcima (st.1.), što je propisano člankom 73., a njime je propisano i da trgovina mora osigurati pisane upute o vrsti, pravilnoj

njezi i držanju životinja koje prodaje (st.2.) te da osoblje mora biti osposobljeno ili iskusno za brigu o životinjama u skladu s pravilnikom (st.3. i 4.). Nadalje, članak 74. trgovinama za prodaju kućnih ljubimaca brani prodaju pasa, mačaka i tvorova, kao i životinja koje još ovise o majci ili se ne mogu same hraniti ili su pak bolesne i/ili ozlijeđene (st.1. i 2.), a ukoliko se u prostoru trgovine objavljuje pas za prodaju ili udomljavanje nužno je u objavi priložiti broj mikročipa tog psa i njegove majke (st.3.).

Naposljetku, posljednji dio predstavljanja ovog zakona jesu prekršajne odredbe koje vrijede za gore izdvojene propise. Novčana kazna od pedeset do sto tisuća kuna za pravnu, odnosno dvadeset do pedeset tisuća za fizičku osobu, određena je člankom 85. za sklonište koje životinju ne drži sve do njenog udomljenja (st.1., t.16.) te za poticanje agresivnosti i tjeranje životinja na borbu (st.1., t.2. i 3.), za rasplod spolno nezrelih ili iscrpljenih životinja (st.1., t.8.), za držanje ljubimca na način koji ugrožava okolinu (st.1., t.14.) i za nepravilno držanje opasnog psa (st.1., t.15.), što su sve slučajevi u kojima je uz novčanu kaznu moguće vlasniku propisati i oduzimanje životinje i zabranu posjedovanja druge životinje (st.4.). Člankom 86. novčanu kaznu od trideset do pedeset tisuća kuna za pravnu osobu, a petnaest do trideset tisuća za fizičku, snosi onaj koji organizira utrke pasa (st.1., t.1.), zanemaruje adekvatne potrebe za zdravlje, smještaj, hranu i njegu životinje (st.1., t.2. i 3.), pari pse ili mačke s divljim životinjama (st.1., t.6.), drži nezdržive životinje na istom mjestu (st.1., t.7.), napusti životinju koja je u njegovom vlasništvu (st.1., t.9.), ozlijedi životinju prilikom dresure (st.1., t.11.), ne osigura potrebnu veterinarsku skrb životinji (st.1., t.12.), ne pomogne životinji koju je ozlijedio (st.1., t.13.), prodaje ili poklanja kućne ljubimce maloljetnom vlasniku (st.1., t.55.), ne zbrinjava mladunce svojeg kućnog ljubimca (st.1., t.56.) ili uzgaja ljubimce za prodaju bez izdanog odobrenja (st.1., t.57. i 58.). Ista kazna vrijedi i za objekte za privremeni smještaj koji imaju neadekvatne uvjete za držanje životinja (st.1., t.59.) te za skloništa za životinje koja ne osiguraju smještaj izgubljenih i napuštenih životinja ili privremeno oduzetih životinja (st.1., t.71. i 72.), ne pružaju potrebnu veterinarsku skrb za zdravlje životinja (st. 1., t.73.), ne mikročipiraju smještene pse u propisanom roku (st.1., t.74.), ne označavaju i registriraju mačke (st.1., t.75.), ne steriliziraju pse i mačke čiji vlasnik nije utvrđen (st.1., t.76.), ne nastoje pronaći vlasnika ili oglasiti životinju za udomljavanje (st.1., t.77.), ne vode evidenciju smještenih, udomljenih i usmrćenih životinja (st.1., t.78.), ne vode evidenciju vlasnika devet ili više životinja namijenjenih udomljavanju (st.1., t.79.), udome životinju prije isteka propisanog roka (st.1., t.80.), ne prijave nove podatke o udomitelju i boravištu životinje koja je udomljena u inozemstvo (st.1., t.81.), ne udovoljavaju propisanim uvjetima za

skloništa (st.1., t.82.), ne evidentiraju izgubljene i napuštene životinje u upisnik kućnih ljubimaca (st.1., t.83.). Trgovine za prodaju kućnih ljubimaca koje ne njeguju i drže životinje u skladu s njihovim potrebama (st.1., t.84.), ne prodaju životinje koje potječu isključivo iz registriranog uzgoja ili drugih trgovina kućnim ljubimcima (st.1., t.85.), ne prilože upute o pravilnoj skrbi za životinje (st.1., t.86.), prodaju pse, mačke ili tvorove (st.1., t.87.) ili pak životinje koje još ovise o majci, ne mogu se samostalno hraniti, bolesne ili ozlijeđene životinje (st.1., t.88.), podliježu istim novčanim kaznama. Novčana kazna od deset do dvadeset tisuća kuna za pravnu ili fizičku osobu propisana je člankom 87. za držanje životinja kao ukrasa u ugostiteljskim ili trgovačkim objektima gdje ih se uznemirava i nisu zadovoljeni primjereni uvjeti za njihovo držanje (st.1., t.1.), kao i u slučaju da regionalna jedinica samouprave ne primijeni mjere kontrole razmnožavanja koje je propisao ministar radi velikog porasta broja napuštenih pasa (st.1., t.6.). Jednako se kažnjava i ukoliko vlasnik dvadeset ili više pasa ili mačaka ne osnuje i registrira sklonište (st.1., t.7.), ako sklonište za životinje ne udovolji uvjetima propisanim za osnivanje istog (st.1., t.8.) ili pak posebnim propisima koje je donio ministar (st.1., t.9.). Člankom 88. određena je pak novčana kazna od osam do petnaest tisuća kuna za pravnu, tj. od tisuću do dvije tisuće za fizičku osobu, u slučaju davanja životinja kao nagrada u igrama na sreću (st.1., t.1.), izlaganja pasa kupiranih ušiju i uklonjenih repova (st.1., t.2.). Ukoliko vlasnik ne osigura eutanaziju životinje koja trpi neotklonjivu bol (st.1., t.3.) ili ne prijavi u roku od tri dana da je udomio psa radi upisivanja u upisnik kućnih ljubimaca (st.1., t.4.) ili pak ne prijavi na vrijeme gubitak kućnog ljubimca skloništu ili izgubljenog psa institucijama ovlaštenim za upravljanje upisnikom kućnih ljubimaca (st.1., t.5.) podliježe istoj kazni. Ista kazna vrijedi i za nalaznika koji u roku od tri dana ne prijavi pronalazak izgubljene ili napuštene životinje (st.1., t.6.) te za trgovinu kućnim ljubimcima koja u oglasima pasa za prodaju ili udomljavanje ne priloži i broj mikročipa psa i njegove majke (st.1., t.7.). Članak 89. određuje novčanu kaznu u vrijednosti od deset do trideset tisuća kuna fizičkoj osobi za bacanje petardi ili drugih pirotehničkih sredstava na životinje (st.1., t.2.) ili za korištenje životinja za spolno zadovoljavanje i/ili odnose (st.1., t.1.), a u slučaju potonjeg može se donijeti i mjera oduzimanja životinje i zabrane nabavljanja nove životinje (st.2.). Jedinice lokalne ili regionalne samouprave podliježu prema članku 90. novčanoj kazni od petnaest do trideset tisuća kuna ukoliko ne osiguraju pružanje pomoći životinji koja je ozlijeđena, a nisu poznati ni počinitelj ni vlasnik (st.1., t.1.), ne organiziraju zbrinjavanje izgubljenih i napuštenih životinja (st.1., t.2.) te ako lokalna jedinica ne sufinancira osnivanje i rad županijskog skloništa (st.1., t.3.) ili pak ako regionalna jedinica ne odredi koordinacijsku

radnu skupinu (st.1., t.4.) ili ne imenuje osobu odgovornu za dobrobit životinja na županijskoj razini (st.1., t.5.).

Za kraj, člankom 93. propisano je da do kraja 2018. godine lokalne jedinice samouprave koje nisu osnovale barem jedno sklonište za životinje kapaciteta smještanja minimalno pedeset životinja trebaju to učiniti, dok članak 94. (st.1.) tomu pridodaje i obvezu da se do kraja 2018. godine provjeri poštivanje odredbe o obveznom mikročipiranju pasa kod vlasnika čiji psi nisu upisani u upisnik kućnih ljubimaca.

Dakle, gledajući od početka razvoja hrvatskog zakonodavnog sustava po pitanju zaštite životinja ovo je najopsežniji zakon dosad. Prvo o pozitivnim izmjenama. Uredba da lokalne upravne jedinice trebaju educirati građane o zaštiti životinja i obvezama važan je iskorak, iako je odredba poprilično neodređena po pitanju toga što točno podrazumijeva. Najveći je iskorak ukidanje mogućnosti eutanazije životinja koje su smještene u skloništu za životinje nakon isteka određenog datuma, a ta je pozitivna promjena postignuta oslanjanjem na koncept vlasništva – sklonište postaje privremenim vlasnikom životinje do njenog udomljenja. Riječ je o tzv. *vlasništvu nad psima i mačkama za udomljenje* koje može imati i neka fizička osoba, a ne samo sklonište. Ono što privlači pažnju u sekciji posvećenoj eutanaziji jest opravdanje tog postupka ukoliko treba zaštititi nečiju imovinu od životinje. Dakle, jedan od najvećih „grijeхова“ koje vlasnička životinja može počinuti, s obzirom na to da je riječ o onome koji se smije kazniti eutanazijom, jest oštetiti imovinu nekog drugog vlasnika ili svojeg. Drugim, riječima imovina (životinja) koja oštećuje drugu imovinu manje je vrijedna od imovine koja je oštećena. Utkanost koncepta vlasništva u sve pore zakona o zaštiti životinja providna je upravo u ovoj neobično formuliranoj rečenici.

*7.3.8. Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o zaštiti životinja iz 2019.*²⁰

Ovim Zakonom u još uvijek vrijedeći Zakon o zaštiti životinja uvedene su neznatne izmjene logističke prirode vezane uz nadzor koji provodi veterinarska inspekcija. Nijedna dopuna ne odnosi se na, u prethodnom potpoglavlju, izdvojene propise.

²⁰ Tekst čitavog potpoglavlja temelji se na podacima prikupljenim iščitavanjem *Zakona o izmjenama i dopuni Zakona o zaštiti životinja*, NN32/2019 (br. 656), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_03_32_656.html (stranica posjećena: 30.07.2020.).

*7.3.9. Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o provedbi uredbi Europske unije o zaštiti životinja iz 2019.*²¹

Ovaj Zakon najnovijeg datuma uveo je neke novosti vezane prvenstveno uz prijevoz životinja, uz logističke promjene vezane uz nadzor nad pridržavanjem zakonskih uredbi. Nijedna od izmjena nije izravno vezana uz specifično polje interesa ovog rada.

*7.3.10. Pravilnik o uvjetima kojima moraju udovoljavati skloništa za životinje iz 2019.*²²

Za kraj predstavljanja zakonskih regulativa ukratko će biti izdvojeni dijelovi iz trenutno važećeg *Pravilnika o uvjetima kojima moraju udovoljavati skloništa za životinje*, koji nadopunjavaju već spomenute uvjete i djelatnosti skloništa za životinje iz trenutno važećeg Zakona o zaštiti životinja. Time će biti kompletirano prikupljanje podataka potrebnih za provođenje analize slučaja u idućem poglavlju.

Članak 3. naglašava važnost pravilnog ograđivanja i održavanja prostora skloništa kako bi se spriječilo nekontrolirani ulazak ljudi, životinja ili vozila (st. 1.) i kako bi životinje bile vizualno zaštićene od uznemiravanja izvana (st.2.). Nadalje, potrebno je voditi evidenciju o ljudima koji posjećuju sklonište i dolaze u kontakt sa životinjama (st.5.), a na ulazu u sklonište obavezno je postaviti ploču sa svim ključnim podacima o skloništu (st.4.). Članak 4. propisuje kako sklonište mora imati osiguranu opskrbu električnom energijom i vodom te prohodan prilaz za vozila (st.2.) i održavati se na način koji odgovara potrebama životinja koje su u njemu smještene (st.1.). Podloge u prostorima u kojima životinje borave moraju biti jednostavne za održavanje i čišćenje koje se vrši barem jednom dnevno (čl.6.). Sklonište također mora imati hladenu prostoriju za odlaganje lešina (čl.7). Članak 8. propisuje kako pravilna skrb o životinjama podrazumijeva vođenje brige o njihovom zdravstvenom stanju na dnevnoj bazi kako bi se po potrebi životinji osiguralo veterinarsku pomoć, a podrazumijeva i hranjenje, njegovanje, zaštitu od drugih ljudi i životinja kao i od mogućnosti bijega te socijalizaciju životinja (st.1.). Nadalje, životinji mora biti osigurana adekvatna površina prostora u kojem boravi te pogodni vanjski uvjeti poput temperature i svjetlosti (st.2.). Nezdržive životinje moraju se držati u posebnim prostorima (st.3.), a zadatak skloništa

²¹ Tekst čitavog potpoglavlja temelji se na podacima prikupljenim iščitavanjem *Zakona o izmjenama i dopuni Zakona o provedbi uredbi Europske unije o zaštiti životinja*, NN 32/2019 (br. 657), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_03_32_657.html (stranica posjećena: 30.07.2020.).

²² Tekst čitavog potpoglavlja temelji se na podacima prikupljenim iščitavanjem *Pravilnika o uvjetima kojima moraju udovoljavati skloništa za životinje*, NN 99/2019, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_10_99_1994.html (stranica posjećena: 30.07.2020.).

obuhvaća i edukaciju javnosti o odgovornom vlasništvu, oglašavanje životinja te promociju skloništa i udomljavanja (st.4.).

Članak 9. propisuje kako radno vrijeme skloništa mora biti osigurano u dvije smjene svaki dan u tjednu, uz osigurano dežurstvo van radnog vremena i telefonsko dežurstvo tijekom noći (st.1.), dok posjete za građane moraju biti organizirana najmanje četiri sata dnevno, minimalno dva puta tjedno u popodnevnoj smjeni (st.2.). Minimalan broj djelatnika skloništa je dva (čl.10., st.1), jedan djelatnik mora biti imenovan kao odgovorni voditelj skloništa (čl.10., st.2), a moguće je omogućiti rad u skloništu volonterima, ali isključivo pod nadzorom djelatnika (čl.10., st.3.). Ukoliko broj životinja smještenih u skloništu nadilazi brojku od sto životinja, na svakih dodatnih pedeset životinja mora biti zaposlen još jedan djelatnik (čl.10., st.5). Djelatnici skloništa moraju biti osposobljeni za rad bilo da posjeduju veterinarsko-poljoprivredno obrazovanje ili barem godinu dana iskustva rada u skloništu (čl.11.).

Podatke o životinjama koji se tiču vrste, spola, starosti, mjesta i vremena pronalaska te fotografije životinja sklonište mora javno objaviti te tražiti udomitelje za sve životinje koje su spremne za udomljavanje i omogućiti udomiteljima kontakt s tim životinjama (čl.12.). *Vlasnik* se ukoliko to želi može *odreći* životinje uz potpisivanje dokumentacije te mu tada sklonište može naplatiti troškove skrbi, sterilizacije, označavanja i drugih veterinarskih troškova, a *udomitelj* životinje mora pak predati svoje osobne podatke kako bi bili zabilježeni u evidenciji udomljenja (čl.13.). Procedura koju sklonište mora poduzeti prilikom hvatanja životinje jest očitavanje mikročipa na licu mjesta, a ukoliko ga životinja ne posjeduje upisuje se u jedinstveni informacijski centar za napuštene i izgubljene kućne ljubimce, uz to mora pružiti veterinarsku pomoć ukoliko je potrebna te pronaći smještaj za životinju kod sebe, drugog skloništa ili pak kod privremenog udomitelja (čl.14.). Prilikom dovođenja nove životinje u sklonište potrebno je prvo životinju smjestiti u izolaciju dok se ne obavi veterinarski pregled kojim se procjenjuje koliko dugo životinja treba biti u izolaciji, a prostor za izolaciju treba biti kvalitetno izoliran i lak za dezinfekciju (čl.15. i 16.).

Člankom 17. propisano je što sve prostori skloništa moraju sadržavati te tako moraju postojati prostor za prijem stranaka i vođenje evidencije, za prijem i pregled životinja, za njegu, za izolaciju, za smještaj, za zaseban smještaj nezdruživih životinja, za držanje sredstava za čišćenje i dezinfekciju, za hranu, za pripremu hrane i pranje zdjelica, za boravak osoblja, garderoba za osoblje i sanitarni čvor te hladena prostorija za lešine i prostor za slobodno kretanje životinja i socijalizaciju. Smještaj pasa podrazumijeva zatvoreni prostor

najmanje dva metra kvadratna po životinji, uz osiguran zasebni ležaj za svaku životinju, koji se nastavlja u prostor za ispust koji može biti i zajednički, dok za kujicu za štencima ili same štence treba biti osiguran zaseban smještaj (čl.18.). Iznimno, odrasli pas može biti smješten i u kućici u vanjskom ograđenom prostoru kada to vanjske temperature dozvoljavaju, a u kućici mora biti mjesta da pas zauzme normalan stajajući i ležeći položaj (čl.19.). Životinjama u skloništu prema članku 20. treba svakodnevno biti omogućena socijalizacija u prostoru za slobodno kretanje najmanje veličine pedeset metara kvadratnih. U skloništu nije dozvoljeno razmnožavanje životinja te ženke s mladuncima, bolesne životinje i agresivne životinje moraju imati zasebni smještaj u kojem su im osigurane hrana, voda i igračke te nisu vezane (čl.21). Kao što je već spomenuto životinjama u prostoru u kojem borave mora biti osigurana dnevna svjetlost te adekvatna temperatura, a štencima i mačićima dok ne ojačaju treba biti osigurano grijanje (čl.22). Što se tiče smještaja za mačke u skloništu, do deset mačaka može zajedno boraviti u zatvorenom prostoru od barem četiri metra kvadratna i visine dva metra ili pak u vanjskom ograđenom prostoru istih dimenzija s pristupom zatvorenom prostoru s ležajima, pijeskom, penjalicama, grebolicama i igračkama (čl.23.). Slobodnoživuće mačke steriliziraju se u skloništu pri čemu im se zarezuje lijeva uška te se nakon oporavka vraćaju u stanište (čl.24.). Privremeni udomitelji moraju pružiti životinjama uvjete istovjetne onima u skloništu koji podrazumijevaju da nema vezivanja životinje, već one imaju pristup zatvorenom prostoru s ispustom ili dvorištem za psa, kućici ako je prostor oko nje ograđen ili pak dovoljno velikom zatvorenom prostoru ukoliko nema ispusta, (čl.26). Sve životinje u skloništu moraju biti tretirane protiv unutarnjih i vanjskih nametnika te cijepljene, uz svakodnevno provjeravanje njihovog općeg zdravstvenog stanja minimalno dvaput dnevno (čl.27.). Vozilo koje prevozi uhvaćene životinje u sklonište služi isključivo tomu, mora biti označeno, vozač mora fizičkom barijerom biti odvojen od životinje koju prevozi te se vozilo mora čistiti nakon svakog pojedinog prijevoza, iznimno prijevoz do skloništa može vršiti i netko drugi ovlašten za tu aktivnost (čl.28.). Sklonište za životinje odgovara svojoj lokalnoj jedinici ili pak regionalnoj te im je dužno jednom mjesečno predati evidenciju informacija unesenih u jedinstveni informacijski centar za napuštene i izgubljene kućne ljubimce, kao i evidenciju izlazaka na teren i poduzetih intervencija i mjera (čl.34.)

Dodatni komentari odredbi iz ovog Pravilnika bit će dani u kontekstu analize slučaja dvaju skloništa za životinje koja slijedi u idućem poglavlju.

7.4. Sinteza prikupljenih podataka

Za kraj ovog poglavlja bit će ponuđena kratka sinteza prikupljenih podataka o pojavi i razvoju različitih zakona o zaštiti životinja u hrvatskom zakonodavnom sustavu. Iako se izlaganje može doimati iscrpnim, riječ je zapravo o zaista malom i specifičnom dijelu zakonskih propisa koji čine te zakone. Izdvojene su isključivo odredbe koje se mogu dovesti u izravnu vezu s konceptima vlasništva, kućnih ljubimaca, napuštenih i izgubljenih životinja te skloništa za životinje, radi čega su i relevantne za ovaj diplomski rad.

Dakle, iz izloženog pregleda dinamike donošenja različitih zakona i njihovog sadržaja jasno je kako je razvoj tekao poprilično sporo, a brži tempo izmjena krenuo je tek s potrebom za prilagođavanjem europskom zakonodavstvu ulaskom Hrvatske u Europsku uniju. Što se tiče samog sadržaja predstavljenih zakona, svaki novodoneseni zakon dulji je i sadržava veći broj odredbi, ali tek je trenutno važeći *Zakon o zaštiti životinja* iz 2017. godine donio konkretnije i sveobuhvatnije odredbe koje se tiču malo ranije spomenutih koncepata te strože i mnogobrojnije kazne za njihovo kršenje. Primjerice, tek je njime ukinuta mogućnost eutanazije životinja u skloništu nakon isteka određenog vremenskog roka unutar kojeg nisu udomljene, što je jedan od najvećih iskoraka kojima se smanjio broj nepotrebno eutanaziranih zdravih životinja. Time je barem prividno poduzeto nešto po pitanju problema da vlast u Hrvatskoj odbija ulagati u skloništa za životinje i edukaciju građana/ki radije trošeći sredstva na eutanaziju životinja (Visković, 2009: 290). Dapače, istraživanja studija ljudi i životinja su ukazala na globalni problem korištenja eutanazije životinja kao načina njihovog zbrinjavanja bez obzira na neisplativost te moralniju alternativu ulaganja u skloništa za životinje (DeMello, 2012: 27). Zakon u osnovici nije loš jer pruža okvir za sprječavanje mnogih oblika zanemarivanja i zlostavljanja životinja, ali ključno pitanje je naravno mogućnost njegove primjene u stvarnoj situaciji, što će i biti ispitano u idućem poglavlju.

Ono što još treba napomenuti jest da kršenje zakona o zaštiti životinja od strane čovjeka i/ili vlasnika životinje podrazumijeva novčanu sankciju bez obzira na „težinu“ prekršaja, razlika postoji samo u visini novčane naknade, ali ubojstvo životinje ne tretira se kao kazneno djelo. Dakle, nema zatvorske kazne za ubojstvo živog, osjećajnog bića. S druge strane, ukoliko vlasnikova životinja ne djeluje u skladu s odredbama i počini štetu nad ljudima ili njihovom imovinom kazna za to podrazumijeva opciju njene eutanazije te eventualno novčanu kaznu za njenog vlasnika.

Dakle, svi predstavljeni zakoni vođeni su istom misli vodiljom, a to je da se o dobrobiti životinja govori isključivo kroz prizmu vlasništva – životinja je u svakom trenutku nečija, čak i onda kada je ničija, te kroz tu vezu sa svojim *vlasnikom* ostvaruje svoje pravo na zakonom propisanu zaštitu. Riječ je zapravo o propisivanju obveza i dužnosti za vlasnika životinje, stalnog ili privremenog, ukoliko te iste obveze i dužnosti njemu ne nanose neku vrstu štete. Upravo je to ono što mnogi autori, koji se bave pitanjem životinjskih prava, identificiraju kao temeljni problem legislativa o zaštiti životinja. Zakoni i propisi nisu u potpunosti funkcionalni u zaštiti životinja, niti će to biti, ukoliko se životinje nastavi smatrati vlasništvom, a ljude jedinim nositeljima prava (Francione, 1995: 26). Štoviše, razlikovanje između ljudi i životinja "homogenizira" životinje kao one koje nisu ljudi, čime su sličnosti i razlike među samim životinjskim vrstama ignorirane kao nebitne - bitna je isključivo komparacija naspram ljudi te tako životinje imaju "ekstrinzičnu vrijednost", odnosno važne su samo kada su važne za ljude, a ne same po sebi. Time se, štoviše, gradi "hijerarhija životinjske važnosti" u kojoj najvažnije mjesto zauzimaju kućni ljubimci, a takva društvena konstrukcija životinja pravda načine na koje se ljudi odnose prema njima - to su "politički diskurzi" koji samo informiraju o ljudskim interakcijama spram životinja. (Taylor, 2013: 13)

8. ANALIZA SLUČAJA: SKLONIŠTA ZA ŽIVOTINJE NA PODRUČJU GRADA PULE

Prethodno poglavlje, iako podosta suhoparno radi izdvajanja mnogobrojnih odredbi koje su međusobno slične, a ponekad i jednake, zapravo je ključno za istraživačku fazu ovog diplomskog rada koja sada slijedi. Kako bi se postavilo prava pitanja tijekom istraživanja bilo je nužno napraviti temeljitu konceptualizaciju zakonodavnog okvira unutar kojeg su nekad djelovala te danas djeluju skloništa za životinje. Povijesni pregled razvoja hrvatskog zakonodavnog sustava po pitanju zaštite životinja i ritam tih izmjena daju uvid u stanje unutar društvene stvarnosti u kojoj živimo. Te su izmjene na neki način odraz interesa pojedinaca, a posljedično i društva, za problematiku zaštite životinja i znak su osvještavanja potrebe za institucionalizacijom iste.

Dakle, istraživački dio ovog diplomskog rada temelji se na studiji slučaja koja istražuje rad dvaju registriranih skloništa²³ za životinje smještenih na području Grada Pule i okolice, konkretno Općine Medulin. Ta su dva skloništa odabrana radi toga što je jedno sve do početka ove godine bilo zaduženo za obavljanje djelatnosti skloništa na području Grada Pule, a drugo je pak tu funkciju preuzelo početkom ove godine.²⁴ Istraživački cilj koji je postavljen jest međusobno usporediti rad dvaju skloništa uz ispitivanje usklađenosti njihovih djelatnosti s vrijedećim zakonskim regulativama. Temeljni istraživački alat koji omogućuje analizu slučaja jest dubinski intervju s voditeljima dvaju skloništa za životinja, a dodatni korak jest tekstualna analiza njihovih službenih internetskih stranica, koje koriste kao način komuniciranja s građanima i građankama. Identiteti dvaju skloništa za životinje, kao i njihovih voditelja, radi svojevrzne zaštite te etičnosti, ali i veće objektivnosti prilikom prezentiranja prikupljenih podataka, neće izravno biti spomenuti u tekstu, iako je riječ o javno dostupnim podacima te su i sami ispitanici izjavili kako nemaju problema sa spominjanjem njihovih osobnih imena ili naziva skloništa koje vode. Ipak, kako je riječ o prezentiranju javnosti dostupnih podataka, uz tekst će naravno biti priloženi svi korišteni izvori čijim je iščitavanjem moguće doznati, među ostalim, i identitet samih skloništa. No, identiteti za samo istraživanje nisu relevantni te će stoga ostati zaštićeni u samome tekstu.

²³ Uvid u upisnik registriranih skloništa za životinje dostupan je na poveznici <https://jic.mps.hr/sklonista/#!sklonista> (stranica posjećena: 22.08.2020.).

²⁴ Informacija o tome dostupna je na poveznici <https://www.pula.hr/hr/vodici/za-gradanstvo/kucni-ljubimci/postupanje-s-napustenim-i-izgubljenim-zivotinjama/> (stranica posjećena: 15.08.2020.).

8.1. Odluka o uvjetima držanja kućnih ljubimaca te načinu postupanja s napuštenim i izgubljenim životinjama Grada Pule²⁵

Prije konačnog prelaska na analizu slučaja i interpretaciju podataka dobivenih intervjuiranjem, slijedi samo kratko predstavljanje još jednog zakonskog propisa koji je relevantan za lokalitet na kojem se odvijalo istraživanje. Naime, riječ je o dokumentu pod nazivom *Odluka o uvjetima držanja kućnih ljubimaca te načinu postupanja s napuštenim i izgubljenim životinjama* koji je donijelo Gradsko vijeće Grada Pule 2016.godine, a taj dokument je na snazi i danas. Izdvojeno je svega nekoliko odredbi koje su vezane uz smještanje životinja u sklonište za životinje te situacije u kojima su za vlasnike kućnih ljubimaca propisane kazne.

Dakle, sklonište za životinje zaduženo je za skupljanje, prijevoz i smještaj napuštenih i izgubljenih životinja na području Grada Pule (čl.15). Životinje koje se treba smjestiti u sklonište su *izgubljene životinje* koje u skloništu borave dok se ne vrate vlasniku, *napuštene životinje* kojima u roku od petnaest dana boravka u skloništu nije pronađen vlasnik te ostaju u skloništu do udomljenja, životinje koje se *kreću* javnim površinama *bez nadzora* pa se vraćaju vlasniku te životinje čiji vlasnik ne pruža adekvatne uvjete pa ostaju u skloništu također do udomljenja (čl.17., st.1.). Kad god je poznat, *vlasnik* snosi troškove smještaja i boravka životinje u skloništu, a u slučaju da je nepoznat i takav ostane onda Grad Pula podmiruje troškove (čl.17., st.2.).

Dodatna informacija vezana uz mačke jest mogućnost da udruge za zaštitu životinja predaju zahtjev za postavljanje hranilišta za samoživuće mačke na javnim površinama ukoliko ta lokacija bude odobrena od strane nadležnih tijela te se u tom slučaju udruga drži odgovornom za skrb nad tim mačkama, kontrolu nad njihovim razmnožavanjem kao i za higijenu i čistoću tog hranilišta (čl.14.).

I za kraj, novčane kazne propisane člankom 20. iznose od šesto do tisuću kuna za kretanje kućnih ljubimaca javnom površinom bez povodca i nadzora, za kretanje kućnih ljubimaca javnim površinama na kojima ne smiju boraviti, za vlasnika koji ne čisti fekalije svojeg kućnog ljubimca s javnih površina, za trajno vezivanje psa ili držanje psa u ograđenom

²⁵ Tekst čitavog potpoglavlja temelji se na podacima prikupljenim iščitavanjem *Odluke o uvjetima držanja kućnih ljubimaca te načinu postupanja s napuštenim i izgubljenim životinjama*, https://www.pula.hr/site_media/media/typo3/uploads/media/Odluka_o_uvjetima_drzanja_kucnih_ljubimaca.pdf (stranica posjećena: 15.08.2020.).

prostoru te za vlasnika koji psa drži u ograđenom prostoru iz kojeg se može nekontrolirano udaljiti.

8.2. Analiza i interpretacija podataka prikupljenih putem intervjua

Ovo potpoglavlje, kao što i sam naslov govori, analizirat će i interpretirati podatke prikupljene korištenjem dubinskih intervjua s voditeljima dvaju skloništa za životinje. Radi ranije spomenute zaštite identiteta dvaju skloništa, odnosno dvaju privatnih veterinarskih ambulanti u sklopu kojih ona djeluju, sklonište koje je do početka ove kalendarske godine bilo zaduženo za vršenje djelatnosti skloništa na području Grada Pule u tekstu će biti imenovano „Sklonište broj 1“, dok će sklonište koje trenutno vrši tu funkciju biti nazvano „Sklonište broj 2“. U skladu s tim imenovanjem, voditelji će u daljnjem tekstu biti imenovani kao Voditelj Skloništa br.1 i Voditelj Skloništa br.2.²⁶

Kao što je već spomenuto u poglavlju o korištenoj metodologiji u ovom diplomskom radu, provedeni intervjui bili su dubinski i polustrukturirani, što znači da je sugovornicima bila dozvoljena određena doza odstupanja od postavljenih pitanja, koja je u konačnici dovela do zanimljivih spoznaja, koje nisu bile uzete u obzir kao početne pretpostavke ovog istraživanja. Ovo je lista osnovnih pitanja koja su bila postavljena sugovornicima tijekom intervjuiranja:

1. Za koje je geografsko, odnosno upravno, područje zaduženo Vaše sklonište za životinje?
2. Što obuhvaća posao voditelja/ice skloništa za životinje?
3. Koliko zaposlenika/ca ima sklonište i što spada pod njihov posao?
4. Imate li volontera/ki koji pomažu u skloništu?
5. Koliki je kapacitet skloništa?
6. Što točno podrazumijeva svakodnevna briga o životinjama i koliko se vremena dnevno provodi u skloništu s njima?
7. Koje su vrste životinja smještene u skloništu?
8. Kakva je procedura prilikom „hvatanja“ životinje koja luta javnim površinama?
9. Ima li razlike u proceduri zbrinjavanja životinja koje imaju vlasnika i onih koje ga nemaju, ako da, koje su?

²⁶ Naglašavam kako korištenje muškog roda imenice voditelj u ovom tekstu jednako podrazumijeva mogućnost da su voditelji muškog i/ili ženskog spola.

10. Na koje sve načine oglašavate životinje za udomljavanje?
11. Kakva je procedura udomljavanja životinje iz skloništa i koje su obveze udomitelja?
12. Jesu li moguće posjete skloništu i životinjama?

8.2.1. Sažetak odgovora Voditelja Skloništa broj 1

Sklonište broj 1 obavljalo je zakonom propisanu djelatnost za skloništa za životinje na području Grada Pule sve do početka ove kalendarske godine kada je Sklonište broj 2 preuzelo tu djelatnost. Sada je nadležno za područje općina Medulin, Marčana, Svetvinčenat, Barban, Cerovlje i Grada Vodnjana.

Voditelj je zadužen za vođenje papirologije skloništa – piše zapisnike, prijave, upisuje životinje u upisnik kućnih ljubimaca, vodi evidencije udomljenih i usmrćenih životinja te fotografira i oglašava životinje. Uz to voditelj je i veterinar, koji vodi brigu o zdravlju svih životinja u skloništu i liječi ih. Nadalje, voditelj je odgovoran za nadzor nad radom ostalih djelatnika skloništa. Sklonište br.1 ima tri zaposlenika – voditelja, koji je ujedno i veterinar, te dva higijeničara čiji je posao skupljanje izgubljenih i napuštenih životinja, njihov prijevoz do skloništa i skrb o njihovim dnevnim potrebama dok borave u skloništu. Uz to, higijeničari vrše i djelatnost higijenskog servisa koja podrazumijeva zbrinjavanje uginulih životinja, uključujući i područje Grada Pule. Dodatno, jedna volonterka dolazi prošetati pse.

Kapaciteti Skloništa br.1. u mogućnosti su zbrinuti oko četrnaest pasa, uz dodatna dva mjesta u karanteni. Tri puta dnevno provjerava se opće zdravstveno stanje pasa te se dva puta dnevno čiste boksevi i daje hranu i vodu prilikom čega se pse pušta u ispušt. Teoretski, sklonište ima mogućnost zbrinuti do dvadeset mačaka u zasebnom stacionaru, ali to se u praksi ne provodi, već se mačke kratko zadrže u prostorima veterinarske ambulante ukoliko im je potrebno liječenje ili se daju u privremeni smještaj.

Prilikom hvatanja životinja koje lutaju higijeničari na licu mjesta očitavaju mikročip i kontaktiraju vlasnika životinje da preuzme životinju. Osim u slučaju pronalaska ozlijeđene životinje koja se prvo dovodi na veterinarski pregled te se mikročip očitava tek kasnije. Ukoliko životinja nema mikročip onda je se dovozi u sklonište u prostor za karantenu gdje boravi okvirno desetak dana ovisno o procjenama veterinarskog pregleda koji se obavlja najkasnije 24 sata od zaprimanja životinje, a koji uključuje i cijepljenje protiv zaraznih bolesti, tretiranje protiv glista, cijepljenje protiv bjesnoće te mikročipiranje ukoliko životinja nije

označena. Nakon boravka u izolaciji životinja se premješta u boks s drugim životinjama ili pak odlazi u privremeni smještaj kod neke od udruga za zaštitu životinja s kojima sklonište potpiše ugovor.

Troškove zbrinjavanja i boravka u skloništu za izgubljenog psa snosi vlasnik nakon što mu komunalni redar uruči kaznu, a ukoliko se vlasnik odluči odreći životinje također je dužan snositi troškove njenog boravka u skloništu do udomljenja. Napušteni psi, pak, ukoliko u roku od petnaest dana nije pronađen vlasnik, postaju vlasništvo skloništa te troškove njihovog zbrinjavanja snose općine koje financiraju smještaj do 15 pasa godišnje.

Sklonište broj 1 životinje, osim na stranicama jedinstvenog informacijskog centra napuštenih i izgubljenih životinja, oglašava i na društvenim mrežama, odnosno na službenoj Facebook stranici²⁷. Vrijedi napomenuti kako postoje dva aktivna profila na Facebooku od kojih jedan više nije u uporabi. Također službena internetska stranica veterinarske stanice i samog skloništa ne ažurira se.

Udomitelj potpisuje ugovor o udomljavanju u koji unosi svoje osobne podatke. Dužan je snositi troškove cijepljenja životinje protiv zaraznih bolesti te pristaje na uvjet da životinju sterilizira ukoliko to već nije učinjeno. Ukoliko se udomljava životinja koja je smještena kod privremenog udomitelja, volonteri udruge u kojoj je životinja boravila posreduju u pronalasku doma i naknadno provjeravaju uvjete kod novog udomitelja.

Posjete su omogućene svakim radnim danom u različitim razdobljima u trajanju od minimalno četiri sata dok higijeničar boravi u skloništu. Moguće je dogovoriti posjetu i van radnog vremena po individualnom dogovoru. Voditelj skloništa je pak dostupan za razgovor svakim radnim danom od 12 do 12:30 sati u veterinarskoj ambulanti.

Dojam koji je prilikom vođenja intervjua iscrpnim odgovorima ostavio Voditelj Skloništa broj 1 jest vrlo detaljno poznavanje *Zakona o zaštiti životinja* i *Pravilnika o uvjetima kojima moraju udovoljavati skloništa za životinje*. Nadalje, ostavljen je dojam velikog stupanja ogorčenosti spram načina na koji Grad Pula tretira problematiku zbrinjavanja životinja. Primjerice, napomenuto je kako su zapravo komunalni redari zaduženi za očitavanje mikročipova te bi trebali imati čitač mikročipova i pristup upisniku kućnih ljubimaca, ali se u praksi prebacuje odgovornosti na ionako preopterećene zaposlenike skloništa/higijeničarskog

²⁷ Službeni Facebook profil Skloništa br. 1 dostupan je na poveznici <https://www.facebook.com/veterinarska.ambulantapula> (stranica posjećena: 31.08.2020.).

servisa. Također, spomenuto je kako primjerice zakonom utvrđenom osnivanje koordinacijske radne skupine na županijskoj razini zapravo nije donijelo nikakva konkretna rješenja, a edukacija javnosti, s naglaskom na mladima, po pitanju zaštite životinja koja bi trebala biti jedna od ključnih mjera ne provodi se. Štoviše, napomenuto je kako su sredstva osigurana proračunom za veterinarsku skrb i sklonište za životinje godinama bila premala da bi se pokrilo stvarne troškove te je to ujedno i bio razlog raskida ugovora za ovu kalendarsku godinu, što je za sugovornika veliko olakšanje jer se obim posla uvelike smanjio. Također, izraženo je nezadovoljstvo i samim pristupom privatne ambulante u čijem je vlasništvu Sklonište br. 1, a koja također nastoji čim više uštedjeti na troškovima skloništa za životinje i higijenskog servisa pritom očekujući da se poštuju zakonski propisi. Osobno mišljenje Voditelja Skloništa br.1 jest da je bolje da se sklonište zatvori nego da ga se vodi u postojećim uvjetima s manjkom ljudstva i sredstava za konkretnu nadogradnju i opremanje skloništa.

8.2.2. Sažetak odgovora Voditelja Skloništa broj 2

Sklonište za životinje broj 2 ima potpisan ugovor s Gradom Pulum za provođenje djelatnosti skloništa za životinje u 2020. godini. Pritom, Voditelj Skloništa br. 2 odmah napominje kako je tu djelatnost njegova privatna veterinarska praksa preuzela isključivo na izravan zahtjev i molbu Grada Pule da preuzme taj posao za ovu tekuću godinu. Nema namjeru niti želju produljiti ugovor za narednu kalendarsku godinu jer je riječ o veterinarskoj ambulanti koja je inače nudila i nudi uslugu privremenog smještaja kućnih ljubimaca za vlasnike tzv. hotela za pse. No, smatra kako će vrlo vjerojatno za narednu kalendarsku godinu postojati velik problem po pitanju toga tko će preuzeti obvezu obavljanja djelatnosti skloništa za životinja na području Grada Pule s obzirom na to da dugo najavljivani projekt izgradnje skloništa za životinje na gradskom zemljištu nije još započeo.

Posao voditelja jest zaprimanje dojava o pronalasku lutajuće životinje, izlazak na teren radi očitavanja mikročipa kod pasa, radi hvatanja samoživućih mačaka koje se steriliziraju i potom nakon oporavka vraćaju na hranilište i/ili pak radi hvatanja bolesnih mačića koji se ukoliko nisu u međuvremenu udomljeni također vraćaju na hranilište nakon izlječenja. Voditelj skloništa je ujedno i veterinar te je zadužen za liječenje i sterilizaciju životinja.

Sklonište br.2 ima tri zaposlenika – voditelja koji je ujedno i vlasnik veterinarske prakse i veterinar – još dva veterinaru koji su i inače zaposlenici ambulante te jednu osobu zaposlenu na par sati radi jutarnjeg čišćenja bokseva i hranjenja životinja. Sklonište nema volontera, ali

volonteri udruga za zaštitu životinja pomažu pružanjem privremenih smještaja za životinje kada je to potrebno.

Kapacitet Skloništa br.2 jest zbrinjavanje do devet pasa u zasebnim boksevima, a po potrebi se radi nedostatka slobodnih mjesta u skloništu potpisuje ugovor s nekom od udruga za zaštitu životinja s područja Grada Pule koje preuzimaju životinje u privremeni smještaj do njihovog udomljenja. Sklonište ne posjeduje prostor predviđen za zbrinjavanje mačaka te ih se nastoji udomiti prije povratka na hranilište ili ih dati negdje u privremeni smještaj. Svakodnevna briga o životinjama u skloništu podrazumijeva hranjenje i čišćenje bokseva dvaput dnevno te svakodnevni ispust pasa u slobodni prostor.

Procedura prilikom izlaska na teren radi lutajuće životinje podrazumijeva hvatanje životinje, očitavanje mikročipa, ako ga ima, te se ovisno o tome ili vraća vlasniku ili smješta u sklonište. Ukoliko je riječ o izgubljenoj životinji vlasnik snosi trošak hvatanja životinje koji iznosi oko sto pedeset kuna unutar radnog vremena, odnosno oko tristo pedeset kuna van radnog vremena. Ako se vlasnik želi odreći životinje mora platiti oko tisuću i petsto kuna koji služe za podmirivanje troškova sterilizacije i hrana za barem dio vremena koji će životinja provesti u skloništu do udomljenja. Ukoliko se radi o napuštenoj životinji, ona nakon propisanog roka postaje vlasništvo skloništa sve do udomljavanja te se mikročipira, sterilizira i nakon skidanja šavova cijepi protiv bjesnoće.

Sklonište br.2 životinje oglašava putem društvene mreže Facebook²⁸ te upisnika za kućne ljubimce - Lysacan, uz objavljivanje podataka i na stranicama jedinstvenog informacijskog centra napuštenih i izgubljenih životinja. Potrebno je napomenuti kako službena internetska stranica navedena u upisniku skloništa nije više aktivna.

Udomitelj prilikom udomljavanja ispunjava upitnik, potpisuje ugovor u kojem, među ostalim piše, i kako se psa neće držati na lancu, niti u boks, te će imati pristup ograđenom dvorištu i kući. Podaci s mikročipa životinje prenose se na novog vlasnika i njegove osobne podatke.

Posjete skloništu moguće su svakim radnim danom u periodu od 8 do 19 sati kada je i rad ambulante, bez potrebe za prethodnom najavom.

²⁸ Službeni Facebook profil Skloništa br. 2 dostupan je na poveznici <https://www.facebook.com/Veterinarska-Ambulanta-Andar-616787958475043/> (stranica posjećena: 31.08.2020.).

Dojam stečen provedenim intervjuom jest taj da je Voditelj br.2 upoznat s osnovama Zakona o zaštiti životinja i Pravilnika o uvjetima kojima moraju udovoljavati skloništa za životinje, ali da je u djelatnost vođenja skloništa ušao nesvjestan svega što taj posao podrazumijeva. Izjava samog voditelja jest da je obim posla koji se očekuje od svega par zaposlenika, koji uz to rade i kao veterinari s „običnim“ pacijentima, prevelik i da je jako teško pratiti taj ritam i biti na raspolaganju za intervencije 0-24 sata te uz to skrbiti za pse u skloništu. Doslovnim riječima „jedva čekam da ova godina završi i nadam se da iduće godine neću više imati veze s time“. Osobni je stav kako bi sklonište za životinje trebalo imati daleko veće kapaciteta da može zbrinuti stvarnu brojku napuštenih i izgubljenih životinja te kako bi zaposlenici skloništa trebali biti isključivo to kako bi mogli u potpunosti biti posvećeni životinjama u skloništu.

8.3. Tekstualna analiza i interpretacija načina oglašavanja životinja za udomljavanje

Za početak tekstualne analize načina na koji dva spomenuta skloništa za životinje oglašavaju životinje o kojima skrbe, niže je priložena slika tablica koje su dostupne na stranicama jedinstvenog informacijskog centra za napuštene i izgubljene životinje iz koje je vidljivo trenutačno evidentirano stanje u dvama skloništima.

Jedinstveni informacijski centar za napuštene i izgubljene kućne ljubimce

SKLONIŠTA | ŽIVOTINJE

Sklonište za životinje - Veterinarska ambulanta Pula

Za udomljavanje | Pronađene | Izgubljene

tekst za pretragu Traži Očisti

	Br. mikročipa	Ime	Datum štenjenja	Spol	Vrsta	Pasmina	Opasna ž.	Moguće opasna ž.	Kastrat	Datum nalas
Detalji	191100000943942	TIGI	01.01.2020	M	PAS	MJEŠANAC	Ne	Ne	Ne	21.07.2020
Detalji	191100000941262	JOHN	01.01.2020	M	PAS	MJEŠANAC	Ne	Ne	Ne	21.07.2020
Detalji	191100002089840	NN POMER	10.09.2019	M	PAS	MJEŠANAC	Ne	Ne	Ne	05.02.2020

Pronađeno je 3 rezultata. Prva Prethodna 1 Sljedeća Posljednja

Slika 1: Popis životinja za udomljavanje u Skloništu broj 1.

Jedinstveni informacijski centar za napuštene i izgubljene kućne ljubimce

SKLONIŠTA | ŽIVOTINJE

Sklonište za životinje - Veterinarska ambulanta Pula

Za udomljavanje | Pronađene | Izgubljene

tekst za pretragu Traži Očisti

Lokacija nalaska	Naziv skloništa	Adresa skloništa	Naselje	Županija
Radeki polje	Sklonište za životinje - Veterinarska ambulanta Pula	Pula	Pula	Istarska
Radeki polje	Sklonište za životinje - Veterinarska ambulanta Pula	Pula	Pula	Istarska
POMER	Sklonište za životinje - Veterinarska ambulanta Pula	Pula	Pula	Istarska

Pronađeno je 3 rezultata. Prva Prethodna 1 Sljedeća Posljednja

Izvor: Jedinstveni informacijski centar za napuštene i izgubljene životinje, <https://jic.mps.hr/sklonista/#!zivotinje/9> (datum: preuzimanja: 07.09.2020.).

Sklonište za životinje **ANDAR DOG**, Medulin

Za udomljavanje Pronađene Izgubljene

tekst za pretragu Traži Očisti

Bt. mikročipa	Ime	Datum štenjenja	Spol	Vrsta	Pasmına	Opasna ž.	Moguće opasna ž.	Kastrat	Datum nala:
191100002062795	SMOKI	01.03.2019	M	PAS	MJEŠANAC	Ne	Ne	Ne	18.08.2020
191100000699073	XENA	07.04.2014	Ž	PAS	ARGENTINSKA DOGA	Ne	Ne	Ne	02.07.2020
191100002087866	MAŠA	01.01.2020	Ž	PAS	MJEŠANAC	Ne	Ne	Ne	20.05.2020
191100002084305	ĐINO	18.03.2020	M	PAS	MJEŠANAC	Ne	Ne	Ne	24.04.2020
191100000124885	BENI	30.01.2007	M	PAS	MJEŠANAC	Ne	Ne	Ne	02.04.2020

Pronađeno je 5 rezultata. Prva Prethodna 1 Sljedeća Posljednja

Sklonište za životinje **ANDAR DOG**, Medulin

Za udomljavanje Pronađene Izgubljene

tekst za pretragu Traži Očisti

Lokacija nalaska	Naziv skloništa	Adresa skloništa	Naselje	Županija
Šurida	Sklonište za životinje „ANDAR DOG“, Medulin	Medulin 55	Medulin	Istarska
Stankovićeva	Sklonište za životinje „ANDAR DOG“, Medulin	Medulin	Medulin	Istarska
Mutiška, Pula	Sklonište za životinje „ANDAR DOG“, Medulin	Medulin	Medulin	Istarska
Pula, Šijana	Sklonište za životinje „ANDAR DOG“, Medulin	Medulin	Medulin	Istarska
Verudela, Pula	Sklonište za životinje „ANDAR DOG“, Medulin	Medulin	Medulin	Istarska

Pronađeno je 5 rezultata. Prva Prethodna 1 Sljedeća Posljednja

Slika 2: Popis životinja za udomljavanje u Skloništu broj 2.

Izvor: Jedinstveni informacijski centar za napuštene i izgubljene životinje, <https://jic.mps.hr/sklonista/#!zivotinje/3> (datum: preuzimanja: 07.09.2020.).

Iz dviju priloženih tablica vidljivo je kako se trenutno u Skloništu broj 1 nalaze tri psa, a u skloništu broj 2 je smješteno pet pasa. Ti su psi ujedno i psi koji su navedeni u tablici pronađenih životinja što znači da se u skloništu nalaze petnaest ili više dana u roku od kojih njihov vlasnik nije pronađen. Oba skloništa jedinstveni informacijski centar koriste kao temeljni način objavljivanja životinja za udomljavanje, iako su voditelji svjesni da nisu svi građani/ke upoznati s postojanjem istoga.²⁹ Način na koji se životinje objavljuje je unificiran pravilima propisanim zakonom. Dakle, uz fotografiju životinje navode se: ime životinje, vrsta životinje, pasmina, spol, broj mikročipa, datum štenjenja/starost, je li životinja dostupna za udomljavanje, je li kastrirana/sterilizirana, spada li pod kategoriju opasnih životinja, je li moguće opasna životinja, datum kada je pronađena, lokacija na kojoj je pronađena, a može se dodati i opis te se navode naziv, adresa, naselje i županija skloništa. Ispod su priloženi primjeri „osobnih profila“ pasa koji su za udomljavanje.

²⁹ Osobna napomena autorice: do istraživanja provedenog u svrhu pisanja ovog rada nisam nikada čula za informacijski centar za napuštene i izgubljene životinje koji je dostupan na uvid javnosti, niti je itko od mojih poznanika čuo za to. Iako sam godinama bila aktivna u udruzi za zaštitu životinja te i dalje aktivno pratim lokalne vijesti i stranice vezane uz zaštitu životinja ta infomacija nije došla do mene putem nijednog medija.

 REPUBLIKA HRVATSKA
 Ministarstvo
 poljoprivrede

UPRAVA ZA VETERINARSTVO
 I SIGURNOST HRANE

Jedinstveni informacijski centar za napuštene i izgubljene kućne ljubimce

SKLONISTA | ŽIVOTINJE

Povratnik

Ime	NINI POMER
Vrsta životinje	PAS
Pasmina	MJESANAC
Spol	M
Broj mikročipa	191100002089840
Datum štenjenja	10.09.2019.
Za udomljavanje	Da
Kastrat	Ne
Opasna životinja	Ne
Moguće opasna životinja	Ne
Datum nalaska	05.02.2020.
Lokacija nalaska	POMER
Opis	
Naziv skloništa	
Adresa skloništa	
Naselje	Pula
Županija	Istarska

Copyright © 2019. Parus d.o.o. Marchionova 171, 10000 Zagreb, Hrvatska. veterinarstvo@mps.hr

 REPUBLIKA HRVATSKA
 Ministarstvo
 poljoprivrede

UPRAVA ZA VETERINARSTVO
 I SIGURNOST HRANE

Jedinstveni informacijski centar za napuštene i izgubljene kućne ljubimce

SKLONISTA | ŽIVOTINJE

Povratnik

Ime	JOHN
Vrsta životinje	PAS
Pasmina	MJESANAC
Spol	M
Broj mikročipa	191100000941262
Datum štenjenja	01.01.2020.
Za udomljavanje	Da
Kastrat	Ne
Opasna životinja	Ne
Moguće opasna životinja	Ne
Datum nalaska	21.07.2020.
Lokacija nalaska	Radeki polje
Opis	
Naziv skloništa	
Adresa skloništa	
Naselje	Pula
Županija	Istarska

Copyright © 2019. Parus d.o.o. Marchionova 171, 10000 Zagreb, Hrvatska. veterinarstvo@mps.hr

 REPUBLIKA HRVATSKA
 Ministarstvo
 poljoprivrede

UPRAVA ZA VETERINARSTVO
 I SIGURNOST HRANE

Jedinstveni informacijski centar za napuštene i izgubljene kućne ljubimce

SKLONISTA | ŽIVOTINJE

Povratnik

Ime	TIGI
Vrsta životinje	PAS
Pasmina	MJESANAC
Spol	M
Broj mikročipa	191100000943942
Datum štenjenja	01.01.2020.
Za udomljavanje	Da
Kastrat	Ne
Opasna životinja	Ne
Moguće opasna životinja	Ne
Datum nalaska	21.07.2020.
Lokacija nalaska	Radeki polje
Opis	
Naziv skloništa	
Adresa skloništa	
Naselje	Pula
Županija	Istarska

Copyright © 2019. Parus d.o.o. Marchionova 171, 10000 Zagreb, Hrvatska. veterinarstvo@mps.hr

Slike 3, 4 i 5: Podaci o psima za udomljavanje smještenima u Skloništu br. 1.

Izvor: Jedinstveni informacijski centar za napuštene i izgubljene životinje, <https://jic.mps.hr/sklonista/#!zivotinje/9> (datum: preuzimanja: 07.09.2020.).

Jedinstveni informacijski centar za napuštene i izgubljene kućne ljubimce

SKLONIŠTA | ŽIVOTINJE

Povratnik

Ime: BENI
Vrsta životinje: PAS
Pasmina: MJEŠANAC
Spol: M
Broj mikročipa: 19110000124885
Datum štenjenja: 30.01.2007
Za udomijavanje: Da
Kastrat: Ne
Opasna životinja: Ne
Moguće opasna životinja: Ne
Datum nalaska: 02.04.2020
Lokacija nalaska: Verudeša, Pula
Opis:
Naziv skloništa:
Adresa skloništa:
Naselje: Medulin
Županija: Istarska

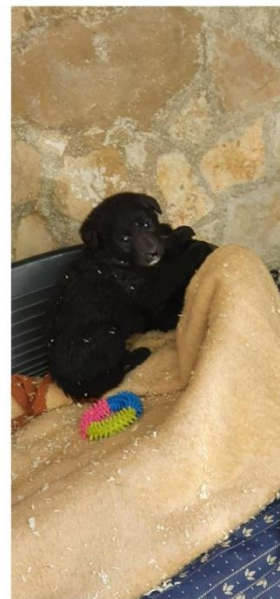

Jedinstveni informacijski centar za napuštene i izgubljene kućne ljubimce

SKLONIŠTA | ŽIVOTINJE

Povratnik

Ime: BINO
Vrsta životinje: PAS
Pasmina: MJEŠANAC
Spol: M
Broj mikročipa: 191100002084305
Datum štenjenja: 18.03.2020
Za udomijavanje: Da
Kastrat: Ne
Opasna životinja: Ne
Moguće opasna životinja: Ne
Datum nalaska: 24.04.2020
Lokacija nalaska: Pula, Špania
Opis:
Naziv skloništa:
Adresa skloništa:
Naselje: Medulin
Županija: Istarska

Jedinstveni informacijski centar za napuštene i izgubljene kućne ljubimce

SKLONIŠTA | ŽIVOTINJE

Povratnik

Ime: MASA
Vrsta životinje: PAS
Pasmina: MJEŠANAC
Spol: Ž
Broj mikročipa: 191100002087866
Datum štenjenja: 01.01.2020
Za udomijavanje: Da
Kastrat: Ne
Opasna životinja: Ne
Moguće opasna životinja: Ne
Datum nalaska: 20.05.2020
Lokacija nalaska: Mutiska, Pula
Opis:
Naziv skloništa:
Adresa skloništa:
Naselje: Medulin
Županija: Istarska

Jedinstveni informacijski centar za napuštene i izgubljene kućne ljubimce

SKLONIŠTA | ŽIVOTINJE

Povratnik

Ime: XENA
Vrsta životinje: PAS
Pasmina: ARGENTINSKA DOGA
Spol: Ž
Broj mikročipa: 191100006699073
Datum štenjenja: 07.04.2014
Za udomijavanje: Da
Kastrat: Ne
Opasna životinja: Ne
Moguće opasna životinja: Ne
Datum nalaska: 02.07.2020
Lokacija nalaska: Stankoviceva
Opis:
Naziv skloništa:
Adresa skloništa:
Naselje: Medulin
Županija: Istarska

REPUBLICA HRVATSKA
Ministarstvo
poljoprivrede

UPRAVA ZA VETERINARSTVO
I SIGURNOST HRANE

Jedinstveni informacijski centar za napuštene i izgubljene kućne ljubimce

SKLONISTA | ŽIVOTINJE

Povratiti

Ime	SMOKI
Vrsta životinje	PAS
Pasmina	MJEŠANAC
Spol	M
Broj mikročipa	191100002062795
Datum štenjenja	01.03.2019
Za udomljavanje	Da
Kastrat	Ne
Opasna životinja	Ne
Moguće opasna životinja	Ne
Datum nalaska	18.08.2020
Lokacija nalaska	Šurda
Opis	
Naziv skloništa	Šurda
Adresa skloništa	
Naselje	Medulin
Županija	Istarska

Copyright © 2019. Pribis d.o.o. Marčinićeva 1/1, 10000 Zagreb, Hrvatska. veterinarstvo@mps.hr

Slike 6, 7, 8, 9 i 10: Podaci o psima za udomljavanje smještenima u Skloništu br. 2.

Izvor: Jedinstveni informacijski centar za napuštene i izgubljene životinje, <https://jic.mps.hr/sklonista/#!zivotinje/3> (datum: preuzimanja: 07.09.2020.).

Osim objavljivanja na stranicama jedinstvenog informacijskog centra za napuštene i izgubljene životinje, oba skloništa imaju aktivne profile na društvenoj mreži Facebook s obzirom na to da su voditelji svjesni kako je to danas jedan od primarnih komunikacijskih kanala među ljudima. Niže slijedi nekoliko primjera objava s njihovih Facebook profila koji su izdvojeni prema kriterijima recentnosti i relevantnosti za objavljivanje izgubljenih/napuštenih životinja.

8.3.1. Facebook stranica Skloništa broj 1

Kao prvo, potrebno je napomenuti kako Sklonište broj 1 posjeduje dva aktivna profila na društvenoj mreži Facebook. Jedan se očito više ne koristi, s obzirom na to da je posljednja objava na njemu iz kolovoza 2019. godine. No, budući da je noviji profil, koji ima recentnije objave, dosta oskudniji vlastitim sadržajem u obzir su za analizu uzeta oba profila.

Noviji Facebook profil sastoji se od povremenih objava fotografija pacijenata veterinarske ambulante, sadrži i pokoji oglas informativnog karaktera za vlasnike kućnih ljubimaca, ali najvećim dijelom sastoji se od tzv. „oglasa iz usluge“, što u biti podrazumijeva „dijeljenje“ oglasa drugih Facebook korisnika na svojem profilu. Ti su oglasi vezani uz objavu fotografija i informacija vezanih uz traženje izgubljenog kućnog ljubimca, uz pronalazak lutajuće

životinje te uz oglašavanje životinja za udomljavanje, vrlo često od strane udruga za životinje, a ponekad i od privatnih osoba.

Stariji Facebook profil Skloništa br.1 također je velikim dijelom sastavljen od objava gore spomenutih „oglasa iz usluge“. Generalno, imao je frekventnije objave te veći broja objava o pronalasku životinja koje su zadržane u veterinarskoj stanici.

Slike 11, 12 i 13: Objave s Facebook profila Skloništa broj 1.

Izvor ³⁰

³⁰ S obzirom na zaštitu identiteta istraživanih skloništa za životinje u samome tekstu, a budući da poveznica sadrži naziv skloništa, korišteni izvor s kojeg su preuzete gore priložene fotografije naveden je u poglavlju broj 12. Popis priloga.

8.3.2. Facebook stranica Skloništa broj 2

Facebook profil Skloništa broj 2 poprilično je aktivan. Recentnije objave uglavnom su objave pronađenih životinja koje su zadržane u veterinarskoj ambulanti te se traži vlasnik. Isto tako profil se sastoji od mnogobrojnih „oglasa iz usluge“, prvenstveno je riječ o dijeljenju objava udruga za životinje koje udomljavaju svoje štice ili pak tragaju za vlasnikom pronađene životinje, ali ima i oglasa privatnih osoba o potrazi za udomiteljem za životinje u njihovom vlasništvu ili o traganju za izgubljenim kućnim ljubimcem.

Slike 14, 15, 16 i 17: Objave s Facebook profila Skloništa broj 2.

Izvor³¹

Arslan Fagun 13. kolovoza u 12:33 · Facebook for Android ·

VRACEN VLASNIKU!!!
Ovaj pas se od jutra nalazi u Brionci preko puta prometne policije. Ako netko poznaje vlasnika neka mu javi jer se na telefon ne javlja.

³¹ S obzirom na zaštitu identiteta istraživanih skloništa za životinje u samome tekstu, a budući da poveznica sadrži naziv skloništa, korišteni izvor s kojeg su preuzete gore priložene fotografije naveden je u poglavlju broj 12. Popis priloga.

Andrea Foggiati 16. srpnja u 12:31 · Facebook for Android · 🌐

KUJICA JE VRACENA VLASNICIMA, CIJEPLJENA JE I CIPIRANA!!!
Ovaj pas je nadjen u Koparskoj ulici pored kafica Baboo. Radi se o zenkici koja nema cip. Ako netko zna cija je neka se jave na 098855066 ili u veterinarsku ambulantu **ANIMA**

Andrea Foggiati 13. srpnja u 14:19 · Facebook for Android · 🌐

Ove dvije cure su nam danas dovedene u skloniste. Jedna je nadjena na Velom Vrh, a druga u Valdebeku. Niti jedna nije imala cip tako da smo ih cijepili, cipirali i ocistili od parazita. Stare su cca 2,5-3 mj. Ukoliko netko zeli udomiti ove dvije ljepotice neka se javi na 098855066 ili u veterinarsku ambulantu **ANIMA**.
Box i lanac nisu opcija za ove cure.

👍❤️ 10 Podijeljeno 9 puta

8.4. Zaključna usporedba dvaju skloništa i korelacija s ključnim konceptima istraživanja.

Na kraju izlaganja svih podataka prikupljenih provedenom studijom slučaja slijedi sinteza svega prezentiranog i komparacija dvaju skloništa.

Što se tiče oglašavanja životinja o kojoj je posljednje bilo riječi, razvidna je istovjetnost načina na koji oba skloništa prezentiraju pse pod svojom skrbi na stranicama jedinstvenog informacijskog centra za napuštene i izgubljene životinje, što je i očekivano s obzirom na postojanje gotovog predloška obveznih podataka, koji je zakonom propisan. Ono što se može dodatno prokomentirati jest i istovjetnost u nepopunjavanju „kućice opis“ koja pruža mogućnost dodatnih informacija o pojedinoj životinji, odnosno psu. Naime, tipično za način na koji primjerice udruge za zaštitu životinja prezentiraju svoje štićenike jest upravo opisivanje jer ono je ključno za „personalizaciju“ pojedine životinje. Opisom se potencijalnim udomiteljima životinja nastoji dodatno približiti, uvažavajući različitost životinja ne samo po izgledu, već i po karakteru. Što se pak tiče oglašavanja na društvenoj mreži Facebook, tu postoje značajnije razlike između dvaju skloništa. Sklonište broj 1 neredovito objavljuje na svojem Facebook profilu, a kada i objavljuje često je riječ tek o „javljanju“ u vidu objave fotografije nekog pacijenta veterinarske ambulante, a najčešće je pak riječ o aktivnosti u vidu tuđih objava na njihovom profilu. Izostanak objava o pronađenim životinjama sigurno djelomice leži u tome što ono više nije službeno zaduženo za zbrinjavanje životinja na

području Grada Pule gdje se ambulanta i sklonište i nalaze, što je prema riječima Voditelja Skloništa br.1 dovelo do značajnog smanjenja obima posla za Sklonište za životinje broj 1. Ipak, iz starijeg Facebook profila vidljivo je da je i dok je ono vršilo djelatnost skloništa za životinje na području Grada Pule aktivnost na društvenim mrežama bila poprilično sporadična. Za razliku od toga Sklonište broj 2 poprilično je aktivno na društvenim mrežama, a učestalost objava o pronađenim životinjama čiji se vlasnici traže vidljivo je porasla s početkom ove kalendarske godine otkad je ono preuzelo djelatnost zbrinjavanja izgubljenih i napuštenih životinja s područja Grada Pule. Ipak, napomena kako postoji istovjetnost u njihovom korištenju društvenih mreža u jednom segmentu. Naime, riječ je o svojevrsnom propustu, budući da nigdje na Facebook profilima dvaju skloništa ne postoje istaknuta objava niti album u kojem bi bile predstavljene životinje koje se trenutno nalaze u skloništu kako bi ih potencijalni udomitelji mogli lakše uočiti. Ovdje se opet kao primjer suprotne prakse navode udruge za zaštitu životinja na čijim je Facebook stranicama uobičajeno da svaka životinja ima svoj album ili pak da postoje albumi u kojima su zasebnim fotografijama i tekstom prezentirani šticićenici kako bi udomiteljima sve bilo pregledno i lako dostupno. Dakle, zaključak je da oba skloništa prvenstveno objavljuju životinje putem upisnika za kućne ljubimce bez obzira na to što još uvijek nije uobičajen kanal komunikacije kojem pristupaju potencijalni udomitelji. Njihovi profili na društvenim mrežama služe primarno kao pomoć pri pronalasku vlasnika u trenutku kada je životinja tek pronađena, a tek sekundarno kao medij oglašavanja životinja koje se nalaze u skloništu.

Što se tiče uvjeta i rada u dvama skloništima za životinje, zapravo oba skloništa funkcioniraju na vrlo sličan način. Oba nastoje u skladu sa svojim prvenstveno prostornim i financijskim ograničenjima slijediti osnovne odredbe *Pravilnika o uvjetima kojima moraju udovoljavati skloništa za životinje* i *Zakona o zaštiti životinja*. Konkretna razlika među skloništima postoji u njihovim kapacitetima te tako Sklonište broj 1 ima nešto veće kapacitete od Skloništa broj 2. Ipak, što se tiče trenutačne popunjenosti koja je prikazana ranije priloženom Slikom 1 i Slikom 2 razlike gotovo da i nema. No, razlog te „slabe“ popunjenosti nije nedostatak izgubljenih i napuštenih životinja, već činjenica da oba skloništa aktivno i učestalo koriste zakonom omogućenu opciju ugovaranja privremenog smještaja s udrugama za životinje, a vrlo često neslužbenim i internim dogovorom udruge umjesto skloništa odmah preuzimaju pronađene životinje pod svoju skrb, pogotovo kada je riječ o štencima ili malenim mačićima koji zahtijevaju posebnu skrb. Nadalje, oba skloništa su imala, odnosno imaju, iste probleme dok vrše djelatnost skloništa na području Grada Pule, a to su: manjak prostora u

skloništu za stvarne potrebe zbrinjavanja svih pronađenih životinja, manjak djelatnika za obavljanje svih djelatnosti koje sklonište i njegovi zaposlenici vrše te manjak financijskih sredstava za mogućnost poboljšavanja uvjeta u skloništu. Slijedi podsjetnik vezan uz zakonske propise koji su ranije bili prezentirani. Zakonom nije propisano koliko minimalno moraju iznositi financijska sredstva koja lokalne jedinice samouprave dodjeluju nadležnom skloništu za životinje na godišnjoj razini³², zakonom je dozvoljeno da dva djelatnika skrbe o sto životinja, a za svakih pedeset više potrebno je zaposliti još jednog djelatnika te naposljetku zakonska odredba kako na županijskog razini treba postojati barem jedno prihvatilište za životinje kapaciteta zaprimanja minimalno pedeset životinja nije još realizirano³³. Dakle, odgovoreno je na praktični cilj istraživanja koji je bilo preispitivanje provedbe zakona o zaštiti životinja u stvarnoj situaciji, odnosno u ovim dvama skloništima za životinje, uz potvrdu početne pretpostavke kako provedba zakona u stvarnoj situaciji nije u potpunosti funkcionalna jer u praksi postoje mnogobrojne otegotne okolnosti.

Sličnosti i razlike u uvjetima i radu među dvama skloništima izložene su, proučeno je na kakav način funkcioniraju, ali najzanimljiviji je upravo odgovor dobiven na posljednje istraživačko pitanje - zašto tako djeluju? Naime, ono što je ova studija slučaja donijela kao vrlo zanimljivu i unaprijed nepredviđenu pretpostavku jest važnost još jednog koncepta u istraživanju uvjeta i rada skloništa za životinje u stvarnom društvenom kontekstu, a to je koncept „odgovornosti“. Kroz razgovor s voditeljima dvaju skloništa otkriveno je postojanje istovjetnog nezadovoljstva, a ono je istraživanje preusmjerilo ka novom istraživačkom pitanju: jesu li skloništa zapravo sama odgovorna za svoje uvjete i način rada? Zapravo je razotkriveno nešto što bi se moglo nazvati „shemom prebacivanja odgovornosti“. Država donosi *Zakon o zaštiti životinja* i *Pravilnik o uvjetima kojima moraju udovoljavati skloništa za životinje* kojima odgovornost za zbrinjavanje napuštenih i izgubljenih životinja prenosi na lokalne jedinice samouprave - županije i općine/gradove. Županija koristi zakonom omogućenu opciju da svaka pojedina općina/grad bude zadužena za organizaciju zbrinjavanja

³² Proračunom Grada Pule za 2020. godinu za aktivnosti provođenja veterinarskih mjera dodijeljeno je 760.000 kuna, a od toga 250.000 kuna ide skloništu za životinje (str. 184) https://www.pula.hr/site_media/media/filer_public/81/ee/81ee4e65-e9b2-455b-b947-f2f5a9bc0f43/proracun_grada_pule_za_2020_godinu_i_projekcije_proracuna_za_2021_i_2022_godinu.pdf (stranica posjećena: 15.08.2020.).

³³ Za početak realizacije tzv. Kapitalnog projekta: Izgradnja skloništa koji je uvršten u proračuna Grada Pule za 2020. godinu trebalo je biti izdvojeno 2.500.000 kuna, ali su naknadnim rebalansom proračuna financijska sredstva smanjena na 140.000 kuna kojima se planira pokriti troškove dokumentacije (str. 158), https://www.pula.hr/site_media/media/filer_public/8d/5c/8d5c26d4-0fc9-4ae3-831d-88e5fbb815f9/izmjene_i_dopune_proracuna_grada_pule_za_2020_godinu.pdf (stranica posjećena: 15.08.2020.).

napuštenih i izgubljenih životinja na svome području. Općine/gradovi koriste zakonom omogućenu opciju da djelatnost skloništa za životinje smiju vršiti i skloništa u privatnom vlasništvu. Veterinarske ambulante kao vlasnici skloništa za životinje i vršitelji djelatnosti zbrinjavanja lutajućih životinja zakonom propisanim imenovanjem voditelja skloništa imaju fizičku osobu koja se smatra odgovornom za cjelokupan rad skloništa za životinje i svih njegovih djelatnika, a od čijih se postupaka u slučaju potrebe sama veterinarska praksa može ograditi. No, može li zaista odgovornost zbrinjavanja i skrbi o svim napuštenim i izgubljenim životinjama biti svedena na jednu osobu? U uređenom društvu koje vodi računa o dobrobiti životinja radi životinja samih to bi se trebalo smatrati odgovornošću čitavog društva, a time i svakog pojedinca/ke. No, tomu nije tako jer se priča vraća natrag na temeljni istraživački koncept – *vlasništvo*.

Zakon o zaštiti životinja kreiran je oko koncepta vlasništva nad životinjama. Netko je za životinje i njihovu dobrobit odgovoran jer su one vlasništvo tog nekog, ali time i osiguravanje njihove dobrobiti proizlazi isključivo iz činjenice što su one nečije te su zapravo prava životinja uvijek supostojeća s pravima njihovog vlasnika. Upravo ta činjenica omogućava realizaciju gore spomenute sheme prebacivanja odgovornosti u stvarnoj situaciji. Kao što to naglašava Francione (1995: 103) u svojoj knjizi *Animals, Property, and the Law*, unutar postojećeg zakonskog okvira koji na životinje gleda kao na „sredstvo“ koje ne posjeduje „interese o kojima nije moguće pregovarati“ uvijek postoji mogućnost da vlasnik, ukoliko mu je to u interesu, interese same životinje kao jedinke s određenim vrijednostima podredi svojim interesima.

Dakle, teorijski cilj preispitivanja utjecaja koncepta vlasništva na stvaranje dihotomije između *napuštenih životinja* i *izgubljenih životinja* te utjelovljenje tih dihotomija u praksi pokazao je kako razlike u pristupu prilikom zbrinjavanja tih dviju kategorija životinja postoje, ali su kratkoga vijeka te se svode na to tko će u konačnici morati financirati troškove zbrinjavanja životinja i gdje će životinja biti smještena. Ove dvije zakonom artikulirane dihotomije zapravo ne postoje ni u praksi jer se i napuštene životinje vrlo brzo svode pod koncept vlasništva time što postaju vlasništvo skloništa do udomljenja. Tomu djelomice izmiču jedino samoživuće mačke, koje službeno ostaju ničije te se vraćaju na stanište, iako, ako je riječ o odobrenom hranilištu, za njegovo su održavanje zadužene udruge za zaštitu životinje, a time su odgovorne i za mačke koje na njemu borave – one su tada neslužbeno vlasništvo udruge.

9. ZAKLJUČAK

Kulturalni studiji su još od svojih začetaka bili vođeni mišlju kako je svaki aspekt društvene stvarnosti podložan kritičkom promišljanju te kako je ključno progovarati s pozicije marginalnosti s ciljem artikulacije i interpretacije postojećih potlačenosti marginaliziranih skupina. Vođena tom mišlju, za svoj sam diplomski rad odabrala temu koja govori o marginalnoj skupini koju osobno smatram najpotlačenijom budući da njeni pripadnici ne mogu govoriti sami u svoje ime – životinje ne posjeduju ljudski govor i time im je onemogućena artikulacija njihovih prava u javnoj sferi bez ljudskog posrednika. Davnih je dana demistificirana ideja da je bilo koji autor, pa tako i onaj unutar akademskih krugova, sposoban biti u potpunosti objektivna jer uvijek postoje subjektivni razlozi i afiniteti koji autora privlače ka nekoj temi o kojoj osjeti potrebu progovoriti. No, to odabranu temu ne čini nedostojnom istraživanja koje treba nastojati biti što obuhvatnije u smislu kontekstualizacije istraživanog fenomena.

Na kraju provedene studije slučaja razvidno je kako specifičan oblik odnosa između ljudi i životinja - onaj vlasništva ljudi nad životinjama – ima konkretne društvene posljedice. Naime, istraživanjem dihotomije *izgubljenih i napuštenih* životinja, čija suprotnost počiva upravo i isključivo na konceptu vlasništva, unutar stvarnog društvenog konteksta uvidjelo se kako se *ničije* životinje nastoji čim brže svrstati pod *nečije vlasništvo* i to prvenstveno iz praktičnih razloga – kako bi se znalo tko snosi troškove njihovog zbrinjavanja. Dakle, koncept vlasništva je u tolikoj mjeri naturaliziran i inkorporiran u odnos između ljudi i životinja da zapravo reproducira temeljne značajke neoliberalnog kapitalističkog sustava u vezu između ljudi i životinja, čak i onda kada je riječ o ljudima najbližijim životinjama – njihovim kućnim ljubimcima - koje sami vlasnici često smatraju članovima obitelji. No, oni to ipak nisu uzme li se u obzir da su u očima postojećeg zakona oni svedeni na vlasništvo i to takvo vlasništvo kojeg se vlasnik smije odreći u svakome trenutku, bez dodatnih objašnjenja, uz jedini uvjet snošenja određenih finansijskih troškova za njihovo zbrinjavanje. Dakle, s jedne strane uporabom koncepta vlasništva pruža se zaštita životinjama tako da se vlasniku propisuje način na koji o njima treba skrbiti te se u slučaju nepridržavanja propisanog on drži odgovornim i finansijski kažnjava. S druge strane, gotovo sva prava koja su životinjama zakonom zagantirana proizlaze iz koncepta vlasništva te se time njihova prava uvijek mogu „opravdano kršiti“ ukoliko vlasnik opravda svoje postupke dokazom da je tako djelovao radi

zaštite vlastitih prava i interesa. Izuzetak su jedino dijelovi zakona koji se tiču specifičnih oblika izivljavanja i mučenja životinja za koje odgovara počinitelj, neovisno o tomu je li vlasnik životinje ili nije.

U suvremenom društvu i dobu problematika zaštite životinja jedno je od ključnih pitanja suvremenosti koje potiče na propitivanje moralnosti ljudskog ponašanja spram okoline. Pokreti za zaštitu životinja i ekološki pokreti današnjice značajni su radi svojeg globalnog doseg a i promišljanja jer ugrožavanje prirode i životinja ne poznaje državne granice. Iako ugroženost postoji na lokalnoj razini, potencijalne posljedice tiču se cjelokupnog društva. Upravo iz toga razloga pokreti su vođeni idejom uspostavljanja tzv. „planetarne etike“ koja ne poznaje ni teritorijalnu, ni biološku, razdvojenost između čovjeka, prirode i životinja (Ahuja, 2012: 14). Iako u ovom diplomskom radu nisam dublje ulazila u etička pitanja koja se vežu uz zaštitu i prava životinja jer to nije bila postavljena istraživačka tema, završit ću u tom tonu jer smatram kako je neminovno da se status životinja kao vlasništva može ponovno promisliti i reartikulirati unutar zakonodavnog okvira jedino onda kada se odluči preispitati moralnost pridavanja tog statusa živim bićima, uzimajući u obzir konkretne posljedice pridavanja tog statusa životinjama u stvarnom društvenom kontekstu.

„They are either persons, beings to whom the principle of equal consideration applies and who possess morally significant interests in not suffering, or things, beings to whom the principle of equal consideration does not apply and whose interests may be ignored if it benefits us. There is no third choice.“ (Francoine, 2004: 130)

10. LITERATURA

1. Ahuja, N. (2012.) „Species in a Planetary Frame: Eco-cosmopolitanism, Nationalism and The Cove“, *Tamkang Review*, sv. 42 (br. 2), str. 13-32, <https://cpb-us-e1.wpmucdn.com/sites.ucsc.edu/dist/f/396/files/2016/09/Ahuja-Tamkang-Review.pdf> (stranica posjećena: 15.08.2020.).
2. Arluke, A. (1993.) Associate Editor`s Introduction: Bringing Animals into Social Scientific Research, *Society and Animals Vol.1* (n.1), str. 5-7, Leiden: Brill.
3. Balcombe, J. (2011.) „From Theory to Action: An Ethologist`s Perspective“, u: Taylor, N. i Signal, T. *Theorizing Animals. Re-thinking Humanimal Relations*, str. 281-289, Leiden: Brill.
4. Beatson, P. (2011.) „Mapping Human Animal Relations“, u: Taylor, N. i Signal, T. *Theorizing Animals. Re-thinking Humanimal Relations*, str. 22-58, Leiden: Brill.
5. Bekoff, M. (2009.) *Encyclopedia of Animal Rights and Animal Welfare*, 2. izdanje, Santa Barbara: Greenwood Press.
6. Biti, O (2007.) „Kulturni bestijarij“, *Prikazi, Narodna umjetnost*, sv. 44 (br. 2), str. 271-273, Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku.
7. Blosch, M. (2012.) *The History of Animal Welfare Law and the Future of Animal Rights*, doktorski rad, <https://ir.lib.uwo.ca/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=2089&context=etd> (stranica posjećena: 20.07.2020.).
8. Bogović, L. (2012.) „Kulturna simbioza životinja i ljudi“, *Prikazi i osvrti, Kroatologija*, sv. 3 (br. 2), str. 114-117, Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.
9. Cassidy, R. (2007.) „Introduction: Domestication Reconsidered“, u: *Where the Wild Things Are Now. Domestication Reconsidered*, str. 1-25, New York: Wenner-Gren International Symposium Series.
10. Cavaleri, P. (2001.) *The Animal Question. Why Nonhuman Animals Deserve Human Rights*, New York: Oxford University Press.
11. Clutton-Brock, J. (1994.) „The Unnatural World. Behavioural aspects of humans and animals in the process of domestication“, u: Manning, A. i Serpell, J. *Animals and Human Society. Changing Perspectives*, str. 23-35, London: Routledge.

12. DeMello, M. (2012.) *Animals and Society. An Introduction to Human-Animal Studies*, New York: Columbia University Press.
13. Epstein, R. A. (2004.) „Animals as Objects or Subjects, of Rights“, u: Sunstein, C. R. i Nussbaum, M. C. *Animal Rights. Current Debates and New Directions*, str. 143-161, New York: Oxford University Press.
14. Favre, D. A (2004.) „New Property Status for Animals: Equitable Self-Ownership“, u: Sunstein, C. R. i Nussbaum, M. C. *Animal Rights. Current Debates and New Directions*, str. 234-250, New York: Oxford University Press.
15. Francione, G. L. (1995.) *Animals, Property, and the Law*, Philadelphia: Temple University Press.
16. Francione, G.L. (2004.) „Animals – Property or Persons?“, u: Sunstein, C. R. i Nussbaum, M. C. *Animal Rights. Current Debates and New Directions*, str. 108-142, New York: Oxford University Press.
17. Francione, G. L. (2006.) „Animals, Property, and Personhood“, u: Hauser, M. D., Cushman, F. i Kamen, M. *People, Property or Pets?*, str. 77-102, West Lafayette: Purdue University Press.
18. Fudge, E. (2002.) *Animal*, London: Reaktion Books Ltd.
19. Hambrick, D. (2006.) „A Legal Argument against Animals as Property“, u: Hauser, M. D., Cushman, F. i Kamen, M. *People, Property or Pets?*, str. 55-57, West Lafayette: Purdue University Press.
20. Hurn, S. (2012.) *Human and Other Animals. Cross-Cultural Perspectives on Human-Animal Interactions*, London: Pluto Press.
21. Ingold, T. (1988.) *What Is an Animal?*, London: Routledge.
22. Ingold, T (1994.) „From Trust to Domination. An alternative history of human-animal relations“, u: Manning, A. i Serpell, J. *Animals and Human Society. Changing Perspectives*, str. 1-22, London: Routledge.
23. Ingold, T. (2011.) *Being Alive. Essays on Movement, Knowledge and Description*, London: Routledge
24. Jadeja, N. (2006.) „Why the Status of Animals should Remain as Property“, u: Hauser, M. D., Cushman, F. i Kamen, M. *People, Property or Pets?*, str. 17-23, West Lafayette: Purdue University Press.
25. Jurić, H. (2009.) „Nikola Visković, Kulturna zoologija. Što je životinja čovjeku i što je čovjek životinji“, *Recenzije i prikazi, Socijalna ekologija*, sv. 18 (br. 2), str. 80-82,

- Zagreb: Hrvatsko sociološko društvo, Zavod za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
26. Kardov, K. (2000.) „Peter Singer, Oslobođenje životinja“, *Diskrepancija: studentski časopis za društveno-humanističke znanosti*, sv. 1 (br.1), str. 68-70, Zagreb: Klub studenata sociologije Diskrepancija.
 27. Landemore, H. (2006.) „Why Should One Reject the Motion Intending to Remove Animals from the Status of Property?“, u: Hauser, M. D., Cushman, F. i Kamen, M. *People, Property or Pets?*, str. 65-76, West Lafayette: Purdue University Press.
 28. Leach, H. M. (2007.) „Selection and the Unforeseen Consequences of Domestication“, u: *Where the Wild Things Are Now. Domestication Reconsidered*, str. 71-99, New York: Wenner-Gren International Symposium Series.
 29. Lowder, C. (2006.) „The Case of Animals as the Property of Humans“, u: Hauser, M. D., Cushman, F. i Kamen, M. *People, Property or Pets?*, str. 25-31, West Lafayette: Purdue University Press.
 30. Marjanić, S. (1997.) „Nikola Visković, Životinja i čovjek, Prilog kulturnoj zoologiji“, *Prikazi, Narodna umjetnost*, sv. 34 (br. 2), str. 233-235, Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku.
 31. Marjanić, S. (2005.) „Joan Dunayer, Speciesism“, *Prikazi, Narodna umjetnost*, sv. 42 (br. 2), str. 185-187, Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku.
 32. Milligan, T. (2011.) „Speciesism as a Variety of Anthropocentrism“, u: Boddice, R. (2011.) *Anthropocentrism. Humans, Animals, Environments*, str. 223-243, Leiden: Brill.
 33. Mullin, M.H. (1999.) *Mirrors and Windows. Sociocultural Studies of Human-Animal Relationships*, *Annual Review of Anthropology*, sv. 28, str. 201–224.
 34. Rice, L. D. III (2016.) *Biocentrism in Environmental Ethics: Questions of Inherent Worth, Etiology, and Teleofunctional Interests*, doktorski rad, <https://scholarworks.uark.edu/etd/1650/> (stranica posjećena: 01.09.2020.)
 35. Shanklin, E. (1985.) „Sustenance and Symbol. Anthropological Studies of Domesticated Animals“, *Annual Review of Anthropology*, sv. 14, str. 375-403.
 36. Taylor, N. (2013.) *Humans, Animals, and Society. An Introduction to Human-Animal Studies*, New York: Lantern Books.
 37. Tićac, I. i Marinović, S. (2012.) „Eko-etika između biocentrizma i antropocentrizma“, *Acta Iadertina*, sv. 9 (br. 1), str. 47-59, Zadar: Sveučilište u Zadru.

38. Tomb, I. (2006.) „The Legal Perspective on Animal Rights“, u: Hauser, M. D., Cushman, F. i Kamen, M. *People, Property or Pets?*, str. 59-64, West Lafayette: Purdue University Press.
39. Tyler, T. (2009.) „Introduction: The Case of the Camel“, u Tyler, T. i Rossini, M. *Animal Encounters*, str. 1-9, Leiden: Brill.
40. Visković, N. (1993.) „Iz antropocentrične etike u biocentričnu etiku“, *Socijalna ekologija*, sv.2 (br. 3), str. 447-456, Zagreb: Hrvatsko sociološko društvo, Zavod za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
41. Visković, N. (2008.) *Kulturna zoologija. Što je životinja čovjeku i što je čovjek životinji*, Zagreb: Jesenski i Turk.

11. POPIS KORIŠTENIH IZVORA

- Društvena mreža Facebook, službeni profil Skloništa broj 2, <https://www.facebook.com/Veterinarska-Ambulanta-Andar-616787958475043/> (stranica posjećena: 31.08.2020.).
- Društvena mreža Facebook, službeni profil Skloništa broj 1, <https://www.facebook.com/veterinarska.ambulantapula> (31.08.2020.).
- Grad Pula (službena internetska stranica) *Odluka o uvjetima držanja kućnih ljubimaca te načinu postupanja s napuštenim i izgubljenim životinjama*, https://www.pula.hr/site_media/media/typo3/uploads/media/Odluka_o_uvjetima_drzanja_kucnih_ljubimaca.pdf (stranica posjećena: 15.08.2020.).
- Grad Pula (službena internetska stranica), *Proračun Grada Pule za 2020. godinu i Projekcije Proračuna za 2021. i 2022. Godinu*, https://www.pula.hr/site_media/media/filer_public/81/ee/81ee4e65-e9b2-455b-b947-f2f5a9bc0f43/proracun_grada_pule_za_2020_godinu_i_projekcije_proracuna_za_2021_i_2022_godinu.pdf (stranica posjećena: 15.08.2020.).
- Grad Pula (službena internetska stranica), *Izmjene i dopune Proračuna Grada Pule za 2020. godinu*, https://www.pula.hr/site_media/media/filer_public/8d/5c/8d5c26d4-0fc9-4ae3-831d-88e5fbb815f9/izmjene_i_dopune_proracuna_grada_pule_za_2020_godinu.pdf (stranica posjećena: 15.08.2020.).
- Grad Pula (službena stranica), *Sekcija: Postupanje s izgubljenim i napuštenim životinjama*, <https://www.pula.hr/hr/vodici/za-gradanstvo/kucni-ljubimci/postupanje-s-napustenim-i-izgubljenim-zivotinjama/> (stranica posjećena: 15.08.2020.).
- Institut za etnologiju i folkloristiku, *Sekcija znanstvenici – biografija dr. sc. Antonija Zaradija Kiš*, <https://www.ief.hr/znanstvenici/antonija-zaradija-kis/> (stranica posjećena: 14.09.2020.).
- Institut za etnologiju i folkloristiku, *Sekcija znanstvenici – biografija dr. sc. Suzana Marjanić*, <https://www.ief.hr/znanstvenici/suzana-marjanic/> (stranica posjećena: 14.09.2020.).

- Ministarstvo poljoprivrede RH, Uprava za veterinarstvo i sigurnost hrane (službena stranica), *Jedinstveni informacijski centar za napuštene i izgubljene kućne ljubimce - skloništa*, <https://jic.mps.hr/sklonista/#!sklonista> (stranica posjećena: 22.08.2020.).
- Ministarstvo poljoprivrede RH, Uprava za veterinarstvo i sigurnost hrane (službena stranica), *Jedinstveni informacijski centar za napuštene i izgubljene kućne ljubimce*, Sklonište broj 1, <https://jic.mps.hr/sklonista/#!zivotinje/9> (stranica posjećena: 07.09.2020.).
- Ministarstvo poljoprivrede RH, Uprava za veterinarstvo i sigurnost hrane (službena stranica), *Jedinstveni informacijski centar za napuštene i izgubljene kućne ljubimce*, Sklonište broj 2, <https://jic.mps.hr/sklonista/#!zivotinje/3> (stranica posjećena: 07.09.2020.).
- Ministarstva Uprave Republike (službena stranica) *Registar udruga RH*, <https://registri.uprava.hr/#!udruge> (stranica posjećena: 30.07.2020.).
- Narodne novine (1999.) *Zakon o dobrobiti životinja*, NN19/1999 (br. 400), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_02_19_400.html (stranica posjećena: 30.07.2020.).
- Narodne novine (2006.) *Zakon o zaštiti životinja*, NN135/2006 (br. 3045), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_12_135_3045.html (stranica posjećena: 30.07.2020.).
- Narodne novine (2013.) *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti životinja*, NN37/2013 (br. 669), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_03_37_669.html (stranica posjećena: 30.07.2020.).
- Narodne novine (2013.) *Zakon o provedbi uredbi Europske unije o zaštiti životinja*, NN 125/2013 (br. 2676), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_10_125_2676.html (stranica posjećena: 30.07.2020.).
- Narodne novine (2014.) *Zakon o izmjenama Zakona o provedbi uredbi Europske unije o zaštiti životinja*, NN 14/2014 (br. 271), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_02_14_271.html (stranica posjećena: 30.07.2020.).
- Narodne novine (2014.) *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o provedbi Uredbi Europske unije o zaštiti životinja*, NN 92/2014 (br. 1846),

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_07_92_1846.html (stranica posjećena: 30.07.2020.).

- Narodne novine (2017.) *Zakon o zaštiti životinja*, NN102/2017 (br. 2342), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_10_102_2342.html (stranica posjećena: 30.07.2020.).
- Narodne novine (2019.) *Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o zaštiti životinja*, NN32/2019 (br. 656), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_03_32_656.html (stranica posjećena: 30.07.2020.).
- Narodne novine (2019.) *Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o provedbi uredbi Europske unije o zaštiti životinja*, NN 32/2019 (br. 657), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_03_32_657.html (stranica posjećena: 30.07.2020.).
- Narodne novine (2019.) *Pravilnik o uvjetima kojima moraju udovoljavati skloništa za životinje*, NN 99/2019, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_10_99_1994.html (stranica posjećena: 30.07.2020.).
- Sveučilište u Splitu, Pravni fakultetu, *Sekcija ljudi – biografija prof. dr. sc. Nikola Visković*, <http://intranet.pravst.hr/ljudi.php?p=14&s=1008> (stranica posjećena: 14.09.2020.).
- Udruga prijatelji životinja (službena stranica) www.prijatelji-zivotinja.hr (stranica posjećena: 29.07.2020.).

12. POPIS PRILOGA

- Slika 1: Popis životinja za udomljavanje u Skloništu broj 1.
Izvor: Jedinostveni informacijski centar za napuštene i izgubljene životinje, <https://jic.mps.hr/sklonista/#!zivotinje/9> (datum: preuzimanja: 07.09.2020.).
- Slika 2: Popis životinja za udomljavanje u Skloništu broj 2.
Izvor: Jedinostveni informacijski centar za napuštene i izgubljene životinje, <https://jic.mps.hr/sklonista/#!zivotinje/3> (datum: preuzimanja: 07.09.2020.).
- Slike 3, 4 i 5: Podaci o psima za udomljavanje smještenima u Skloništu br. 1.
Izvor: Jedinostveni informacijski centar za napuštene i izgubljene životinje, <https://jic.mps.hr/sklonista/#!zivotinje/9> (datum: preuzimanja: 07.09.2020.).
- Slike 6, 7, 8, 9 i 10: Podaci o psima za udomljavanje smještenima u Skloništu br. 2.
Izvor: Jedinostveni informacijski centar za napuštene i izgubljene životinje, <https://jic.mps.hr/sklonista/#!zivotinje/3> (datum: preuzimanja: 07.09.2020.).
- Slike 11, 12 i 13: Objave s Facebook profila Skloništa broj 1.
Izvor: https://www.facebook.com/veterinarska.ambulantapula?ref=br_rs [novi FB profil] i https://www.facebook.com/vet.amb.pula/?ref=br_rs [stariji FB profil] (stranica posjećena: 07.09.2020.).
- Slike 14, 15, 16 i 17: Objave s Facebook profila Skloništa broj 2.
Izvor: <https://www.facebook.com/Veterinarska-Ambulanta-Andar-616787958475043/> (stranica posjećena: 07.09.2020.).